

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2013

Hana Jandová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Hana Jandová

**Ke každodennosti novináře za první
republiky**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Hana Jandová**

Vedoucí práce: **Mgr. Martin Sekera, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

JANDOVÁ, Hana. *Ke každodennosti novináře za první republiky*. Praha, 2013. 91 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Martin Sekera, Ph.D.

Abstrakt

Tato diplomová práce poskytuje historickou sondu do všedního dne prvorepublikového novináře (říjen 1918 – září 1938). Pozornost je věnována nejen jeho každodenním povinnostem, starostem a pracovním návykům, ale také celkovému uspořádání redakce, legislativnímu a společenskému rámci, který zásadním způsobem ovlivňoval výkon novinářského povolání. První část textu se zaměřuje na popis takzvaného vnějšího rámce novinářovy práce, kam patří legislativní vymezení tohoto povolání, profesionalizace žurnalistické obce, vzdělávání nových pracovníků, etika či sociální status novinářů na společenském žebříčku. Druhá část zachycuje vnější okolnosti, které ovlivňovaly žurnalistickou praxi. Jedná se zejména o rodinný život novinářů, technické vybavení redakcí, jejich složení, rozdělení funkcí v rámci pracovního kolektivu či zdroje informačních zdrojů. Podstatnou část tvoří podrobné popsání běžného pracovního dne dvou významných novinářů z brněnské redakce Lidových novin, která v daném historické období patřila ke vzorům tehdejší žurnalistiky. Důraz je v celé práci kladen zejména na práci s historickými prameny a vzpomínkami novinářů, kteří byli v meziválečném období aktivně činní. Práce si klade za cíl nejen popsat pracovní návyky prvorepublikového novináře, ale také zachytit změny v tomto oboru, ke kterým ve dvacátých a třicátých letech minulého století docházelo, a které vytvořily základ současné žurnalistické praxe.

Abstract

This essay deals with historical analysis of dailiness of journalists during the period of the First Republic, which takes from October 1918 to September 1938. The focus is concentrated on their everyday duties, problems and work-habits. This essay describes legal and social frame of journalistic work. The first part concerns with characteristic and theoretical framework of journalistic practice including the professionalism, the educational process and the social status of journalists. The second part of the essay deals with the dailiness, everyday practises and duties of the members of editorial staff, family life of journalists and their sources of information. This work describes two concrete examples which represent the most respected newsroom in the Czechoslovakia during the period of the First Republic. The aim of this essay is to describe changes that occurred in this period and which can now be seen as foundations of modern journalism.

Klíčová slova

Každodennost, média, první republika, Československo 1918 – 1938

Keywords

Dailiness, journalism, the First Republic, Czechoslovakia 1918 – 1938

Rozsah práce: 153 744 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Hana Jandová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Martinovi Sekerovi, Ph.D., za odborné vedení, trpělivost a rady, které mi v rámci vypracování této práce poskytl.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze magisterské diplomové práce

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Hana Jandová

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:
2011

E-mail diplomantky/diplomanta:

hanka.jandova@gmail.com

Studijní obor/forma studia:

Mediální studia

Předpokládaný název práce v češtině:

Každodennost českého novináře v letech 1918 - 1938

Předpokládaný název práce v angličtině:

Everyday Life of Czech Journalist between 1918 - 1938

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2012/2013

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Období první republiky (tj. v léta 1918 – 1938) lze považovat za dobu, kdy byly položeny základy současné české žurnalistiky. V této době nejen působily významné novinářské osobnosti, ale také se formovala etika, základní novinářské zásady, pracovní postupy a v neposlední řadě také přístup veřejnosti k tomuto povolání. Neodborná veřejnost má navíc tendenci toto období idealizovat a z tohoto důvodu je důležité zmapovat na základě historických dat a faktů, jaká byla každodenní realita a povinnosti českých novinářů.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Tato diplomová práce si klade za cíl podat souhrnný obraz žurnalistické praxe v letech 1918 až 1938, tedy v období takzvané první republiky. Zároveň by měla poukazovat na idealizované představy, které jsou s formováním základů české a slovenské žurnalistiky spojeny, a srovnat je s historickými daty a skutečnostmi. Jelikož by tato diplomová práce měla přinášet ucelený pohled na novinářinu, autorka se bude věnovat také postavení novináře ve společnosti, vnímání novinářů veřejností či jejich subjektivními pohledy na vlastní zaměstnání. V neposlední řadě by měla práce předkládat i nástin porovnání tehdejší praxe se současnou realitou a vyzdvihnout tak typické momenty české žurnalistiky.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

- 1. První republika a historický kontext**
- 2. Mediální systém za první republiky**
  - 2.1 Rozdělení tisku**

- 2.2 Seriální versus bulvární žurnalistika
- 2.3 Zpravodajství versus publicistika
- 2.4 Novinářské spolky
- 2.5 Německy psaná žurnalistika
- 2.6 Úroveň tisku
- 2.7 Náklady tisku
- 3. Postavení novináře
  - 3.1 Vzdělávání novinářů
  - 3.2 Postavení na společenském žebříčku
  - 3.3 Příjem novinářů
  - 3.4 Vedlejší činnost
  - 3.5 Ženy novinářky
  - 3.6 Novinářská etika
- 4. Žurnalistika z pohledu novinářských osobností
  - 4.1 Karel Čapek
  - 4.2 Michal Mareš
  - 4.3 Edvard Valenta
  - 4.4 František Peroutka
- 5. Vlivy na činnost novináře
  - 5.1 Politické vlivy
  - 5.2 Tiskové soudy
  - 5.3 Vztah novináře a vydavatele
  - 5.4 Novinář a inzerce
- 6. Srovnání se současnou situací

Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Diplomová práce se zaměřuje výhradně na oblast tištěných periodik, které lze považovat za základní pilíř prvorepublikové žurnalistiky. Zatímco další média jako rozhlas nebo televize se nacházela v počátcích a jejich působení lze označit za experimentální, tištěná média se již opírala o dlouhotrvající historii a z pohledu veřejnosti byla považována za klasickou žurnalistickou formu. Jelikož se ve dvacátých letech vydávalo na území Československa kolem 2800 titulů, diplomová práce se omezuje na práci s celonárodními deníky, které měly široký dopad na veřejnost. Jedná se o tituly Národní osvobození, Lidové noviny, Tribuna, Právo lidu, České slovo, Venkov, Lidové listy, Národní listy, Prager Presse, Expres a Rudé právo vycházející ve sledovaném období.

Ráda bych se v této práci opírala také o soukromou korespondenci významných žurnalistů, jejich vzpomínky či pozůstalost.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Za hlavní pramen této práce budou sloužit nejen jednotlivé ročníky uvedených periodik, ale také vzpomínky a korespondence konkrétních novinářů. Pomocí analýzy bych ráda demonstrovala, jak vypadala každodenní praxe redaktorů za první republiky a tímto způsobem došla k obecným závěrům, které lze srovnat se současnou situací.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Beránková, Milena – Křivánková, Alena – Ruttkay, Fraňo: Dějiny československé žurnalistiky, III. díl: Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944. Praha, Novinář 1988.

Jedná se o přehledný souhrn vývoje československé žurnalistiky první poloviny 20. století. Pozornost je zde věnována nejen jednotlivým titulům a jejich historii, ale také tehdejšímu čtenáři, postavení novinářů ve společnosti či vnějším vlivům, které se na práci novinářů odrážely. Zajímavá je i část věnována politickým tlakům, přestože je třeba ji uvádět v kontextu a ve srovnání s dalšími historickými zdroji.

Končelík, Jakub – Večeřa, Pavel – Orság, Petr: Dějiny českých médií 20. století. Praha, Portál 2010.

Blodigová, Alexandra – Köpplová, Barbara – Sekera, Martin: Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Katalog výstavy k dějinám českého tisku na území České republiky. Praha, Státní ústřední archiv 2002.

Tento text vznikl jako doprovodný katalog ke stejnojmenné výstavě, shrnuje podstatu české žurnalistiky a dotýká se také období první republiky.

Jílek, Viktor: Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do roku 1945. Olomouc, Univezita Palackého 2002.

Kniha je koncipována jako vysokoškolská učebnice, ve které jsou kromě dějin české žurnalistiky zahrnuty i portréty a medailonky českých novinářských osobností z let 1918 – 1938.

Cháb, Václav: Jak se dělají noviny: samozřejmé pravdy a praktické rady. Praha, Sva národního osvobození 1932.

Bla bla

Koudelka, Jaroslav: Noviny co jsou a jak se dělají. Praha, Státní nakladatelství 1932.

Čapek, Karel: Jak se dělají noviny. Brno, Lidová tiskárna 1937.

Valenta, Edvard: Jdi za zeleným světlem. Praha, československý spisovatel 1990.

Šalda, Jaroslav: Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace. Praha, Eva 2001.

Kosatík, Pavel: Ferdinand Peroutka: život v novinách (1895 – 1938), Litomyšl, Paseka 2003.

Chmel, Zdeněk – Pavelka, Jiří: Lidové noviny Arnošta Heinricha a dnešek: odborná novinářská konference 6. prosince 2005. Brno, Syndikát novinářů Jižní Moravy a Katedra mediálních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity 2006.

Mareš, Michal: Ze vzpomínek anarchisty, reportéra a válečného zločince. Praha, prostor, 1999.

Peroutková, Slávka: Třetí ženou svého muže: třiatřicet let s Ferdinandem Peroutkou. Praha, Dokořán 2005.

Kolektiv autorů: Ztraceni v davu: Osudy novinářů ve 20. století. Praha, Matfyzpress, 2005.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Analýza tiskových soudů v období 1. republiky na vybraných příkladech [rukopis]/ Hana

Jandová; Univerzita Karlova (Praha). Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií; vedoucí práce Barbara Köpplová

Stanoviska politických stran při projednávání mediálních otázek v Národním shromáždění První Československé republiky mezi lety 1920 až 1929 [rukopis]/ Jitka Gelnarová; Univerzita Karlova (Praha). Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií; vedoucí práce Barbara Köpplová

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

Obsah

OBSAH	1
ÚVOD	2
1. MEDIÁLNÍ SYSTÉM V ČESKOSLOVENSKU	8
2. VNĚJŠÍ RÁMEC NOVINÁŘSKÉ PRÁCE	15
2.1 LEGISLATIVNÍ DEFINICE NOVINÁŘE	15
2.2 PROFESIONALIZACE	18
2.3 VZDĚLÁVÁNÍ NOVINÁŘŮ	23
2.4 SPOLEČENSKÝ STATUS NOVINÁŘE	26
2.4.1 <i>Výhody spojené s výkonem novinářského povolání</i>	30
2.4.2 <i>Finanční ohodnocení novináře</i>	31
2.4.3 <i>Penzijní pojištění</i>	32
2.4.4 <i>Společenský a sociální kredit novináře</i>	33
2.4.5 <i>Etické normy</i>	37
2.5 TISKOVÉ PRÁVO V LETECH 1918 - 1937	38
3. VNITŘNÍ RÁMEC NOVINÁŘSKÉ PRÁCE	41
3.1 ŽENY V ŽURNALISTICE.....	41
3.2 REDAKČNÍ STRUKTURA	43
3.2.1 <i>Šéfredaktor</i>	47
3.2.2 <i>Redaktor</i>	48
3.2.3 <i>Zahraniční dopisovatel</i>	50
3.2.4 <i>Reportér</i>	51
3.3 PRACOVNÍ PROSTŘEDÍ	51
3.4 PRACOVNÍ DOBA.....	53
3.5 TECHNICKÉ VYBAVENÍ REDAKCE.....	55
3.6 INFORMAČNÍ ZDROJE	58
3.7 <i>Rodinný život</i>	63
3.8 BĚŽNÝ DEN.....	65
3.8.1 <i>Všední den očima šéfredaktora Arnošta Heinricha</i>	68
3.8.2 <i>Všední den očima redaktora Františka Šelepý</i>	70
4. ZÁVĚR	74
5. SUMMARY	76
6. POUŽITÁ LITERATURA	77
6.1 ZÁKONY	80
6.2 ARCHIVNÍ PRAMENY	81
6.3 PERIODICKÝ TISK.....	81
6.4 VYSOKOŠKOLSKÉ ABSOLVENTSKÉ PRÁCE	82
6.5 INTERNETOVÉ ZDROJE	83
7. SEZNAM PŘÍLOH	84
8. PŘÍLOHY	85

Úvod

„Každodenní život se skládá z drobností, kterých si v prostoru a v čase jen zřídka všimneme. Tyto drobnosti přitom o společnosti prozrazují téměř vše. Způsob, jakým lidé z různých společenských vrstev jedí, oblékají se a bydlí, není nikterak nedůležitý.“¹

První Československá republika tvoří bezpochyby základ současné společnosti. Odvoláváme se na její odkaz nejen na poli sociálním a politickém, ale také ve světě médií. Tento stav odráží současná struktura tištěných médií, mezi kterými dodnes fungují prvorepublikové tituly, spolkové novinářské organizace se hlásí ke svým meziválečným kořenům, a nakonec i samotná Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy považuje za svou předchůdkyni první českou novinářskou vzdělávací instituci Svobodnou školu politických nauk² vzniklou ve dvacátých letech minulého století.

Pro řadu současných novinářů jsou jejich meziváleční kolegové pracovním i morálním vzorem. Do společenského povědomí se nesmazatelně vryly zejména výrazné osobnosti jako Karel Čapek, Eduard Bass či Ferdinand Peroutka. Ti však představují jen zlomek tehdejších novinářů. Jak je patrné z dobových dokumentů a záznamů, již v meziválečném období patřili mezi novinářskou elitu a jejich postavení v rámci redakce bylo výsostné. Z důvodu glorifikace jednotlivců však mohou generace jejich pokračovatelů nabývat zkresleného náhledu na celou tehdejší žurnalistickou praxi a generalizovat podle jejich vzoru tehdejší mediální svět. Co ale víme o každodenní práci průměrného prvorepublikového novináře? Známe okolnosti, které ji ovlivňovaly?

Tato diplomová práce staví stejně jako historická antropologie do popředí svého zájmu konkrétní osobnosti a jejich myšlení, uvažování a vnímání. Zaměřuje se proto na konstrukci historie z pohledu jedince, nikoli na vytváření souhrnu obecně platných norem a hodnot v dané historické etapě. V tomto pojetí, které je inspirováno zejména přístupem německých a francouzských historiků³, se pozornost odvrací od strukturálně-

¹ Braudel, 1981: 29.

² Přestože Svobodná škola politických nauk fungovala mimo systém Univerzity Karlovy, navázaly na ni poválečné fakulty a společensko vědní obory, které našly postupem času své místo v univerzitní vzdělávací struktuře (Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. Historie FSV UK: Institucionalizace sociálně vědních oborů na Univerzitě Karlově. Předchůdci Fakulty sociálních věd, její vznik a vývoj. Fakulta sociálních věd v Praze [online]. Praha: Univerzita Karlova, ©2012 [vid. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://fsv.cuni.cz/FSVTEMP-121.html>).

³ Odklon od pojetí historických věd, kdy ve středu zájmu byla hlavně socioekonomická fakta, nastal zejména ve druhé polovině 20. století pod vlivem Husserlovy fenomenologie („*Lebenswelt*“). Za

historického nahlížení na sociální dějiny opírající se především o objektivní a měřitelné údaje, k chápání jedince jako hybné síly ovlivňující dějiny svými myšlenkami a vnímáním. Jak uvádí Georg Iggers, tento jedinec není chápán jako „jeden z davu“, ale jako člověk zachovávající si svou vlastní identitu, což je odklon od původního přístupu, ve kterém jsou předmětem zájmu historiků dějiny států, politických systémů a ideologií⁴. „*Dějiny se proto měly obrátit k podmínkám každodenního života a ke způsobům, jakým byly vnímány běžnými lidmi*“ (Iggers, 2002: 96).

Pro zvolenou metodologii je tudíž klíčové vymezení pojmu „každodennosti“. Jak uvádí Milena Lenderová, v českém vědeckém prostředí se používají dva přístupy⁵. První z nich je úzce spojován s etnografickým bádáním, kdy jsou dějiny každodennosti pojímány jako dějiny rituálů, drobných úkonů a běžných starostí⁶. Druhý přístup je inspirován německou tradicí v čele s Richardem van Dülmenem, který pojímá dějiny každodennosti jako dějiny kultury v nejširším slova smyslu včetně kolektivní psychologie. „*Výzkum týkající se dějin každodennosti v českém prostředí poněkud komplikuje přetrvávající terminologická zmatenost: co vlastně studujeme, zajímají-li nás osudy lidí pocházejících ze všech společenských vrstev, způsob jejich života, možnosti jejich komunikace, jejich myšlení, trápení, jejich lásky i obavy? Odpovíme-li kladně, stále váháme, zda užít označení ‚dějiny kultury‘ či ‚dějiny každodennosti‘ ... Chápejme dějiny kultury jako zastřešující disciplínu vymezenou mantinely sémantického (symbolického) chápání kultury. Dějiny každodennosti pak zůstávají jejich komponentem*“ (Lenderová a kol., 2011: 409 – 410).

Z prvního přístupu vychází také tato práce, pro kterou je pojem každodennost vymezen jako „*rozvržení individuálního života lidí do každého dne: opakovatelnost jejich životních úkonů je fixována v opakovatelnosti každého dne, v rozvržení času na každý den*“ (Kosík, 1963: 53). Velký sociologický slovník vymezuje pojem každodennosti jako „*úhrn všedních, pravidelně se opakujících (tj. repetitivních), a proto předvídatelných lidských činností, které jsou základem sociální reprodukce individua, malé a takto zprostředkovaně celé společnosti, činností, které se řídí*

---

průkopníka takzvaných mikrodějin je považován francouzský historik Fernand Braudel, německý historik Alfred Schulz a Hans-Jürgen Teutenberg (Kubeš, 2007 – 2012: 10 - 16).

⁴ Do dějin každodennosti je možné zahrnout etnografii, sociologii, dějiny mentalit, mikrohistorii, dějiny životních cyklů, dějiny životních stylů, dějiny gender, dějiny kriminality či dějiny komunikace (Velký sociologický slovník, 1996: 483).

⁵ Lenderová, 2011: 409.

⁶ V českém prostředí je tento přístup reprezentován zejména historikem Josefem Petráňem, historičkou Pavlou Vošáhlíkovou a částečně také historikem a etnografem Čeňkem Zírtem (Lenderová, 2011: 408).

známými, většinou však nepsanými normami a pravidly“ (Velký sociologický slovník, 1996: 483).

Tuto metodu nelze považovat za autentické popsání dějin, jedná se pouze o postihnoutí konkrétní části a jednotlivých pohledů na tehdejší realitu, což odráží i název této diplomové práce. Její závěry nemají za cíl obsáhnout veškerou problematiku spojenou s dějinami běžného dne, ale měly by přispět k diskuzi zabývající se mediálními dějinami Československé republiky z období 1918 - 1938.

Jelikož součástí zkoumání dějin každodennosti je nejen hmotná kultura, ale také subjektivní vnímání historických okamžiků, opírá se tato práce o socioekonomické údaje a institucionální prameny v podobě ministerských a vládních statistik, záznamů z ročenek, mediálních výstupů a textů z odborného tisku, o prameny vnitroinstitucionální povahy (zejména Syndikátu československých novinářů), o prameny osobní a literární povahy. Bibliografické zdroje jsem proto rozdělila podle dělení Miroslava Hrocha⁷ na pomocnou literaturu (encyklopedie, bibliografie, terminologické a bibliologické slovníky), odbornou literaturu, populárně-vědeckou literaturu (učebnice, historické analýzy určené veřejnosti, paměti). V tomto ohledu bylo nutné podrobit prameny z jednotlivých historických epoch československých dějin kritickému zhodnocení – literatura vydaná jak v meziválečném období, tak zejména v padesátých a šedesátých letech minulého století, mohla mít při nahlížení na komunistický tisk a ideologicky odlišně orientovaná média tendenční charakter. Z tohoto důvodu jsem se do bibliografických zdrojů snažila zařadit literaturu ze všech zmíněných období československých dějin, avšak vyhnout se citacím a částem, ve kterých docházelo ke zhodnocení a srovnávání úrovně jednotlivých mediálních organizací, jejich výstupů, případně vyjádřením, které nebylo možné podložit daty či jinými zdroji.

Za primární pramen této práce lze označit osobní korespondenci členů redakcí uloženou v Památníku národního písemnictví v Praze, unikátní archiv Lidových novin z let 1912 – 1952 uložený v Moravském zemském archivu v Brně, písemnosti Ministerstva sociální péče z Národního archivu v Praze na Chodovci. Neopomenutelným pramenem jsou vedle odborné literatury také paměti, vydané deníky a vzpomínkové knihy. Jak uvádí Milena Lenderová, jedná se o jeden z nejbohatších zdrojů mapující atmosféru konkrétní doby: *„Výroky a postoje lidí je třeba opatrně interpretovat v sociálních kontextu – tato metoda kontextualizace světů lidské zkušenosti*

a osobní zkušenosti zároveň umožňují prozkoumat rozsah individuálního a jedinečného a prověřit hranice platnosti norem“ (Lenderová, 2011: 411). Inspirací mi byly také již vypracované diplomové práce týkající se médií první republiky z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Fakulty sociálních studií Masarykovy Univerzity v Brně.

Dosavadní poznání situace a života prvorepublikového novináře se omezovalo na popis mediální scény z institucionálního a organizačního pohledu, což reflektovalo úroveň a společenské postavení mediálního světa jako celku, případně jednotlivých redakcí. Tato práce si klade za cíl přiblížit běžný pracovní život prvorepublikových redaktorů, jejich každodenní povinnosti, činnosti a rozvržení pracovního dne. K tomuto účelu jsem zvolila zpracování pomocí historické analýzy, která se opírá zejména o biografickou metodu a metodu sondy.

Vzhledem k tomu, že zkoumaný soubor prvorepublikových novinářů je značně široký, omezila jsem výzkumný vzorek na novinářské osobnosti zachycené ve trojdílném Českém biografickém slovníku XX. století. Výběr byl omezen pouze na československé novináře, kteří byli aktivní v letech 1918 – 1938, což vedlo ke konečnému výzkumnému vzorku zahrnující 213 novinářských osobností, což lze považovat za dostatečně reprezentativní vzorek.

Prvorepublikový mediální systém byl zásadním způsobem ovlivněn nejen politickou změnou roku 1918, ale také společenskými a technologickými změnami, které následovaly. V diplomové práci jsem se proto zaměřila na otázku, jakým způsobem se změnila náplň a systém práce novináře po vzniku Československé republiky ve srovnání s redakční praxí před rokem 1918. Lze předpokládat, že v první řadě došlo k zásadnímu posunu v technologickém vybavení redakcí, což mohlo vést k urychlení redakční práce. Zároveň se změnou politického spektra vznikla řada nových listů včetně těch, které v dobách před rokem 1918 fungovaly se statusem nelegálního tisku, což mohlo vyústit příchodem nových redaktorů, znásobením novinářské obce a nutností zařadit postavení redaktorů do pracovní-legislativního schématu.

Pro zpracování tématu jsem zvolila dvě hlavní výzkumné otázky:

- Jak vypadal běžný den aktivního novináře v české redakci ve dvacátých a třicátých letech minulého století?
- Jak byl zajištěn chod redakce denního listu?

---

⁷ Hroch, 1985: 122 - 128.

Kromě těchto dvou otázek jsem stanovila také vedlejší otázky, které korespondují s hlavním tématem diplomové práce. Zároveň slouží pro ilustraci dobových poměrů a přibližují okolnost, které rámcovaly a doplňovaly práci prvorepublikového novináře. Jedna se o tyto doplňující okruhy:

- Jaké bylo materiální zajištění novináře v letech 1918 – 1938?
- Jaké měl novinář k dispozici technické zázemí?
- Jak vypadalo pracovní prostředí v redakcích?
- Odkud bylo možné čerpat v době první republiky informace?
- Jaké bylo rodinné zázemí novináře?
- Jakého stupně vzdělání novináři dosahovali?
- Jakého sociálního postavení dosahoval novinář v tehdejší společnosti?
- Na jaké úrovni byl spolkový život redakčních zaměstnanců?

Ze stanovení výzkumných otázek plyne také zvolená struktura diplomové práce. První část je věnována zázemí, organizační struktuře a okolnostem ovlivňující běžnou novinářskou agendu. Druhá část práce se zaměřuje na zodpovězení hlavních výzkumných otázek týkajících se běžného novinářského dne a jeho náplně. Vzhledem k tomu, jak různorodé byly tehdejší redakce, jak široké spektrum lidí v nich pracovalo, omezila jsem svou pozornost pouze na česky píšící redaktory, kteří se podíleli na vzniku deníkových textů jako autoři či editoři. Zaměřila jsem se výhradně na denní tisk, přestože mezi lety 1918 – 1938 byly položeny základy rozhlasového a částečně také televizního vysílání. Největší společenský dopad však stále patřil tištěnému slovu, a to především článkům uveřejněných v denících⁸. Přestože většina tehdejších deníkových redakcí měla své pobočky také v krajských městech napříč celým Československem, snažila jsem se vztáhnout svůj výzkum výhradně na redakce fungující ve větších kulturních centrech, ve kterých lze předpokládat každodenní politický a kulturní ruch.

Generalizované závěry o chodu legálních redakcí českých deníků jsem doplnila o ilustrativní každodenní povinnosti dvou významných českých novinářů redakce Lidových novin, která představovala tehdejší vzor redakční práce z hlediska organizace a nezávislého, moderního, dynamického přístupu ke zpracovávání informací a událostí⁹.

⁸ Beránková, 1988: 63; Kárník, 2000 – 2003: 326.

⁹ Šéfredaktor Lidových novin Arnošt Heinrich jako první v československém mediálním systému akcentoval rychlost při zveřejňování zpráv, takže informace musely být zveřejněny v nejbližším vydání

Oproti původní koncepci, uvedené v tezi této diplomové práce, jsem se částečně odchýlila. Tyto změny zásadním způsobem ovlivnila změna vedoucího diplomové práce, k čemuž došlo po schválení tezí, pod jehož vedením a s jehož souhlasem jsem částečně změnila původní úhel pohledu na tuto problematiku, omezila svou pozornost na významné redakce a zaměřila se na užší pojetí faktorů, které ovlivňovaly každodenní činnost novináře v deníku. Odtud také pramení drobná úprava názvu práce, která by měla více zdůrazňovat, že se nejedná o pokrytí celkové problematiky, ale pouze sondu do běžného dne úzké skupiny novinářů a nepodává tak obraz všech příslušníků této profese.

Z důvodu autentické přesnosti a pro ilustraci tehdejších poměrů jsem zvolila přepis dobových textů a citací tak, jak byly zaznamenány v originálním pramenu. Některé citace diplomové práce proto nemusí odpovídat současné lingvistické kodifikační normě. Doplnují však historickou analýzu o dobový kontext, do kterého jazyková úroveň a lingvistické obraty bezpochyby patří.

---

novin. Kladl důraz na neutralitu a objektivitu zpráv, zavedl řadu nových rubrik včetně literárních a sportovních okének. Pracoval s titulky, které sloužily nejen k orientaci, ale také k přilákání pozornosti čtenáře (Pernes, 1993: 27 - 38).

1. Mediální systém v Československu

Když na konci roku 1918 vstupovala československá společnost do nové sociální, kulturní a politické etapy, byla to média, která byla jednou z hybných sil této celospolečenské změny. Většina listů a redakcí byla z tohoto důvodu úzce navázána na politické partaje či politické ideologie, jejichž principy redakce zastávala a ve svých textech prosazovala. Zároveň řada listů fungovala již za Rakouska-Uherska, což vedlo k tomu, že rakouská mediální struktura byla po převratu roku 1918 etablována do československého systému¹⁰ - spojení politických stran a mediálních organizací tak zůstalo částečně nezměněno¹¹. „*Deníky byly prostředkem a výrazem systematicky udržované politické komunikace. Stranická politika se prosazovala zejména v ranních vydáních deníku (tzv. raníky), kde si mohli čtenáři přečíst projevy stranických činitelů, obvykle stranicky zaměřené komentáře k politickým událostem, výtahy z usnesení různých stranických schůzí, reakce na činnost konkurenčních stran a další zprávy politického charakteru. Tyto listy lze většinou označit za seriózní tisk (tisk kvality), srovnatelný se zahraničními deníky této kategorie (ovšem ne všude se uplatňovala tak úzká vazba mezi tiskem a politickými stranami jako v českém prostředí)*“ (Bednařík a kol., 2011: 159).

Redakce svou příslušnost k danému politickému směru většinou neskrývaly a čtenáři se mohli dočíst, k jakému názorovému proudu se titul klaní hned v záhlaví listu¹². Politické strany své listy nevyužívaly jen k agitaci a k oslovování nových členů, ale také k informování a sdružování stávajících přívrženců. „*Národní listy dlouho vlastnila Pražská akciová tiskárna, což bylo někdy také zdrojem problémů. Náklad listu*

¹⁰ Československý mediální systém zahrnoval tiskoviny vydávané nejen v Čechách, na Moravě a na Slovensku, ale také na Zakarpatské Ukrajině a v pohraničních německých a maďarských městech, kde žila početnější československá menšina. Časopis *Duch novin* z roku 1931 uvádí, že přes 1 800 časopisů a novin vycházelo v Praze, v Bratislavě jich bylo tištěno 118, v Ostravě 74, v Plzni 40, v Českých Budějovicích 35, v Olomouci 32, v Košicích 31, v Nitře 11 (*Duch novin*, 25. března 1931, roč. 4, čís. 3-6: 175).

¹¹ Vlastnictví a vydávání tisku bylo pro politické strany a uskupení komplikované kvůli tomu, že tehdejší právní systém nenahlížel na politická uskupení jako na právnické osoby. Z tohoto důvodu nebylo možné, aby skupina bez práv a povinností vydávala a vlastnila list. Majiteli se proto oficiálně stávali jednotliví členové strany, funkcionáři, případně její sympatizanti. Nežádka se stávalo, že deník vydával poslanec, senátor či komanditní společnost sestavená z politiků (Hrabánek, 1928: 32).

¹² Národní listy nesly v záhlaví informaci, že jsou „*tiskovým orgánem strany národně demokratické*“, Právo lidu neslo označení „*orgánu sociálně demokratické strany*“, Lidové listy byly „*deníkem strany lidové*“, Časopis venkovského lidu naznačoval příslušnost k Republikánské straně československého venkova (Beránková, 1988: 53 – 54).

nebyl vysoký, pohyboval se kolem 30 000 výtisků (nedělní číslo mívalo náklad asi o 10 000 vyšší), příznačné však bylo, že mezi odběrateli bylo nemálo příslušníků politické a hospodářské elity a nebylo myslitelé, aby vydávání listu zkrachovalo“ (Kárník, 2000-2003: 327 – 328).

Národní listy patřily do tiskového koncernu Československé národní demokracie¹³ spolu s tituly *Národ*, *Role*, *Český deník* (vycházející v Plzni), *Moravskoslezský deník* (vycházející v Ostravě) a *Obzor* (vycházející v Přerově). Hlavním deníkem strany však zůstávaly *Národní listy*, které vycházely nepřetržitě od roku 1861, s nákladem kolem 35 000 výtisků¹⁴. Redakci dvacátých a třicátých let tvořily novinářské osobnosti jako Viktor Dyk, Vincenc Červinka, Josef Hudec, Karel Kramář, Emanuel Poche, Arne Novák, Ivan Herrmann, Antonín Pimper, František Sís, Vladimír Sís, Miloslava Sísová či Milena Jesenská.

Jedinečné postavení v rámci politického tiskového koncernu mělo vydavatelství *Melantrich*, které se klonilo k politice Československé strany národně socialistické¹⁵. Vlajkovým listem této skupiny byl deník *České slovo*, který vyšel poprvé roku 1907. Ve dvacátých letech se jeho večerní vydání známé jako *Večerní České slovo*¹⁶ stalo nejrozšířenějším československým titulem s nákladem až 530 000 výtisků¹⁷. Redakce v čele s Jiřím Pichlem, Otakarem Skýpalou, Karlem Zdeňkem Klímou, Jiřím Benešem, Karlem Poláčkem, Olgou Scheinpflugovou zastávala hradní politiku.

Melantrich se stal skutečným mediálním domem, který vydával 11 deníků, 60 regionálních týdeníků, 12 čtrnáctideníků, 40 měsíčníků, odborové časopisy, většinu

¹³ Československá národní demokracie vznikla spojením Národní strany svobodomyšlné, Strany pokrokové, Národní státoprávně pokrokové a Lidově-pokrokové strany na Moravě v roce 1918. Hlavním představitelem této strany se stal Karel Kramář. Během dvacátých let strana podporovala zejména zájmy průmyslníků a tíhla k pravicové politické orientaci. Z jejích řad pocházel ministr financí Alois Rašín, ředitel Živnobanky J. Preiss nebo zakladatel Lidových novin Adolf Stránský. V roce 1935 se strana spojila s Národní ligou a Národní frontou a vytvořila novou stranu nazvanou Národní sjednocení (Malíř, Marek, 2005: 72)

¹⁴ Časopisecký katalog ČSR v letech 1929, 1930 a 1931 uvádí náklad 36 000 výtisků a v neděli dokonce 48 000 výtisků. List vycházel dvakrát denně s řadou příloh (Beránková, 1988: 172).

¹⁵ Československá strana národně socialistická vznikla roku 1897 jako Česká strana národně sociální. Po převratu v roce 1918 se jejím hlavním představitelem stal Edvard Beneš. Od roku 1918 byla součástí všech koaličních vlád (Malíř, Marek, 2005: 102).

¹⁶ Největšímu čtenářskému ohlasu se těšily večerní vydání deníků, které měly tradičně vyšší náklady a prodeje než ostatní vydání listu. „*Naopak populárněji orientovaná odpolední vydání (tzv. večerníky) měla pestřejší obsah a nabízela témata přitažlivější pro široké čtenářské skupiny. Večerníky mívaly také nápadnější grafickou podobu s výraznějšími titulky, častěji využívaly fotografie a jejich náklad byl zpravidla výrazně vyšší, než tomu bylo u ranních vydání. Večerníky měly tendenci blížít se zahraničnímu bulvárnímu tisku ve druhé polovině 20 let“ (Bednařík a kol., 2011: 160).*

¹⁷ Beránková, 1988: 59.

věstníků a dalších zhruba 70 tisků bez uvedení periodicity¹⁸. Mezi významnější deníky patřil také Telegraf, A-Zet, Moravské slovo, mezi týdeníky se objevil Pražský ilustrovaný zpravodaj, Hvězda, Ahoj či Mladý hlasatel. Podle vzpomínek Jaroslava Šaldy zaměstnával koncern v polovině třicátých let 1494 zaměstnanců, z čehož 120 lidí byli redaktoři a 50 dalších kolportéři¹⁹.

Nejsilnější československé politické uskupení dvacátých let Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu²⁰ vydávala deník Venkov, bulvární deník Večer a Lidový deník, který měl oslovit široké spektrum čtenářů. Redakce v čele Karlem Jonášem a Josefem Vraným hájila zejména zájmy statkářů a středních rolníků působících mimo velká města. Náklad těchto listů však nebyl veliký, nejvíce se dařilo titulu Venkov s nákladem 30 000 výtisků²¹. Tato periodika byla tištěna v druhém nejvýznamnějším tiskovém koncernu Tiskařské a vydavatelské podniky Novina.

Venkovské obyvatele oslovovala také Československá strana lidová, jejíž názorové spektrum reprezentoval deník Lidové listy vycházející od roku 1922. Do mediální stranické struktury patřil také deník Lid, jeho večerní obdoba Pražský večerník, brněnský deník Den a olomoucký Našinec. Křesťanskou a procírkevní orientaci dokládá i redakční působení preláta Františka Světlíka či Jaroslava Durycha.

Svou tiskovou strukturu mělo i jedno z nejmladších politických uskupení Komunistická strana Československa, kterou reprezentovaly čtyři deníky a dalších 30 listů s nižší periodicitou²². V roce 1927 ve Zprávě ke IV. sjezdu uvedlo vedení strany celkem 27 novin a časopisů, přičemž Beránková klesající počet listů vysvětluje častými konfiskacemi, zastavováním činnosti redakcí a vycházením pod hlavičkou Rudého práva²³. Právě Rudé právo se od roku 1920 stalo ústředním listem Komunistické strany, do něhož přispívaly osobnosti jako Josef Hora, Antonín Macek, Václav Kopecký, Julius Fučík či Klement Gottwald. Dalšími listy s komunistickým cítěním byly brněnský deník Rovnost, kladenská Svoboda, od třicátých let pražské Haló noviny, literárně a umělecky zaměřená Tvorba či dětský časopis Kohoutek.

¹⁸ Beránková, 1988: 163.

¹⁹ Šalda, 2001: 89.

²⁰ Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu stála jedenáctkrát v čele československé vlády, vyhrála volby v roce 1925 a 1929, obsazovala klíčové ministerské posty. Do roku 1933 stál v čele strany Antonín Švehla zastávající hradní politiku, jehož vystřídal Rudolf Beran, pod jehož vedením strana začala podporovat fašismus a kolaborovat s nacismem (Malíř, Marek, 2005: 238).

²¹ Beránková, 1988: 59.

²² Tamtéž: 96.

²³ Tamtéž: 96.

Od dvacátých let se na československé politické scéně objevovaly strany pravicového zaměření sjednocené pod organizací s názvem Českoslovenští fašisté - Národní hnutí obrodné. Jak uvádí Beránková, fašistické časopisy „*žily většinou jepičím životem, rychle vznikaly, ale také rychle zanikaly, když vyschly finanční zdroje různých domácích i zahraničních mecenášů*“²⁴. Tyto listy se tiskly v malých nákladech a neměly široký dopad na veřejné mínění. Za zmínku stojí Říšská stráž a Fašistické listy, které řídil Jan Scheinost. Další tiskoviny vycházely většinou jako výsledek soukromého podnikání jednotlivců. „*Jestliže se v titulu některého nového časopisu objevilo slovo ‚národ‘, mohl být čtenář jist, že je vydáván některou fašistickou skupinou, obyčejně za cizí, buď německé nebo italské peníze*“ (Dolejší, 1963: 165).

Pravicově směřující tiskový koncern Tempo založil na konci dvacátých let také bývalý poslanec a ministr Jiří Stříbrný. Z jeho redakcí tak pocházely tituly jako Pondělní list, Expres, Národní liga, satirický týdeník Šejdrem, které spojovalo výrazné bulvární zaměření. Vytvořila se nová konkurence stávajících listů, posílila se zábavní funkce novin, otevřel se prostor pro novinářskou diskuzi o výběru zpráv a úrovni tisku. Svědčí o tom rozsáhlá anketa uspořádaná roku 1929 deníkem Prager Presse, ve které dostaly prostor významné osobnosti z kulturní, mediální a filozofické oblasti, aby se k dané problematice vyjádřily.

Silné postavení na mediálním trhu zaujímal také německý tisk, který vycházel z tradice novin a časopisů vydávaných již v 19. století. Mezi významné listy patřil deník Bohemia, který měl názorově blízko k Německé demokratické straně svobodomyšlné, deník Prager Tagblatt, do jehož redakce patřil například novinář Michal Mareš. Jak zmiňuje Bednařík, německý tisk vycházel nejen v Praze, ale zejména v pohraničních oblastech s hustým německým osídlením²⁵.

Zvláštní postavení v mediální struktuře zaujímal takzvaný nezávislý tisk, ke kterému patřily tituly Lidové noviny, Přítomnost, Národní osvobození, Národní politika a Tribuna, které se oficiálně neopíraly o konkrétní politickou strukturu. Přestože se klonily k určitému názorovému směru, nebyly navázány na politické strany.

Jedinečnému postavení se po celá dvacátá a třicátá léta těšily Lidové noviny, založené roku 1893 rodinou Stránských. Proslulá byla nejen hlavní brněnská redakce, ale také její pražská pobočka, kde působili bratři Čapkové, Eduard Bass, Arnošt

---

²⁴ Beránková, 1988: 173.

Heinrich, Karel Poláček, Zdeněk Karel Klíma²⁶ či Ferdinand Peroutka²⁷. Pod jeho vedením vznikl ve stejném vydavatelství další úspěšný list *Přítomnost*, ve kterém byly diskutovány otázky filozofické, umělecké, politické i psychologické, Peroutka zde publikoval své glosy a polemiky. Jméno Ferdinanda Peroutky přitom bylo spojeno také s listem *Tribuna*, který vycházel ve dvacátých letech v Praze.

V roce 1924 vznikl titul *Národní osvobození*, ve kterém se sloučila redakce *Československých novin* a *Legionářského směru*. Tento list vycházel jen v jednom vydání, ale za to nabízel čtenářům množství pravidelných příloh. V čele redakce stál Lev Sychrava, se kterým spolupracovali významní členové odboje z první světové války, jeho zástupcem byl Václav Cháb, pracoval zde Jan Hrabánek, Antonín Pešl, František Langer či Mirko Očadlík.

Do skupiny nezávislých listů patřil také deník *Národní politika*, který navazoval na rakousko-uherský list *Politik*. Během dvacátých let si však na českém trhu vybudoval silnou pozici, náklad *Národní politiky* přesahoval 200 000 výtisků, nedělní vydání se blížilo půl milionu výtiskům²⁸. Úspěch listu byl zčásti založen na nové inzertní rubrice *Malý oznamovatel*²⁹.

Mimo uvedené rozdělení se nacházely listy, které oficiálně reprezentovaly československý stát. Za vládní a ministerský list byla považována *Československá republika*, jejíž čtenost byla nevýznamná. Deníkem s lepším postavením byl *Prager Presse*, který měl reprezentovat a šířit československé postoje a politiku směrem k zahraničním státům a mocnostem.

---

²⁵ V Brně vycházel *Brünner Morgenpost*, v Ostravě *Ostrauer Zeitung*, v Českých Budějovicích *Budweiser Zeitung*, v Českém Těšíně *Teschner Zeitung* (Bednařík, 2011: 161).

²⁶ Karel Zdeněk Klíma (3. října 1883 – 23. srpna 1942) působil v redakci *Lidových novin* od roku 1903 jako první dopisovatel z Vídně. Po roce 1918 zakládal pobočku *Lidových novin* v Praze a po odchodu šéfredaktora Arnošta Heinricha převzal dohled nad celou redakcí. Po Heinrichově opětovném příchodu odešel roku 1930 do Českého slova. Do šéfredaktorské funkce v rámci *Lidových novin* se vrátil roku 1939, kde zůstal až do roku 1941, kdy byl zatčen gestapem a poté popraven v Terezínské pevnosti (Pernes, 1993: 137).

²⁷ Ferdinand Peroutka (6. února 1895 – 20. dubna 1978) byl český politik a novinář. Vystudoval gymnázium a velmi brzy začal spolupracovat s tiskem. Jeho texty je možné najít v časopisu *Čas*, v deníku *Tribuna* a *Lidových novinách*. Od roku 1924 – 1939 řídil revue *Přítomnost*. Druhou světovou válku strávil v koncentračním táboře. Poté se stal šéfredaktorem *Svobodných novin* a revue *Dnešek*. Po roce 1948 emigroval do Spojených států amerických, kde se aktivně podílel na vysílání *Svobodné Evropy* (Pernes, 1993: 138).

²⁸ Beránková, 1988: 177.

²⁹ Nabídka novin a časopisů byla v Československu bohatá. Vedle deníků a stranických listů vznikaly také nepolitické časopisy jako *Pestrý svět*, *Junák*, *Zlatá brána*, *List československých paní* a *dívek*, *Ahoj* na neděli, *Mladý hlasatel*, *Hvězda* či obrázkový časopis *Světovzor* (Bednařík a kol., 2011: 163, 167).

V unikátním sepejetí s českou politickou reprezentací vznikla, a v prvních několika letech také fungovala, Československá tisková kancelář, která zahájila svou činnost 28. října 1918. „*Se vznikem samostatného státu bylo třeba zajistit základní zpravodajský servis, proto vznikla – jako již dříve v řadě dalších zemí – národní tisková agentura a stala se novým prvkem v organizačním uspořádání veřejné komunikace v novém státě*“ (Bednařík a kol., 2011: 157). Kancelář nejprve fungovala jako tiskový odbor Národního výboru, jejímž prostřednictvím bylo zajišťováno zahraniční zpravodajství. Změna přišla až s příchodem ředitelem Emila Čermáka³⁰, pod jehož vedením se roku 1920 podařilo smluvně domluvit vzájemnou spolupráci se zahraničními agenturami³¹, založit vlastní informační síť v Československu³² a ve významných zahraničních střediscích³³, založit fotografické oddělení a stát se jedním z nejvýznamnějších informačních zdrojů pro tehdejší novináře. Vedení Československé tiskové kanceláře mělo ve třicátých letech pod vlivem agrárních pravicovější názorový směr, ale nepodlehlo předmnichovským proněmeckým náladám. Vliv této organizace dokazuje fakt, že od třicátých let se snažila působit v roli státní kontrapropagandy: „*Vysílání rozhlasového zpravodajství, které od poloviny 20. let obstarávala Četka po dohodě s Radiojournalem ze svého vlastního rozhlasového pracoviště, se zaměřilo na vysvětlování státní politiky proti německé menšině, na obhajobu demokratického systému. Tragický vývoj událostí ale zpravodajství nemohlo obrátit*“ (Stejskal, 2008: 9).

Od roku 1919 probíhaly pokusy s novou možností, jak šířit informace směrem k veřejnosti – s rozhlasem. Dne 18. května 1923 bylo zahájeno pravidelné rozhlasové vysílání provozované soukromou společností Radiojournal. Od června roku 1923 se prostřednictvím dlouhých telegrafních vln doslechli posluchači o povětrnostních

³⁰ Emil Čermák (5. července 1864 – 10. srpna 1949) vystudoval německé gymnázium ve Valašském Meziříčí a odešel studovat právnickou fakultu do Prahy. Z finančních důvodů školu nedokončil a začal pracovat v brněnských Lidových novinách, kde působil jako první šéfredaktor. V roce 1895 odešel do bulharského exilu, kde se stal uznávaným dopisovatelem zahraničních listů agentur. Ředitelem Československé tiskové kanceláře se stal roku 1920 a na tomto postu setrval dalších deset let. Za jeho doby zažila ČTK nebyvalý rozkvět po personální, technické i žurnalistické stránce. Po deseti letech byl však Čermák na popud Edvarda Beneše ze své funkce odvolán. Do března 1939 přednášel na Svobodné škole politických nauk (Pernes, 1993: 137; Stejskal, 2008: 8).

³¹ Mezi tehdejší spolupracující agentury lze zařadit německou Wolff, francouzskou Havas, anglickou Reuters či americkou AP (Stejskal, 2008: 8).

³² Pobočky agentury byly v Brně, v Ostravě, v Teplicích, v Liberci, v Ústí nad Labem, v Karových Varech, v Plzni, v Olomouci, v Opavě, v Bratislavě, v Košicích a v Užhorodě (Stejskal, 2008: 7).

³³ Během dvacátých a třicátých let minulého století se počet a místa pobytu dopisovatelů často měnily. Pro ilustraci lze dodat, že Československá tisková kancelář měla svého redaktora ve Vídni, v Záhřebu, v Bukurešti, v Drážďanech, v Mnichově, v Berlíně, v Miláně, ve Varšavě či v Moskvě. Zejména ve třicátých letech se v důsledku finančních potíží počet zahraničních dopisovatelů značně snížil (Beránková, 1988: 62).

podmínkách, poté o sportovním dění v ČSR, následovaly burzovní zprávy a od dubna 1924 připravovala rozhlasové zpravodajství každý den Československá tisková kancelář. V listopadových volbách roku 1925 byly již rozhlasem vysílány výsledky voleb, které tak byly posluchačům známé dříve, než vyšly v tisku. Roku 1929 dosáhl počet rozhlasových koncesionářů v Československu čísla 250 000³⁴.

V létě roku 1925 vstoupil do společnosti Radiojournal československý stát, který si tímto způsobem chtěl zajistit možnost šíření informací k občanům další cestou. Vzhledem k tomu, že rozhlas spadal do kompetence Ministerstva pošt a telegrafů a zároveň Tiskového odboru Prezídia ministerské rady, objevily se spory o obsah rozhlasového vysílání. Podle Beránkové se jednotlivé strany snažily prosadit v rámci telegrafních vln, což mělo za následek vznik mnoha odborných rozhlasů³⁵.

Zejména ve dvacátých letech se však aktivita vysílání přesunula do krajských redakcí, kde vznikaly nové pořady, sportovně a tématicky zaměřená okénka, čímž alespoň částečně mohl rozhlas konkurovat zavedeným novinám. Přesto nejdůležitější mediální oblastí zůstával po celé období 1918 - 1938 periodický tisk.

---

³⁴ V prvních letech po založení rozhlasu přibývali koncesionáři jen pomalu, jak dokládá Vladimír Kovářik. Pořizovací cena rozhlasového přijímače byla drahá a vysoké poplatky se musely platit nejen společnosti Radiojournal, ale také poště za provozování sítě. Roku 1937 však počet vlastníků radiopřijímačů přesáhl jeden milion (Kovářik, 1982: 12).

³⁵ Od roku 1926 fungoval Zemědělský rozhlas, Dělnický rozhlas a odborný rozhlas určený pro průmysl, obchod a živnosti (Beránková, 1988: 66).

2. Vnější rámec novinářské práce

2.1 Legislativní definice novináře

Přestože československá žurnalistika procházela v meziválečném období v mnoha ohledech transformací a zásadními změnami, po celou dobu dvacátých a do poloviny třicátých let panovaly nejasnosti kolem základní definice novináře. To komplikovalo nejen oficiální statistiky o celkovém počtu novinářů v Československu, ale také přijímání nových členů do profesních spolků. Z tohoto důvodu se hned po roce 1918 rozvinula jednání mezi zástupci vlády a představiteli novinářských organizací o podobě zákona o služební smlouvě redaktorů. *„Podnětem byl nejen početní nárůst novinářů se stálým pracovním („redaktorským“) poměrem, ale i uplatnění žurnalistů ve státní správě, např. ve funkci redaktorů tiskové kanceláře, zaměstnanců tiskového odboru Presidia ministerské rady a pracovníků dalších ministerstev, především ministerstva zahraničí“* (Jirák, Köpplová, 2006: 23).

Po téměř tříletém jednání však zástupci nedospěli ke shodě. Zejména Obchodní a živnostenská komora totiž odmítla zařadit novinářské povolání mezi řemesla a píšící redaktory mezi pracovníky, kteří *„duševně spolupracují na vytvoření textové nebo obrazové části novinářského nebo nakladatelského podniku, má-li za to stálý plat a vykonává-li tuto činnost jako svoje hlavní zaměstnání“*³⁶. Střetávají se zde dvě pojetí novináře. V prvním případě šlo o doposud převažující pojetí novináře jako národního buditele, komentátora společenských událostí s vyšším posláním. Naopak tehdejší zástupci novinářské obce trvali na vymezení novináře skrze jeho pracovní vztah s vydavatelem tisku. Potvrzuje to také zdůvodnění Obchodní a živnostenské komory z 19. listopadu 1921: *„Nelze přece stejným způsobem oceňovati žurnalistu z povolání a sice např. žurnalistu národohospodáře nebo politika s akademickým vzděláním, působícím v redakci velkého denního listu, jehož názory vykrystalisovaly během dlouholetých přísných studií, obsáhlé odborné četby a praktických zkušeností s tvz. žurnalistou, tj. individuem, které sběhlo se studií a mění nejen redakce, nýbrž vůbec jakékoliv povolání jedno za druhým a jež uplatňuje se jen přechodně nejvýše v některém místním týdenním nebo čtrnáctidenním, zcela bezvýznamném plátku. Tito lidé bez*

³⁶ Převzato z vládní osnovy o služební smlouvě redaktorské in Jirák, Köpplová, 2006: 23.

*přesvědčení chtěli by se v instituci žurnalistických komor jen pojistiti a sice na úkor dokonalé žurnalistiky*³⁷.

Tato jednání probíhala až do roku 1926, kdy byl předložen zákon o služebním poměru redaktorů ke schválení. Poslanecká sněmovna však nedoporučila jeho přijetí a naděje redaktorů na vymezení svého povolání musely čekat až do 3. července 1936, kdy vstoupil v platnost zákon č. 189/1936 Sb. o pracovním poměru redaktorů. V něm byl redaktor definován „*pracovním poměrem zaměstnanců časopiseckého nebo zpravodajského podniku nebo zřízení, kteří jako hlavní povolání vykonávají duševní činnost za tím účelem, aby myšlenky vyjádřené slovem nebo obrazem, buď jejich vlastní nebo cizí, vyšly tiskem v redakční části tiskopisu*“³⁸. Z této definice byli vyjmuti začátečníci, kteří byli v redakci jen na zkoušku, redakční tajemníci, externí spolupracovníci, překladatelé, těsnopisci, stenopisté a redaktoři státních či veřejných institucí a ústavů, kteří však mohli využívat některé novinářské výhody, pokud si platili pojištění³⁹.

O tom, kdo spadá do kategorie novináře proto po velkou část Československé republiky rozhodovala definice používaná při aplikaci pensijního pojištění nebo stanovy jednotlivých profesních organizací, které byly dosti různorodé a zastupovaly většinou zájmy jen části či přímo jedné skupiny novinářů⁴⁰. Velké naděje byly zejména z řad Syndikátu československých novinářů vkládány do zákona č. 26/1929 Sb., o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách ze dne 21. února 1929. Ten se v § 124 věnoval otázce novinářského pojištění, ale stále pracoval s lehce vágním vymezením redaktora: „*Právo účastenství na tomto pojištění mají pouze pojištěnci, jejichž novinářská činnost jest jejich hlavní výdělečnou činností a jsou-li členy odborových organizací novinářských, které budou ministerstvem sociální péče připuštěny k součinnosti na tomto pojištění*“⁴¹.

Chybějící definice a nedostatečné vymezení pojmu bylo zřejmé samotným autorům zákona, kteří v následujících paragrafech řešili otázku případných sporů, a také zástupcům Syndikátu československých novinářů, kteří v memorandu vydaném

³⁷ Převzato z návrhu vládní osnovy o služební smlouvě redaktorské in Jirák, Köpplová, 2006: 23.

³⁸ § 1 zákona č. 189/1936 Sb., o pracovním poměru redaktorů.

³⁹ § 2 zákona č. 189/1936 Sb., o pracovním poměru redaktorů.

⁴⁰ V polovině dvacátých let měla téměř každá část novinářské redakce své sdružení – existoval Syndikát československého denního tisku, Jednota českých novinářů, která umožňovala vstup také slovenským kolegům a redaktorům mladým či zaměstnaných v týdenících a listech s nižší periodicitou, Vseslovanský svaz novinářů, němečtí novináři byli zastoupeni organizací Verband der Deutschen Journalisten in Böhmen a Syndikat der Prager Tagespresse (Ročenka Československé republiky, 1925: 110).

k příležitosti schválení zákona o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách komentovali situaci slovy: „*Do návrhu ministerské komise nebyla po zevrubných úvahách zařaděna definice, kdo je novinářem. Vzhledem pak na silnou kasuistiku praxe učinil tento návrh účast na novinářském pojištění závislou na členství v odborové organizaci, která ministerstvem sociální péče bude uznána ve věci této a kompetentní. Definice novináře není ani možná, dokud není vydán zákon o služebním poměru novinářském, který by měl přesnou definici pojmu novinářského povolání.*“⁴²

Přitom ani členství v odborové novinářské organizaci, za kterou je již koncem roku 1928 možno považovat Syndikát československých novinářů, který se účastnil všech jednání o novinářské problematice, neumožňoval dle svých stanov vstup do členské základny všem aktivním novinářům. Podle § 4.1 ve stanovách organizace byla stanovena podmínka, že členem Syndikátu „*může být pouze novinář z povolání (řádný člen redakce denního listu, týdeníku nebo jiného periodického časopiseckého či zpravodajského podniku), jehož hlavním výdělečným zaměstnáním je trvalá činnost novinářská*“⁴³.

Tato podmínka však znemožňovala členství kategorii novinářů, kteří byli nazýváni volní neboli svobodní novináři⁴⁴. „*U nás vznikla tato kategorie tím způsobem, že někteří novináři z povolání (řádní redaktori) ztratili své řádné zaměstnání v redakcích a počali psát za řádkový honorář do více časopisů. Také je znám případ, že bývalý redaktor obstarává místní dopisovatelství do více pražských listů, opět za řádkový honorář a za náhradu hotových výloh*“ (Hrabánek in Věstník československých novinářů, 10. září 1931: 152). Nejedná se však o občasně dopisovatele či spisovatele, za svobodného novináře byl označen jen ten, kdo se psaním pro noviny živil převážně či výhradně. Jak je patrné z jednání valných hromad Syndikátu československých novinářů a Syndikátu pražských deníkářů, zástupci redaktorů tomuto fenoménu

⁴¹ § 124 odst. 12 zákona č. 26/1929 Sb., o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách.

⁴² Memorandum o pensijním pojištění novinářů, předložené Syndikátem československým novinářů a Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in ČSR 10. září 1928 (Věstník československých novinářů, 22. září 1928, roč. 2, čís. 4: 55 – 56).

⁴³ Stanovy Syndikátu československých novinářů in Věstník československých novinářů, 27. února 1929, roč. 3, čís. 1.

⁴⁴ Československá žurnalistika se v době takzvané první republiky odlišovala od německého novinářského systému v ČSR právě kategoriemi volných novinářů. Zatímco v česky psaném tisku se objevovala skupina svobodných novinářů, v německém prostředí dominovali volontéři a elévové (Věstník československých novinářů, 10. září 1931, roč. 5, čís. 7: 153).

věnovali pozornost téměř od začátku. Až roku 1930 došlo ke změně syndikátních stanov, která umožnila volným novinářům vstoupit do členské základny⁴⁵.

Postavení volných novinářů však bylo i nadále složité a nebylo jasné, zda by se na tyto redaktory mělo nahlížet jako na zaměstnance, samostatné podnikatele či námezdní sílu, kam spadalo například dělnictvo. Volný novinář nebyl v trvalém pracovním poměru, tudíž vydavatel nebyl povinen odvádět penzijní a nemocenské pojištění. Jelikož byl placen pouze za věci, které byly otisknuté, často se v době nemoci či stáří ocital bez finančních prostředků. Komplikovaný byl přitom přístup i samotných kolegů-novinářů, kteří k volným žurnalistům zaujímali spíše nepřátelský postoj, jak dokládá úryvek článku Jana Hrabánka: *„Kategorie volných redaktorů je pro řádné redaktory nebezpečím. Jednak podnikatelé mohou od nich levně získati redakční materiál, jednak v případě konfliktu redakce se zaměstnavatelem mohou volní novináři vpadnouti redaktorům vzad a přijmout jejich místa. Určité nebezpečí vidím je i v tom, že podnikatel může získati redakční materiál bez placení sociálních dávek“* (Hrabánek in Věstník československých novinářů, 10. září 1931: 152).

Z tohoto důvodu nejde jednoznačně určit počet novinářů v období první republiky, rozchází se dokonce i oficiální statistiky. Ministerstvo sociální péče v roce 1925 uvádí 542 československých novinářů, Všeobecný pensijní ústav pracuje s číslem 740 aktivních novinářů.

2.2 Professionalizace

Professionalizace neodmyslitelně patří k modernímu pojetí povolání jako svébytné společenské instituce. Neumožňuje pouze identifikaci jednotlivců z daného oboru, ale také poskytuje materiální, právní a institucionální oporu v daném odvětví, jedná za zlepšení pracovních a sociálních podmínek zaměstnanců. Podle Høyera a Laukové je organizovanost základním prvkem identifikace konkrétní činnosti a pomáhá utvářet podobu společensky uznávané profese. Z tohoto důvodu lze považovat *„ustanovování profesních spolků a jejich vývoj, postavení a úkoly v průběhu času“* za základní prvky profesního života (Høyer-Lauk, 2003: 4).

---

⁴⁵ Stanovy a řád Syndikátu československých novinářů in Věstník československých novinářů, 15. ledna 1931, roč. 5, čís. 1: 19.

Jak uvádí Hallin a Mancini, profesionalizace žurnalistiky „začala tehdy, když si první najatí reportéři poznamenali své první zápisky a povolání novináře se tím začalo odlišovat od povolání tiskaře nebo politika v roli vlastníka“ (Hallin, Mancini, 2004: 62). Řada autorů však poznamenává, že v této podobě se sice žurnalistika začala formovat již při přechodu k moderní společnosti, jako povolání s pevně vymezeným postavením a sebezpojetím se objevilo ve většině evropských zemích až v 19. stoletím⁴⁶. Výjimku netvořily ani české země, kde k zásadnímu rozvoji spolkového života došlo ve druhé polovině 19. století⁴⁷.

V roce 1877 došlo k založení Spolku českých novinářů, který lze považovat za první českou novinářskou organizaci, roku 1893 vznikla německá obdoba Spolku českých novinářů Pension-Institut des Verbandes der deutschen Journalisten in Böhmen, o čtyři roky později sdružení německy píšících novinářů Verband der deutschen Journalisten in Böhmem, dále Spolek krajinských novinářů, od roku 1902 fungovala Jednota českých novinářů a v roce 1911 byl založen Syndikát pražských deníkářů⁴⁸.

Přes všechny snahy o organizaci profesního novinářského života⁴⁹ ještě před první světovou válkou došlo k zásadnímu rozkvětu žurnalistického profesionalismu zejména po založení Československé republiky. V roce 1920 již bylo na území Československa zaregistrováno trojnásobné množství spolků než v roce 1895⁵⁰. Po legislativní stránce přitom paradoxně nedošlo k zásadní změně – v roce 1918 byly převzaty do praxe rakouskou-uherské zákony⁵¹ o spolkovnictví, a přestože se několikrát jednalo o jejich novelizaci, do začátku druhé světové války k zavedení nového systému nedošlo. „... *Tak rozpouštěcí paragraf §24 byl zmírněn prostřednictvím § 113, odst. 2*

⁴⁶ Jirák, Köpplová, 2008: 27.

⁴⁷ Silný vliv spolkového života lze však v jednotlivých zemích Rakousko-Uherské monarchie pozorovat téměř již od konce středověku. Podíl jednotlivých spolků na soukromém i pracovním životě byl zřejmě daleko významnější ve srovnání se současnou dobou. Jak uvádí Laštůvka, v roce 1869 jen spolky na území českých zemích tvořily 40 procent celého spolkového života monarchie (Laštůvka, 1998: 34).

⁴⁸ Jirák, Köpplová, 2008: 32 - 33.

⁴⁹ Jak upozorňuje Jirák a Köpplová, první novinářské organizace narážely na řadu omezení. Nejvíce situaci komplikovala zřejmě profesní nesoudržnost novinářů, kteří se daleko více hlásili k politické soudržnosti. Navíc Spolek českých novinářů se „rozhodně nerozptyloval úsilím o zlepšení sociální situace všech pracovníků ve vydavatelském odvětví a soustřeďoval se na zajištění sociálních jistot pouze pro své členy“ (Jirák, Köpplová, 2008: 32).

⁵⁰ V roce 1920 fungovalo na území Československa 4312 spolků, v roce 1895 jich bylo pouhých 1321 (Laštůvka, 1998: 81).

⁵¹ Jednalo se o spolkový zákon č. 134/1867 ř. z., o práve spólčovacím a zákon č. 253/1852 ř.z., pro spolky kromě spolku zřízených za účelem zisku. Celá řada dalších zákonů se však více či méně spolkového života dotýkala – především tomu tak bylo u zákona o mimořádných opatřeních v době války či ohrožení republiky č. 300/1920 Sb., u jazykového zákona č. 122/1920 Sb., u zákona č. 267/1920 Sb., u zákona na

ústavní listiny (z roku 1920) v tom smyslu, že spolek smí být rozpuštěn jen tehdy, když svou činností porušuje trestní zákon nebo veřejný pokoj a řád. Naopak omezení členství v politických spolcích byla ponechána být v případě zákazu členství žen se stala mrtvou literou, která nebyla v praxi zachována“ (Laštůvka, 1998: 14).

Navíc spolkový život novinářů byl celou první polovinu 20. století komplikován tím, že existovalo několik skupin novinářů s odlišnými zájmy a charakteristikami. Jak uvádí Beránková, za období první republiky docházelo k silné politické diferenciaci, profilovali se také novináři-spisovatelé, novináři s výsadním postavením v rámci redakcí či takzvaní volní novináři⁵². Ještě na jaře v roce 1920 na sjezdu v Luhačovicích zdůrazňovali slovenští novináři, aby „*všechny dosavadní novinářské organizace se semkly za účelem hájení společných zájmů a vytvořily jednotný svaz, který by reprezentoval veškeré československé novináře*“ (Kunta, 1927: 21-22).

Za nejzásadnější zlom v novinářském spolkovém životě lze považovat založení Syndikátu československých novinářů v květnu 1926, který vznikl reorganizací Syndikátu pražských deníkářů (v roce 1919 přejmenovaného na Syndikát denního tisku československého). Podle stanov byl založen jako ryze odborová organizace, která si kladla za cíl „*soustředit a organisovat všechny československé novináře z povolání“ a „hájit stavovské zájmy všech svých členů“ (Stanovy a řády Syndikátu československých novinářů, 1926: 4). Novinkou bylo, že do Syndikátu mohli vstupovat i dosud neorganizovaní novináři bez ohledu na to, do jakého typu listu píší. Počátkem roku 1928 měl Syndikát československých novinářů okrouhle 600 členů, což odpovídá většině tehdejších novinářů⁵³.*

Vliv této organizace rostl zejména od roku 1925, kdy Ministerstvo spravedlnosti pozvalo její zástupce k jednání o chystané novele tiskového zákona. Navíc se ve stejném roce začalo na Ministerstvu sociální péče uvažovat o vyplácení starobního a invalidního důchodu a o zřízení novinářské pracovní smlouvy. „*Vždy však se novináři setkávali s tím, že úřední instituce by rády slyšely mínění odborové novinářské organizace, oprávněné mluvit jménem všech novinářů. A tak se v syndikátu začalo*

ochranu republiky č. 50/1923 Sb., u zákona o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran č. 201/1933 Sb. (Laštůvka, 1998: 14).

⁵² Beránková, 1988: 80.

⁵³ Obdobou Syndikátu československých novinářů byla organizace Reichsgewerkschaft der deutschen presse in ČSR. Měla charakter odborové organizace určené německy píšícím novinářům denního i krajského tisku. Fungovala od roku 1919. Po deseti letech měla registrováno zaokrouhleně 400 členů. Od roku 1924 také fungoval Syndikát maďarských novinářů, ze kterého v roce 1927 vznikl Odborový svaz maďarských novinářů, aby efektivněji zastával práva svých členů. Na počátku roku 1928 měly obě organizace po 50 členech (Duch novin, 25. ledna, roč. 1, čís.1: 24).

prosazovat přesvědčení, že je nutné takovou odborovou organizaci založit“ (Kunta in Věstník československých novinářů, 20. července 1928, roč. 2, čís. 3: 84). Již po několika letech se Syndikát československých novinářů začal těšit uznání a jisté autoritě, jak zmiňuje řada autorů⁵⁴, a začal být vnímán jako plnohodnotná odborová organizace. Nemalou měrou k tomu jistě přispěly snahy o zlepšení finančních a sociálních podmínek novinářů, snaha o uzavření kolektivní novinářské smlouvy a zavedení služebního zákona.

Další výraznější novinářskou organizací byla v toto období Jednota československých novinářů. Od svého založení roku 1901 sdružovala zejména žurnalisty krajských⁵⁵ listů a žurnalisty, u nichž *„novinářství není jediným nebo alespoň hlavním živobytím“* (Kunta, 1927: 28) . *„Jednota českých novinářů sdružovala ty novináře, kteří neměli možnost organizovat se ve Spolku českých žurnalistů. Byli to především mladší novináři z denního tisku, z týdeníků a odborných časopisů a redaktoři a redaktoři-vydavatelé listů krajských“* (Hudec a kol., 1987: 34). V roce 1928 čítala kolem 100 členů⁵⁶. V roce 1931 vznikl při této organizaci přidružený Havlíčkův fond českých novinářů, který poskytoval finanční pomoc svým členům až do roku 1940.

Od roku 1877 vyvíjel činnost Spolek českých žurnalistů, který lze považovat za zřejmě nejstarší organizaci tohoto typu v českých zemích⁵⁷. I ve dvacátých letech 20. století měl stále za cíl zabezpečit žurnalisty, kteří jsou jeho členy, a jejich rodiny po finanční stránce. Peněžní fond byl naplňován zejména dary mecenášů, výnosů z dobročinných akcí a pořádáním plesů. Začátkem roku 1928 měl však jen 73 členů, což byl jen zlomek z celkové novinářské obce⁵⁸. Jeho činnost byla ukončena roku 1939.

V Československu vznikla řada dalších méně významných spolků a organizací, které sdružovaly novináře či se staraly o jejich práva a zabezpečení. Od roku 1920 fungovala Československá obec novinářská, do které zejména v prvních letech vkládali českoslovenští novináři mnoho nadějí. Podle zakládající rezoluce se měla zapojit do jednání o vytvoření nového tiskového zákona, novinářského úrazového pojištění, zřízení novinářské komory, politicko-novinářského klubu, penzijního zajištění novinářů a o

⁵⁴ Koudelka, 1932: 137.

⁵⁵ Pojem krajský list se používal pro tisk, který vycházel mimo kulturní a politická centra. Většinou se jednalo o venkovské noviny. Později se vžilo pojmenování *„místní tisk“* (Hudec, 1987: 34).

⁵⁶ Novák in Duch novin, 25. ledna 1928, roč. 1, čís.1: 24.

⁵⁷ Vznikl ze snahy redaktorů Národních listů včetně Jana Nerudy, který byl jeho dlouholetým předsedou, o zaopatření novinářského stavu. Stalo se tak zřejmě na popud účastníků pohřbu soudního referenta Národních listů Františka Šimečka, který v roce 1877 zemřel v mladém věku na tuberkulózu, čímž zanechal svou rodinu zcela bez prostředků (Jirák, Köpplová, 2008: 29).

⁵⁸ Vejvara, 1927: 97.

založení novinářského učení⁵⁹. Nakonec se však členové této organizace naplnění stanov nedočkali. „*Vznikla tedy nová organisace novinářská, ale na zlepšení hmotných poměrů, na význam stavu a na zabezpečení přestárých členů, na zaopatření vdov a sirotků neměla vliv. Vše zůstalo při starém i po všech krásných projevech všelikých politiků, pronesených na večírku i ve sborech zákonodárných!*“ (Vejvara, 1927: 104).

Od roku 1924 fungoval Klub československých novinářů, který sdružoval novináře denního tisku, novináře Československé strany sociálně demokratické zastupovalo od roku 1920 Sdružení novinářů sociálně demokratických, ve stejném roce vzniklo Sdružení Strany lidové, rok předtím Sdružení parlamentních zpravodajů pro usnadnění parlamentního zpravodajství a Národně sociální Zádruha, která spojovala novináře a zástupce politických a odborových organizací. Významné bylo Sdružení redaktorů národohospodářských. Dále fungovala sdružení, která oslovovala své členy na základě jejich specializace jako Sdružení hudebních referentů denních listů v Praze, Klub sportovních redaktorů v ČSR, Sdružení soudních zpravodajů, Klub vojenských redaktorů, Syndikát zemědělských novinářů a spisovatelů, Svaz katolických novinářů a zpravodajů Republiky československé, Sdružení zahraničních korespondentů, ve třicátých letech 20. století vznikla Svěpomocná jednota československých novinářů a žurnalistů v ČSR, Sdružení novinářského úřednictva, Sdružení lokálních zpravodajů⁶⁰.

Podle Laštůvky většina spolků sídlila v Praze, i když jednotlivé pobočky svazů a spolků vznikaly také v Brně, Ostravě, Olomouci, Bratislavě a Plzni⁶¹, a to včetně mezinárodních organizací, které propojovaly zájmy tuzemských a zahraničních novinářů. Hudec zmiňuje zejména Všeslovanský svaz novinářů, jehož působnost se vztahovala na všechny slovanské národy⁶². Od dvacátých let fungoval Cizinecký sbor československého tisku, který umožňoval kontakt redaktorů se zahraničními kolegy, Sdružení zahraničních korespondentů, které cizím žurnalistům v Československu usnadňovalo novinářskou práci a styk s československými úřady a korporacemi. Od roku 1931 do příchodu německé armády v roce 1939 fungovala Mezinárodní Asociace žurnalistů, reportérů a publicistů⁶³.

⁵⁹ Hudec, 1987: 39 – 40.

⁶⁰ Beránková, 1988: 82; Laštůvka, 1998: 157, 163, 204 – 230.

⁶¹ Volné sdružení novinářů v Mladé Boleslavi, Volné sdružení v Pardubicích, Sdružení jihočeských novinářů v Českých Budějovicích (Hudec, 1987: 50).

⁶² Hudec, 1987: 35.

⁶³ Většina spolků, dobrovolných sdružení a mezinárodních organizací působila na základě dohod uzavřených s okolními zeměmi. Za klíčovou lze považovat Malou tiskovou dohodu z roku 1925, která umožňovala spolupráci Československa, Rumunska a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, a Tisková dohoda československo-polská z roku 1926 (Novák in Duh novin, 1928, č. 1: 25).

Jednotlivé novinářské organizace se po celá dvacátá a třicátá léta snažily o založení novinářské komory, to jest organizace, do jejíž kompetencí by spadala péče o novinářský stav, mravní a kárná řízení s novináři, právní zajištění novinářů, péče o hmotné zajištění, při čemž komora měla být partnerem zástupcům Ministerstva sociální péče při debatách o postavení československých novinářů⁶⁴. Značnou aktivitu vynakládal Syndikát československých novinářů a jeho předchůdci, při nichž byla zřízena Zvláštní komise pro otázku vzniku novinářské komory. Ta byla aktivní až do začátku roku 1927, kdy se síly představitelů novinářské obce soustředily především na vládní návrh penzijního pojištění novinářů.

Debata o zřízení novinářské komory byla oživena až roku 1930, kdy byly k diskuzím přizvány i další novinářské organizace. Jak uvádí Věstník československých novinářů z roku 1930, za klíčovou inspiraci byl považován návrh zákona o zřízení novinářské komory v Rakousku z roku 1918. Jednání však komplikovala řada nevyřešených otázek, mezi které patřila finanční stránka projektu, zda má být komora společná pro české, německé, slovenské i maďarské novináře, či zda má zastupovat zájmy novinářů i vydavatelů. Přestože debaty týkající se příslušné komory se vedly téměř na každé syndikátní schůzi, do propuknutí druhé světové války se tyto snahy nepodařilo zrealizovat.

2.3 Vzdělávání novinářů

Právě novinářské organizace v čele se Syndikátem československých novinářů se zasloužily o to, že došlo k posunu novinářského vzdělávání. Poprvé v historii českých zemí vznikalo institucionalizované a systematické vzdělávání novinářů, přestože nebylo státem garantované univerzitní vzdělání⁶⁵. Jako první začala přednášet novinářství jako samostatný obor Svobodná škola politických nauk v Praze. Vedení ústavu, v jehož čele stáli také někteří čeští novináři⁶⁶, si hned v začátku kladlo za cíl „rozšiřovati a prohlubovati politické vzdělání a soudnost v otázkách politických,

---

⁶⁴ Věstník československých novinářů, 15. března 1930, roč. 4, čís. 3: 22.

⁶⁵ Končelík, 2010: 68.

⁶⁶ Jan Hejret, redaktor Národní politiky; Franz Bacher, redaktor Bohemie; Lev Borský, redaktor Národní politiky; J. B. Zyka, redaktor Venkova (Kutek, 2008: 68).

*národohospodářských, sociálních, kulturních, a pod. pro působení ve veřejném životě*⁶⁷.

Svobodná škola politických nauk byla zřízena výnosem Ministerstva školství a národní osvěty č. 54130/28 – IV ze dne 25. dubna 1928. První roky své existence měla provizorní status⁶⁸, který byl ministerským výnosem č. 140.307 – L ze dne 12. listopadu 1936 změněn na definitivní status. Od jejího založení se objevovaly snahy zařadit tento vzdělávací ústav mezi vysoké školy⁶⁹, což v roce 1938 vyústilo v otevření přednášek ve čtyřletém univerzitním cyklu. Ke změně postavení však nikdy nedošlo, protože Svobodná škola politických nauk byla spolu s ostatními českými vzdělávacími institucemi zavřena 15. listopadu 1939⁷⁰.

Škola několikrát změnila místo působení – nejprve sídlila v Letenské ulici čp. 5 na Praze 3, v roce 1931 se přestěhovala do Krakovské ulice čp. 6 na Praze 2 a nakonec využila nabídky Karlovy Univerzity a přestěhovala se do pronajatých prostor na Ovocném trhu čp. 3.

Na škole bylo otevřeno obecné a politické oddělení, jehož předměty byly rozprostřeny do šesti trimestrů. Kromě přednášek dotýkajících se aktuálních problémů se přednášela zejména sociologie, politika, hospodářství, státověda a novinářství⁷¹. „*Zde se přednášejí některé nauky praktické (novinářské zpravodajství, knihtisk a tisk novin, organizace tiskových agentur a jiné) i teoretické. Převažuje část teoretická jistě pod vlivem německých vzorů a na prospěch věci. Tu se přednášejí dějiny novinářství československého i zahraničního, psychologie novinářského povolání, sociologické problémy novin, statistika a občas i metodologické otázky novinovědného bádání. Přednášejí tu jednak teoretikové, většinou universitní profesori i praktikové, novináři z povolání, sociální a političtí pracovníci, techničtí odborníci a jiní*“⁷².

⁶⁷ Časopis Svobodné školy politických nauk v Praze I., 1928, č. 1: 34.

⁶⁸ Původně měla škola používat provizorní status pouze dva roky, ale proces odstranění provizorního statutu se neustále prodlužoval až do roku 1936, kdy došlo ke změně (Archiv hlavního města Prahy, fond Svobodná škola politických nauk, NAD 137, D41, spis 0401).

⁶⁹ Přestože se zde skládaly diplomové zkoušky a absolventi odcházeli s titulem Diplomový absolvent SŠPN, nebyl to vysokoškolský titul (Archiv hlavního města Prahy, fond Svobodná škola politických nauk, NAD 137, D41, spis 0401).

⁷⁰ V roce 1945 byla činnost školy obnovena pod novým názvem Vysoká škola politická a sociální v Praze, při níž byla dokonce zřízena komise pro přezkoušení absolventů Svobodné školy politických nauk (Archiv hlavního města Prahy, fond Svobodná škola politických nauk, NAD 137, D41, spis 0403).

⁷¹ Mezi přednášejícími odborníky je zaznamenáno i jméno dr. Karla Hocha, který se věnoval metodologickým otázkám a významným novinářským jevům, praktická novinářská cvičení vedl ředitel České tiskové kanceláře Emil Čermák, na německou žurnalistiku se zaměřil dr. Walther Wohryzek (Organisace novinářského školství in Věstník československých novinářů, únor 1933, roč. 7, čís. 2: 32)

⁷² Organisace novinářského školství. Ludvík Jehl in Věstník československých novinářů, únor 1933, roč. 7, čís. 2: 30 – 32.

Studium bylo zpoplatněno⁷³ a probíhalo prezenční formou. Osvědčení získávali studenti za pravidelnou docházku, což značně komplikovalo možnosti zaměstnaných novinářů, kteří měli o studium zájem⁷⁴. „*Pro obě oddělení je rozvrh upraven tak, že s vyučováním se počítá od 14. hod. a končí se o 20. hod. Pro praktické novináře je to doba krajně nepříznivá, neboť je to doba nejpilnější práce v redakcích*“ (Hrabánek in Věstník československých novinářů, 10. září 1930: 131).

Novinářská škola začala vydávat ještě před svým vznikem Časopis svobodné školy politických nauk v Praze, který vycházel v několika jazykových verzích⁷⁵. Na vydávání periodika se podíleli také studenti školy, kteří od roku 1935 začali vydávat vlastní časopis Novina. Jak ale uvádí Jan Hrabánek, studium na škole mělo výrazné nedostatky, které se čas od času objevily ve středu pozornosti. „*V programu nehledě se dostatečně k praktické potřebě toho kterého oddělení na př. na novinářském oddělení nebylo ani v druhém ročníku zařazeno mezi řádné předměty tiskové právo, takže absolventi nenabýli elementární znalosti o této důležité disciplíně. Prohlížíme-li rozvrh přednášek, vidíme, že na škole přednáší málo českých praktických novinářů; povoláním jich na dílčí přednášky se nedostatek neodstraňuje, neboť jsou to přednášky nepovinné, z nichž se nezkouší. Tvrdí se, a je to pravda, že novinářem se nikdo nestane učením, že se jím musí narodit. Účelem Svobodné školy také není učit novinářství. Jist však je, že ti, kdož v sobě cítí schopnosti pro povolání novinářské a zapíší se na Svobodné škole, získali by mnoho z přednášek a seminářů, vedených praktickými novináři, neboť technika novinářské práce se neustále mění a je těžko žádati na profesorech z povolání, aby se vyznali v potřebách moderních novin, jež se neustále přizpůsobují vymoženostem moderní techniky*“⁷⁶. Podle Koudelky není vhodné vychovávat budoucí žurnalisty k mechaničnosti, protože „*hrozí nebezpečí, že se z jejich kreativní práce stane byrokratický úřad – mladý novinář by se měl snažit stále růst, vyrovnávat se velkým*

⁷³ Za jeden trimestr zaplatil student v roce 1936 121 korun včetně poplatku za povinné předplatné Časopisu svobodné školy politických nauk v Praze (Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1936. IV. Volební období. 4. zasedání. 710. Návrh poslanců Fr. Uhlíře, inž. dr. Tumlířové, Václava Jaši, Oldřicha Otáhalu, Karla Chalupy a Ireny Kirpalové na vydání zákona, kterým se zřizuje samostatná československá státní Vysoká škola politická a novinářská v Praze).

⁷⁴ Studium na Vysoké škole politických nauk bylo zpoplatněno a umožněno pouze pro zájemce starší 21 let, kteří mohli doložit složenou maturitní zkoušku. V závislosti na věku, praxi a zájmu byly udělovány výjimky i mladším zájemcům (Archiv hlavního města Prahy, fond Svobodná škola politických nauk, NAD 137, D41, spis 0401).

⁷⁵ Přestože se na škole učilo převážně v českém jazyce, některé přednášky a zkoušky bylo možné absolvovat v německém či francouzském jazyce (Archiv hlavního města Prahy, fond Svobodná škola politických nauk, NAD 137, D41, spis 0402).

⁷⁶ Svobodná škola politických nauk, Jan Hrabánek in Věstník československých novinářů, 10. září 1930, roč. 4., čís. 7: 131.

novinářským postavám a nesedět pouze v redakci a opakovat mechanicky naučené postupy ze školy“ (Koudelka, 1932: 136).

Vzhledem k tomu, že první absolventi Svobodné školy politických nauk z oboru novinářství absolvovali až v roce 1930⁷⁷, a pro mnohé novináře bylo studium na této škole z časových i finančních důvodů nedosažitelné, většina aktivních redaktorů měla vzdělání mimo svůj pracovní obor. Jak vyplývá z analýzy vzdělání novinářů uvedených v Tomešově Velkém biografickém slovníku XX. století, nejvíce redaktorů, tj. 22,9 procenta z nich, absolvovalo Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy či Masarykovy univerzity v Brně, 20,6 procenta dokončilo Právnickou fakultu tamtéž, 6, 4 procenta redaktorů studovalo na České technice v Praze či v Brně. Téměř čtvrtina novinářů (tj. 24,3 procenta) nevystudovala vysokou školu. U dalších 23,9 procenta novinářů chybí údaj o vysokoškolském vzdělání, i když lze předpokládat, že v případě absolvování vysokoškolského vzdělání by v jejich medailonku tato zmínka byla zaznamenána stejně jako u ostatních redaktorů s vysokoškolským diplomem. Až polovina novinářů tak skutečně měla vysokoškolské vzdělání humanitního směru. Pokud čeští redaktori studovali v zahraničí, nejčastěji strávili semestr na univerzitách v Lipsku, Vídni, Moskvě, Petrohradě, Paříži, Berlíně, Mnichově a Frankfurtu nad Mohanem.

Syndikát československých novinářů se aktivně angažoval také v zajištění jazykového vzdělání svých členů. Na jeho podnět nabídlo ředitelství Anglického ústavu v Praze v Hradební ulici možnost zřídít pro novináře bezplatný kurz anglického jazyka. Jak uvádí Syndikát československých novinářů ve své ročence z roku 1929, jediná podmínka je pravidelná návštěva kurzu a podaná přihláška na Sekretariát Syndikátu. Kurz probíhal v roce 1930 s frekvencí pětikrát týdně po dobu dvou hodin každé dopoledne. Po roce fungování musel však Syndikát československých novinářů uznat, že přestože *„zájem o kurs byl velký, počet posluchačů po zahájení již menší a stále klesal. Novinářské povolání málo kdy dovoluje pravidelnost. By kurs byl zachován, byli k účasti přizváni také kolegové němečtí. Koncem roku 1930 bylo v kursu 12 posluchačů“*⁷⁸.

2.4 Společenský status novináře

---

⁷⁷ V roce 1931 měla škola 118 studentů a 8 hospitantů (Archiv hlavního města Prahy, fond Svobodná škola politických nauk, NAD 137, D41, spis 0402).

Sociální postavení novinářů se během první republiky několikrát zásadním způsobem změnilo. První roky po vytvoření Československé republiky došlo ke značným změnám, které novinářské povolání z tohoto pohledu významně ovlivnily. Začaly vycházet listy, které byly do té doby zakázané, objevila se celá řada nových deníků a týdeníků. S tím došlo také k rozsáhlé personální obměně redakcí. *„Teď do složek redakčních ještě zapadaly mnohé personální změny, slušný počet redaktorů opustil své zaměstnání nadobro, protože bylo třeba schopných lidí v Národním shromáždění, ve vyslanecké službě, v centrálních úřadech. Do redakcí nastupovali také nováčci, kteří se teprve rozhlíželi, ale také starí kozáci se teprve rozhlíželi, aby pochopili, jak budou dělat noviny v novém státě za národní revoluce ...“*⁷⁹. To dokazuje i statistika Ministerstva sociální péče z roku 1925, podle které 159 českých novinářů z celkového množství 542 vykonávalo svou práci méně než pět let. Dalších 121 novinářů méně než 10 let. Lze proto usuzovat, že téměř polovina novinářů aktivních ve dvacátých letech minulého století se pro své povolání rozhodla až za vzniku Československa. Jednu pětinu z nich tvořili redaktori mladší 25 let.

Jak uvádí Malá tisková dohoda z roku 1925, průměrný plat novinářů se pohyboval kolem 20 tisíc korun ročně, přičemž výše platu se odvíjela od odpracovaných let. Podle dat Všeobecného pensijního ústavu z roku 1925 průměrný roční plat novináře mladšího 30 let dosahoval 22 000 korun, největšímu služnému v hodnotě 45 464 korun ročně se těšili novináři starší 50 let, kteří svou práci vykonávali přes 25 let. Ve dvacátých letech minulého století lze novináře zařadit do střední až vyšší platové třídy⁸⁰.

Situace se zkomplikovala s příchodem světové hospodářské krize, která zasáhla Československo zejména na začátku 30. let⁸¹. Redakce postihly vlny propouštění a úspor. V roce 1933 již svou každodennost novináři popisovali takto: *„Sledujte však*

⁷⁸ Věstník československých novinářů, 20. května 1931, roč. 5, čís. 5: 90.

⁷⁹ Josef Stivín. Noviny po převratu in Věstník československých novinářů, říjen 1933, roč. 7, čís. 8: 234 – 235.

⁸⁰ Pro ilustraci je nutné doložit tehdejší ceny spotřebního zboží a služeb. Průměrná cena roku 1928 byla za 1 kg chlebu 3,40 Kč, za 1 l mléka 1,95 Kč, za 1 kg másla 27,75 Kč, za 1 kg cukru 6,20 Kč, za 1 l piva 2,90 Kč, za pár bot 100 Kč, za nové dámské šaty 571,67 Kč, za lístek do tramvaje 1,20 Kč, za střihání vlasů 4 Kč (Průcha, 2004; Kárník, 2002; Lacina, 2000).

⁸¹ Již v průběhu roku 1929 docházelo k pozvolnému úpadku konjunktury, ale stále vysoký prodej bot, porcelánu a konfekce, rozpracované projekty elektrifikace a budování silniční sítě zabraňovaly prudkému poklesu. První problémy se objevily kolem roku 1930 v exportu, který tvořil značnou část československých příjmů, a v zemědělství, kde byl sice objem vyrobeného zboží stále stejný, krize ve světě tlačila ceny až o 10 procent dolů. To se podepsalo na vzestupu nezaměstnanosti, přičemž v roce 1929 bylo v Československu 53 tisíc nezaměstnaných, o rok později to bylo již 239 564. Druhá vlna úpadku přišla roku 1931, kdy se projevila hluboká úvěrová krize. Některé obory se tak roku 1933 dostaly na pouze třetinovou výrobu z předchozích let (Kárník, 2000-2003: 34 – 36).

novináře denního tisku v soukromých hovorech. Kapsy plné dopisů od advokátů, dloužek zde, dluh těsně vedle, zkrátka starosti a utrpení. Nemluvím za všechny. Je značná část starších kolegů, u nichž finanční stránka nehraje důležitou roli. Jsme dokonce rádi, slyšíme-li, že ten či onen to dotáhl na 3 – 4 tisíce korun měsíčně. Je to snad abnormální plat? Zdaleka ne. Rovná se úplně práci, kterou kolega koná....“⁸².

Jak uvádí Emil Synek ve Věstníku československých novinářů z listopadu 1933, nevyhovující finanční ohodnocení se odráželo přímo na práci novinářů: „Český novinář musí především psát mnoho a pak to, aby se to četlo: to je jaksí normální žurnalistické poslání všude. K tomu, co je kořením této práce jinde, k vůdčí a tvořivé práci novinářské už se nedostane. Je sociálně tak nevybaven a má tolik existenčních starostí, že nelze od něho žádat smysl pro mučednictví... Jak by vůbec šlo hlásati svobodu tisku, když novinářovo pero je plněno takovou spletenicí zájmů, že často schne dřívě, než se rozběhne po papíře...“⁸³.

Na žurnalistické profesi se navíc od třicátých let minulého století výrazně podepisovala vysoká nezaměstnanost. Dokládá to noticka uveřejněna 15. ledna 1931 ve Věstníku československých novinářů pod titulkem Tragédie novinářova: „Bývalý redaktor Slováka přespává v pražských cihelnách. Předem dvěma měsíci byl přejet na pražské ulici bývalý redaktor lidového Slováka Josef Studnička, který byl v uplynulých dnech propuštěn z ošetřování v pražské všeobecné nemocnici. Studnička je úplně bez prostředků, nemá ani bytu, ani zaměstnání a přespává v cihelně a přes den je v pražských ohřívárnách. Osud bývalého novináře je zajímavý. Dřívě než přešel do služeb Slováka, byl tajemníkem agrární konservativní strany Práškovy a redaktorem jejího orgánu Napravo. Potom přešel do služeb ludáků. Nyní duševně i fyzicky vyčerpán, těší se jen na to, až napadne sníh, aby si mohl vydělati několik korun na nejnnutnější životní potřeby“⁸⁴.

Jako prevenci proti těmto případům založil Syndikát československých novinářů roku 1923 Humanitní fond, který měl původně sloužit pro podporu „nemocných nebo v tísní se nalézajících sestárlych novinářů z povolání a vdov a sirotků po novinářích přeživších“⁸⁵. Představitelé novinářské obce se rozhodli, že od 1. června 1926 budou ze stejného fondu podporovat i nezaměstnané členy podle platné vyhlášky o podpoře v nezaměstnanosti. Od konce března 1929 se navíc redaktoři dohodli na vyplácení

⁸² Věstník československých novinářů, listopad 1933, roč. 7, čís. 9: 261 – 262.

⁸³ Věstník československých novinářů, listopad 1933, roč. 7, čís. 9: 253 – 254.

⁸⁴ Věstník československých novinářů, 15. ledna 1931, roč. 5, čís. 1: 22.

⁸⁵ Věstník československých novinářů, 31. prosince 1929, roč. 3, čís. 11-12: 146.

pohřebného - pozůstalé rodině přispěl fond částkou 1000 Kč. Na konci roku 1931 byl již fond plně zaveden a často využíván, jak dokazuje text z výroční zprávy Syndikátu československých novinářů, podle kterého Masarykův humanitární fond „poskytl vždy svým členům v období tísně pomoc okamžitou – bezúročně byly z něho povolovány půjčky členům, kteří byli stíháni nehodami, finančními pohromami, případy těžkých, dlouhodobých chorob, nebo úmrtí v rodině a pod.“⁸⁶.

Za období od 5. listopadu 1923 do 31. prosince 1931 bylo z fondu vyplaceno celkem 112 005 korun⁸⁷. Na začátku roku 1932 oznámil Syndikát československých novinářů, že půjčky z Masarykova humanitního fondu již dále nebudou povolovány ve formě dlužních úpisů, ale pouze na směnky, což mělo zajistit, že dlužníci splatí svůj dluh v čas. „Půjčky zůstávají zásadně bezúročné celý rok. Nebude-li půjčka do roka splacena, bude se z půjčené sumy, anebo z jejího nedoplatku, počítati šestiprocentní úrok.“⁸⁸

Syndikát československých novinářů navíc poskytoval všem svým členům výhodné půjčky až do výše 2 000 korun⁸⁹. Jak uvádí Řád o poskytování půjček z roku 1929, „půjčky jsou povoleny z pokladny Syndikátu československých novinářů, jsou bezúročné a mohou býti povolovány ústředním výborem jenom členu Syndikátu, který až do žádosti o půjčku povinnosti členské Syndikátu řádně plnil“⁹⁰.

Zdaleka ne všichni členové Syndikátu však platili své členské příspěvky a přispívali do společné kasy. Ústředí Syndikátu několikrát upozorňovalo své neplatící členy přímo na jednáních, ale také ve Věstníku československých novinářů. Dne 15. prosince 1930 dokonce uveřejnili výzvu, podle které někteří členové „dluží od 300 do 900 korun, a při tom se neostýchají domáhati se výhod z členství vyplývajících, zejména pokud se týče celoročních jízdenek“⁹¹. Představitelé novinářské obce navíc pohledávky předložili svému právnímu zástupci, který měl za úkol z redaktorů dluh získat zpět.

⁸⁶ Věstník československých novinářů, 15. leden 1931, roč. 5, čís. 1: 290.

⁸⁷ Největší objem příspěvků připadl vdovám a sirotkům (67 698 korun), dalších 21 000 korun bylo vyplaceno jako pohřebné, 7 200 korun jako příspěvek v nemoci, 6 707 korun jako podpora členům v tísní, 3 825 korun jako podpora členů v nezaměstnanosti, 3 500 korun jako příspěvek sirotkům ze Sirotčího fondu, 2 075 korun pro nečleny novináře (Věstník československých novinářů, 15. leden 1931, roč. 5, čís. 1: 291).

⁸⁸ Věstník československých novinářů, únor 1932, roč. 6, čís. 2: 26.

⁸⁹ Žadatel musel podle řádu splnit některou z podmínek: o půjčku mohl žádat ten, kdo a) se ocitl v těžké a dlouhotrvající nemoci, kvůli které mu byl snížen plat a jestliže mu půjčka může alespoň částečně pomoci, b) se ocitl v těžké chorobě nebo komu zemřel člen rodiny a jeho aktuální příjmy nestačí na uživení, c) se v případě těžkého úrazu dlouhodobě zraní, d) se dostane do majetkových problémů způsobených například požárem či vyloupením bytu (Řád o poskytování půjček Syndikátu československých novinářů z roku 1929).

⁹⁰ Věstník československých novinářů, 15. leden 1931, roč. 5, čís. 1: 290.

⁹¹ Věstník československých novinářů, únor 1932, roč. 6, čís. 2: 26.

2.4.1 Výhody spojené s výkonem novinářského povolání

Novinářské povolání však sebou neslo kromě jiného i řadu výhod, na které jiní zaměstnanci nedosáhli. Mezi nejvýraznější a zřejmě také nejčastěji diskutované patřily novinářské slevy na železnici. Novinářské výhody u Československých státních drah byly stanoveny po poválečných přechodných ustanoveních rozhodnutím Ministerstva železnic č. 4312.III/3 ze dne 28. ledna 1922. Novinář si mohl koupit celoroční jízdenku za předem stanovený paušál nebo si mohl vyzvednout průkazku, která ho opravňovala k 50 procentní slevě při každé jízdě na železnici. Z vyhlášky vyplývalo, že „nárok na celoroční jízdenku mají novináři z povolání, kteří jsou v řádném redakčním svazku politického listu denního a kteří prokáží, že v tomto povolání jsou činní nepřetržitě nejméně dva roky“⁹². Redaktoři pracující v týdenících a novináři, kteří pracují v denících minimálně rok, měli nárok pouze na 50 procentní slevu na jízdy vlakem⁹³.

Slevy pro české novináře poskytovaly i některé zahraniční železniční společnosti. Přestože se výše slev a výhod v jednotlivých státech měnila, lze říci, že cestovní výhody zůstaly pro československé novináře v platnosti až do začátku druhé světové války.

Výhody se však týkaly i jiných oblastí. Syndikát československých novinářů od roku 1929 vydával ke svým lednovým vydáním Věstníku československých novinářů propagační brožuru se seznamem všech slev a výhod, na které mají nárok členové Syndikátu. V roce 1930 tato brožura čítala 56 stran a byla uspořádána abecedně podle oborů⁹⁴.

⁹² Věstník československých novinářů, 30. listopadu 1929, roč. 3, čís. 10: 128.

⁹³ Věstník československých novinářů, 30. listopadu 1929, roč. 3, čís. 10: 128.

⁹⁴ Novináři měli běžně slevy při návštěvě divadel a kin. Pokud se jednalo o novináře, který se nevěnoval kulturní rubrice, dostal při zakoupení lístku většinou 50% slevu například v kině Hvězda, Bio Illusion, Bio Lucerna, v Osvobozeném divadle, v Divadle Rokoko, ve Vinohradském divadle či v Bio Konviktu. Národní divadlo umožňovalo vstup novinářů zdarma, pokud nebylo představení vyprodané. Další slevy se týkaly běžného zboží: „Sleva při nákupu knih. Tiskařská a nakladatelská společnost Orbis v Praze poskytuje členům Syndikátu čl. novinářů při nákupu knih, nákladem společnosti Orbis vydaných, jednotnou slevu 25% při knihách brožovaných i vázaných při hotovém placení“ (Věstník československých novinářů, 20. listopad 1928, roč. 2, čís. 6: 126); „Jugopazar, importní a exportní společnost v Praze II., Národní tř. 24 (Šlikův palác) nabízí členům Syndikátu na průkaz legitimace svoje zboží (víno, ovoce a pod.) za ceny velkoobchodní i při nákupu v drobném“ (Věstník československých novinářů, 30. června 1930, roč. 4, čís. 6: 122); „Firma Uma (kožené zboží, umělec. průmysl. výroby, deštníky – Palác Koruna) poskytuje členům Syndikátu na průkaz legitimace slevu 5 až 10 procent“ (Věstník československých novinářů, 10. září 1930, roč. 4, čís. 7: 126); „Správa adrsbašských skal oznámila přípisem ze dne 14. července 1930, že členům Syndikátu československých novinářů na průkaz legitimace u pokladny povoluje volný vstup do Adrsbašského skalního města a na nově zřízené koupaliště s pískovou pláží“ (Věstník československých novinářů, 10. září 1930, roč. 4, čís. 7: 12).

Lze však předpokládat, že část výhod byla vázána určitou podmínkou. A zřejmě ne vždy novináři dané dohody plnili. Dokládá to upozornění vydané 22. září 1928 ve Věstníku československých novinářů: „*Kolegové, kteří měli v některých státních lázních a nebo v lázních jiný žurnalistický pokoj, popř. jiné výhody, jsou povinni napsati o lázních těchto článek a ve svém listě jej uveřejniti. Kritika přirozeně není vyloučena. Články tyto zašlete laskavě sekretariátu, který je předloží Ústřednímu ředitelství lázní a ostatním inserentům.*“⁹⁵

Novináři však při výkonu svého povolání dosáhli i na takzvaná novinářská stipendia, které vypisovalo Ministerstvo zahraničních věcí do začátku 30. let minulého století. O stipendia se mohli ucházet pouze českoslovenští novináři z povolání, kteří se prokázali aktivní činností v deníku či týdeníku. Každý rok Ministerstvo zahraničí uvolnilo ze svého rozpočtu obnos, který mezi žadatele rozdělovalo. Mezi nejžádanější patřilo novinářské stipendium za účelem cesty do zahraničí, kterou by jinak redakce nemohla svému novináři zaplatit. „*Poněvadž ve většině případů půjde o pobyt krátkodobý, budou stipendia udělena v první řadě žadatelům, kteří svou cestu spojí s nějakou významnou mezinárodní příležitostí, na př. S konferencí nebo jiným jednáním, vzbuzující mezinárodní pozornost.*“⁹⁶ Předpisy umožňovaly udělovat stipendia také pro domácí cesty, jejichž účelem bylo „*usnadniti československým žurnalistům studium národopisné, historické, zeměpisné, jazykozpytné a politické ve všech oblastech republiky*“⁹⁷. Tento příspěvek se pohyboval do maximální výše 2500 korun.

2.4.2 Finanční ohodnocení novináře

Ze statistik Ministerstva sociální péče vyplývá, že průměrný plat československého novináře se v roce 1925 pohyboval kolem 2 500 korun za měsíc. Nejvíce novinářů, to jest 114 z celkového počtu 542 evidovaných redaktorů, patřilo v daném roce do střední platové třídy a za měsíc si vydělalo 2 250 korun. Dalšíh 105 jejich kolegů dosáhlo na 2 667 korun za měsíc, dalších 92 redaktorů mohlo počítat s platovým výměrem čítající 1 830 korun⁹⁸. Zejména ve velkých redakcích pracovali zasloužilí novináři, kteří díky svému exkluzivnímu postavení dosáhli na plat převyšující

⁹⁵ Věstník československých novinářů, 20. července 1928, roč. 2, čís. 4: 60.

⁹⁶ Věstník československých novinářů, 25. března 1929, roč. 3, čís. 3: 39.

⁹⁷ Věstník československých novinářů, 25. března 1929, roč. 3, čís. 3: 39.

⁹⁸ Národní archiv Praha, Archiv Ministerstva sociální péče 1918 – 1937, fond 367.

3 500 korun za měsíc. Ministerstvo sociální péče evidovalo k začátku roku 1926 celkem 51 redaktorů spadajících do této platové kategorie⁹⁹.

Jak uvádí Končelík, Večeřa a Orság, záleželo především na tom, jakému postavení se redaktor těšil v rámci redakce, v jak velké redakci pracoval, zda redakce sídlila v některém z větších měst, či na venkově¹⁰⁰. Zejména plat redaktorů menších a ideologicky zabarvených listů se pohyboval o platovou třídu níž. Podle Dolejšího měli komunističtí novináři plat nejméně 1 500 korun v deníku a nejméně 1 000 korun v ostatních listech, což byla podmínka přijetí do Syndikátu československých novinářů, pouze na papíře, aby splnili tento formální požadavek a mohli se zapojit do organizace novinářského života¹⁰¹.

Mnohem lepší postavení získali němečtí redaktori, kteří na rozdíl od svých československých kolegů měli uzavřené kolektivní smlouvy se zástupci vydavatelů novin a časopisů. Při zakládání Syndikátu československých novinářů roku 1926 bylo dokonce vyjednání kolektivních novinářských smluv jedním z hlavních úkolů, které měla nově vznikající organizace zajišťovat. Až do začátku druhé světové války však k uzavření dohody mezi vydavateli a novináři nedošlo.

Situace se přitom na začátku třicátých let ještě zkomplikovala. S příchodem ekonomické krize, klesly průměrné výdělky redaktorů až o polovinu. Například plat novináře zaměstnaného v pražském deníku se pohyboval v roce 1934 kolem 1 600 korun¹⁰².

2.4.3 Penzijní pojištění

Jedním z klíčových požadavků novinářské obce v čele se Syndikátem československých novinářů bylo zavedení povinného penzijního pojištění pro redaktory a novináře. Po dlouhých debatách se zástupci Ministerstva sociální péče vstoupil 1. ledna 1929 v platnost zákon č. 26/1929 Sb., o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách. Povinné penzijní pojištění se vztahovalo nejen na

---

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Končelík, Večeřa, Orság, 2010: 66.

¹⁰¹ Dolejší, 1963: 295.

¹⁰² Končelík, Večeřa, Orság, 2010: 66.

novináře, ale na všechny „zaměstnance v redakcích, administracích a výpravných časopisů a jiných publikací“¹⁰³.

U řádných redakčních zaměstnanců, kteří měli uzavřenou zaměstnaneckou smlouvu, byl pojištění povinen platit zaměstnavatel. Jak ale udává § 124 odst. 12 zákona č. 26/1929 Sb. se tato povinnost nevztahovala na takzvané volné novináře, na novináře, kteří nebyli sdružení v odborové organizaci určené ministerstvem, či na novináře, pro které nebyla žurnalistika hlavním zdrojem příjmů. Se vstoupením v platnost tohoto zákona měli novináři nárok na starobní důchod, vdovský a vdovecký důchod, invalidní důchod, nárok na pohřebné a další zaopatření. Již ke 30. listopadu 1930 bylo vyplaceno 888 296, 50 Kč pro 69 osob z rodin novináře, přičemž 31 příjemců důchodových dávek bylo z řad německy píšících novinářů¹⁰⁴. Před 1. lednem 1929 činil roční důchod 6 000 Kč, invalidní důchod dosahoval 12 000 Kč, zatímco po zavedení zákona č. 26/1929 Sb. vdovský důchod tvořila polovina z důchodu zemřelého manžela-novináře¹⁰⁵.

Zejména v prvních letech po zavedení tohoto zákona se objevovaly případy, kdy ani samotní zaměstnavatelé neplatili svým zaměstnancům řádné penzijní pojištění. Z tohoto důvodu vznikaly situace, do kterých se zapojoval Syndikát československých novinářů jako odborová organizace hájící zájmy svých členů. Dokazuje to text zveřejněný 15. prosince 1930 ve Věstníku československých novinářů: „*Prvý případ (pí. V.) je již vyřízen cestou smíru. Obdrží za dobu od smrti svého manžela do 30. listopadu 1930 jednou ro vždy částku 5 000 Kč, od 1. prosince 1930 až do své smrti měsíčně 400 Kč a zaplacení útrat sporu. Druhý případ ještě vyřízen není.*“¹⁰⁶

2.4.4 Společenský a sociální kredit novináře

„*Zvláštnost novinářského povolání vyplývá mezi jiným z toho, že žurnalista je takové povolání, které zdánlivě každý umí vykonávat. Kdo neumí nic, stále dovede kritisovat to, co dělají jiní. Je to ovšem jenom zdání. Může být, že novinář neumí nic z toho, co umějí ostatní. Ale musí umět mnoho, co ostatní neumějí. Ale to, co má umět není nikde předepsáno*“ (Fuchs, 1931: 46).

¹⁰³ § 1 odst. 3 zákona č. 26/1929 Sb, o penzijních pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách.

¹⁰⁴ Věstník československých novinářů, 15. prosince 1930, roč. 4, čís. 9-10: 194.

¹⁰⁵ § 25 odst. 3 zákona č. 26/1929 Sb., o penzijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách.

¹⁰⁶ Věstník československých novinářů, 15. prosince 1930, roč. 4, čís. 9-10: 194.

Zásadní změny se v oblasti žurnalistiky netýkaly pouze legislativních úprav a technických vymožeností, které zejména ve dvacátých letech minulého století pronikaly do redakcí. Rozdílné postavení novináře z pohledu sociálního zabezpečení se promítalo také do odlišného postavení novinářů na společenském žebříčku. Zejména v prvních letech po vzniku Československé republiky bylo povolání novináře spojeno s povinností agitovat a pracovat pro některou politickou stranu či ideologii. Šéfredaktor Lidových novin Arnošt Heinrich dokonce tvrdil, že do novin mohl v tuto dobu psát „*kdejaký politický trhan, který se schovával za osobu novináře*“, protože stačilo, když se za jehož urážky a lži postavila některá politická strana¹⁰⁷.

Podle Koudelky byl tento dojem vyvolán tím, že novinářský stav reprezentovaly nejen velké osobnosti s vysokým morálním kreditem a pevným názorovým postojem, ale také redaktori, kteří pojímali novinářinu jako řemeslo, neohlíželi se na mravní aspekty svého povolání a nedbali na společenský dopad své práce¹⁰⁸. Redaktor Lidových novin Bedřich Golombek¹⁰⁹ vzpomíná na situaci, kterou zažil jeden z jeho slavných kolegů, když se zaučoval v brněnské redakci: „*Byl přidělen redaktoru, který kouřil z dlouhé dýmky a popíjel pivo. Jenomže několik dní po prvním žízeň neustávala a na pivo nebylo. Tu se zkušený redaktor vykasal: ‚Vidíš, chlapče, být redaktorem je velká výhoda. Jsi bez peněz a máš žízeň. Co uděláš? Vody? Ne, vody se nenapiješ, voda ohlupuje.‘ A zkušený redaktor polistoval v telefonním seznamu. ‚Ano, tady máme pivovar a tam si zavoláme‘. Zavolal pivovar a k telefonu pana ředitele, kterému řekl, že má zde zrovna zprávu pro noviny, která by byla správně pivovaru velmi nepřijemná. Ředitel nabídl pětadvacet lahví piva a redaktor slíbil, že zprávu neuveřejní. Za půl hodiny bylo výpalné v redakci a starý redaktor zálibně prohlížel sklenici proti světlu, doprovázel tento pohled poučením začínajícímu redaktoru: ‚Tak vidíš, nikdo se nemá tak jako redaktori, dobré povolání sis vybral‘ (Golombek, 1941: 44-45).*

Fuchs dokonce srovnává novináře s povoláním herce, které stejně jako žurnalistika prošlo různorodým společenským vývojem. Navíc nikde jinde nepracuje

¹⁰⁷ Golombek, 1941: 43.

¹⁰⁸ Koudelka, 1932: 129 – 130.

¹⁰⁹ Bedřich Golombek (5. prosinec 1901 – 31. března 1931) byl dlouholetý redaktor Lidových novin. Vystudoval gymnázium v Ostravě a právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 1919 byl členem brněnské redakce Lidových novin, kde působil jako reportér, soudní zpravodaj i šéfredaktor odpoledního vydání. V letech 1945 – 1948 byl šéfem pražské redakce. Poté byl z politických důvodů propuštěn a pracoval v továrně na rentgenové přístroje v Brně. Je autorem mnoha vzpomínkových a dějepisných knih (Pernes, 1993: 137).

tolik „*zneuznaných géniů a malých hochštaplerů*“ jako v redakcích a v divadlech (Fuchs, 1931: 18).

K přelomovému postoji veřejnosti vůči novinářům začalo docházet zejména ve druhé polovině dvacátých let minulého století, kdy sociální výhody v podobě sociálního a penzijního pojištění, požadavek kolektivních smluv či založení odborové organizace pasoval novináře mezi pracovníky s vyšším sociálním kreditem. Podle Fuchse k tomuto jevu paradoxně přispěla také mechanizace novinářské práce, která byla často pod palbou kritiky přímo z řad novinářů. Redaktor přestal být vnímán jako „*člověk, který se minul povoláním, jako zkažený student, který za peníze dává pořádné lidi do novin*“¹¹⁰.

Jeho slova dokládá i článek uveřejněný v deníku Venkov 1. srpna 1930, jehož autor se pozastavuje nad snahou vlivných osobností, politiků a podniků ovlivnit mínění redaktora, což dokládá jeho společenský vliv a dopad jeho textů. „*Dnes je stav takový: Otevírá se nějaká zahrada, pozvou s novináři. Otevírá se nový hotel. Novináři musí být kmotry! Jakési divadélko si chce dělat program, z něhož neuskuteční ani píd'. Ale novináři musí asistovat a psát, že divadlo se chystá k odvážnému kroku! Zůstane však jen při „chystání“, jak mnohokrát se ukázalo. Kdosi má nějaký vynález a potřebuje trochu reklamy. Svěří svou bolest šikovnému „řediteli“ a hle, novináři jsou na místě včas. A ředitel má peníze v kapse. Zkrátka bez novinářů ani ránu. Sedmá velmoc! Dokonce se stane, že přijde pozvání na informativní schůzku o stavu podniku, jemuž hrozí zhroucení. Novináři mají být informováni a podnik zachránit – články v novinách (Venkov, 1./VIII. 1930).*“ Na tuto skutečnost poukazyval již dříve Kisch ve své studii s názvem Dogma o neomylnosti tisku, kde zmiňoval, že redaktori často propadají dojmu, že jsou chytřejší než ostatní a nikdo jiný nemá právo se v novinách vyjadřovat.

Nemalý vliv novinářů ve třicátých letech minulého století dokazují i případy lidí, kteří se za redaktory a novináře pouze vydávali. Ve Věstníku československých novinářů byla dokonce zavedena rubrika Na černém prkně, která se na popisy falešných redaktorů a podvodného chování na úkor novinářské obce zaměřovala.

V roce 1931 se také z těchto důvodů rozhodl Syndikát československých novinářů zavést takzvané reportérské odznaky, kterými se měli zejména pražští novináři prokazovat. Každá redakce měla nárok až na pět těchto odznaků, ke kterým časem přibyla také legitimace reportéra¹¹¹.

¹¹⁰ Fuchs, 1931: 15.

¹¹¹ Věstník československých novinářů, 20. květen 1931, roč. 5, čís. 5: 92.

Specifický postoj vůči novinářskému řemeslu měli samotní novináři. Jak bylo zmíněno, část z nich podléhala pocitu nedotknutelnosti a jisté společenské výjimečnosti. Velmi často lze však v poznámkách prvorepublikových novinářů objevit stopy deprese a zklamání. Egon Erwin Kisch nazval žurnalistu dokonce „*neumělcem ze skepse a neobčanem z domýšlivosti*“ (Kisch, 1951: 41). Novinář nemohl sebe samotného zařadit ani mezi umělce, ani mezi odborníky na jakoukoliv oblast. Tím se novinář stavil do pozice outsidera v porovnání s ostatními. Alfréd Fuchs, který se zabýval psychologií novináře, považoval za největší negativum své práce to, že za redaktory nic nezůstane, protože jejich dílo není vidět, nic nevyrobí, nic hmotného neprodukuje.

Odtažitost je patrná také z chování bývalých novinářů vůči svým kolegům. Zřejmě nejvíce se tento přístup projevoval na vztahu politické reprezentace Československa a mediálních aktérů. Přitom v celém období první republiky bylo mnoho poslanců, senátorů a diplomatů, kteří byli původním povoláním novináři a někteří z nich si své funkce v novinách ponechali zároveň se svým politickým mandátem¹¹². Jejich postavení však bylo unikátní a odlišné od jejich kolegů, protože měli přístup k exkluzivním informacím, těšili se důvěře svých politických sympatizantů a mohli si z legislativního hlediska dovolit napsat více než ostatní redaktori¹¹³.

Jak však zmínila novinářka Míla Grimmichová v odborném časopisu *Duch novin*, novináři-politici se ke své minulosti výrazně nehlásili. „*Je vskutku s podivem, že existenční poměry novinářů v Československu jsou v každém směru ještě daleko nepříznivější než kdekoli jinde, ač snad v žádném jiném státě nedostalo se do parlamentu, který se u nás měl již dávno touto otázkou zabývat, tolik poslanců, kteří tam přišli přímo od redakčnímu stolku*“ (Grimmichová in *Duch novin*, 25. února 1928, čís. 2: 64).

---

¹¹² Jako příklad lze uvést tehdejšího ministra a předsedu senátu Františka Soukupa (redaktor *Práva lidu*), senátora Františka Zimáka (odpovědný redaktor *Robotnických novin*), z kruhu národně socialistických poslanců a senátorů lze uvést Václava Klofáče, Jiřího Stříbrného, Jožku Davida, Jiřího Pichla, Emila Špatného, za agrárníky se do Národního shromáždění dostal Jan Dubický, František Votruba, Dominik Nejezchleb, z lidoveckého tábora patřili k bývalým novinářům poslanci Václav Myslivec, Alois Petr či Václav Knotek (Dolejší, 1963: 209).

¹¹³ Dolejší, 1963: 209.

2.4.5 Etické normy

Spolu s tím, jak se budovala organizační a odborová síť československých novinářů, vznikaly také nové potřeby volající po ustanovení a sjednocení etických profesních pravidel.

Za první definovaná pravidla s plošným působením je možné považovat stanovy Syndikátu československých novinářů, které ukládaly svým členům „*povinnost dbát cti svého stavu*“¹¹⁴. Veškerá ustanovení však nebyla právně vymahatelná, měla pouze deklaratorní charakter.

Z tohoto důvodu měli zástupci Syndikátu československých novinářů zájem na vytvoření takzvaných čestných rad, do jejichž kompetencí by spadaly tiskové delikty, které ubíraly na stavovské vážnosti, případně přestupky proti cti, které nebyly postihnutelné právem¹¹⁵. Franz Bacher zmiňuje také nutnost zavedení nezávislého arbitra, na kterého by se novináři mohli obrátit v případě vzájemného sporu. Jednotlivé listy s různým politickým či hospodářským přesvědčením spolu vedly polemiky, které sledovala celá čtenářská obec. „*Jest jasno, že boje tohoto druhu nemohou přispívat k povznesení stavovské vážnosti. Nejen že vážnost přímých účastníků trpí osobní polemikou, vedenou příliš temperamentně, ale vážnost celého stavu může doznati úhony nepřátelstvím, přenášeným do veřejnosti, ježto obecnstvo jest nakloněno zevšeobecňovat, generalisovat. Takové jevy zamezovat jest úkolem novinářských organisací, které si musí být vědomy, jaký význam má pro novináře jeho pověst a jeho vážnost a jaké to má následky nejen pro něho, ale i pro jeho list, klesá-li nebo je-li podkopána úcta k němu. Totéž platí o soudních sporech s veřejným líčením. Jak často se vypírá zbytečně v takových sporech coram publico nejšpinavější prádlo, jak často se činí v záru boje nejtrapnější výtky, jež však podle starého rčení „semper aliquid haeret“ zanechají stopy na pověsti obviněného.*“¹¹⁶ Podle Fuchse jsou však tyto hádky a spory vyvolané tím, že novináři museli být alespoň částečně přesvědčeni o své pravdě, kterou

¹¹⁴ Pro čest novinářského stavu in Věstník československých novinářů, 31. prosinec 1931, roč. 3, čís. 11-12: 131.

¹¹⁵ Ve Věstníku Syndikátu československých novinářů se nejčastěji hovoří o porušení redakčního tajemství, zlehčování zpráv za účelem podbízet se čtenářům a lživému tvrzení (Věstník československých novinářů, 31. prosinec 1931, roč. 3, čís. 11-12: 131).

¹¹⁶ Franz Bacher, Stavovské otázky novinářské a význam čestné rady novinářské in Duch novin, 25. ledna 1928, roč. 1, čís. 1: 22

zmiňují ve svých textech, což neustále vedlo k názorovým střetům mezi novinářskými kolegy¹¹⁷.

Z tohoto důvodu se od roku 1926 téměř až do konce třicátých let vedla diskuze o zavedení stavovských soudů. Jejich úkolem mělo podle Bacherera být vyřizování sporů a udílení disciplinárních trestů¹¹⁸.

2.5 Tiskové právo v letech 1918 - 1937

Do československého právního systému bylo takzvanou recepční normou¹¹⁹ převzato zákonodárství rakouského a částečně také uherského právního aparátu. Za klíčový zákon upravující tiskové právo, který platil celé období první republiky až do roku 1950, je možné považovat říšský zákon o tisku č. 6/1863 ř. z. z roku 1862. Toto ustanovení se týkalo „*samotných podmínek vydávání určité tiskoviny, práva vydávat, místnosti, kde byla tiskovina prodávána, případně podmínek kolportáže, podmínek odejmutí oprávnění vydávat tiskovinu, náležitostí tiskoviny (tehdy tiskopisu), ale i ustanovení postihu porušení povinností toho, kdo tiskovinu vydává*“ (Sokol, 2001: 13). Doplnoval ho trestní řád z roku 1873, který specifikoval příslušnost porotních soudů pro pojednávání tiskových zločinů.

První změnu znamenal zákon č. 50/ 1923 Sb., na ochranu republiky, a zákon č. 124/1924 Sb., o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utržení a urážek na cti¹²⁰. V trestním řádu tak bylo definováno jedenáct nových trestných skutků spáchaných tiskem. „*Vesměs se jednalo o uveřejnění závadných textů, které mohly být podle konkrétní povahy posuzovány například jako úklady o republiku nebo ohrožení bezpečnosti republiky. Obsahem tiskopisu, tedy publikováním zakázaných údajů, mohl být spáchán také zločin zrady státního tajemství nebo přečin nedovoleného zpravodajství. Rovněž přečin rušení*

¹¹⁷ Fuchs, 1931: 24.

¹¹⁸ Franz Bacher, Stavovské otázky novinářské a význam čestné rady novinářské in Duch novin, 25. ledna 1928, roč. 1, čís. 1: 22 – 23.

¹¹⁹ První československý zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého (tzv. recepční norma) byl vydán Národním výborem a zachovával prozatímne v platnosti dosavadní zemské a říšské zákony včetně zákonů týkajících se tisku. První československý zákon č. 11/1919 Sb. z. a n. nabyl účinnosti k 28. říjnu 1918 (Dějiny českých médií v datech, 2003, str. 347).

¹²⁰ Tento zákon č. 124/1924 Sb. z. a n. se zkráceně nazývá tisková novela ze dne 30. května 1924. Po jeho zveřejnění vyvolal mnoho emocí a v odborném tisku vášnivé debaty vedené profesorem Augustem Miříčkou. Kritizovaná byla nesystematičnost a nepřehlednost včetně dlouhého a nevýstižného názvu (Jandová, 2011: 15).

obecného míru, podněcování k trestné činnosti a další mohly být naplněny publikací závadných výroků“ (Malý, 1999: 304).

Právní věda pojímala prvorepublikové tiskové právo značně široce. V praxi to znamenalo, že zákony a nařízení neupravovaly pouze práva a povinnosti, ale zároveň specifikovaly postup při řízení před státními orgány a orgány veřejné moci. Tiskové soudy se zástupci médií se řídily zvláštním zákonem č. 124/1924 Sb. z. a n., který upravoval jejich přesný postup a v podstatě je tímto způsobem vyjímal z přestupkového právního systému. „*Novela znamenala zostření cenzury, zrušení tiskového a redakčního tajemství, omezovala možnost utajení informátora, určovala trestní sankce – vysoké pokuty, odnětí práva používat železniční a poštovní dopravu, atd. – za tiskové přečiny umožňovala zastavit kterýkoliv list, považoval-li jej soud za orgán náhradní“ (Dějiny českých médiích v datech, 2003: 352).*

Zástupci novinářských organizací se otázkou novelizace tiskového práva zabývali pravidelně, jelikož byla častým bodem odborné kritiky. Jak se zmiňuje Jan Pinz, již v době vydání představovalo platné tiskové právo silný konzervativní prvek v republikánsko-demokratickém Československu, čímž se právní pojetí svobody tisku zásadním způsobem odlišovalo od legislativních úprav mediálních krajín v okolních zemích¹²¹. Podle Ladislava Soukupa byl toto jeden z hlavních důvodů dlouholetých snah zástupců novinářského stavu i odborné veřejnosti o reformu tehdejšího tiskového práva, a to zejména v prvních letech po vzniku Československé republiky.

Naděje na změnu se objevila na konci dvacátých let, kdy byl představen vládní návrh novely tiskového zákona, který upravoval nejen pracovní poměry v redakci, ale také reformuloval odpovědnost tisku a postavení bulvárních listů. Přestože kvůli ekonomickým a politickým zvrátům třicátých let minulého století nebyla novela parlamentem nikdy projednána, Karel Malý návrh hodnotí jako modernistické pojetí tiskového práva s prvky demokratického přístupu k médiím (novelizace pracovala s pojmy jako svoboda slova či volné pojetí novinářské činnosti)¹²².

Praxe však i přes veškeré zákonodárné snahy zůstala nezměněná. Podle statistiky Věstníku československých novinářů, byl v roce 1931 redaktor listu Slováček Karel Sidor 115krát před soudem pro tiskové delikty. Většina případů se týkala článků psaných venkovskými spolupracovníky, pouze osm případů se dotýkalo práce redaktorů¹²³. J. L. Topol tyto legislativní problémy přisuzuje zejména nedostatečnému obeznámení

¹²¹ Pinz, 1995, 135.

¹²² Malý, 1995, str. 305

redaktorů s platnými zákony: „*Není to ovšem první případ a myslím si, že by redaktor, který nezná ani ustanovení trestního řádu, neměl vůbec býti připuštěn do soudní síně. Že je takových redaktorů mnoho, vidíme téměř u každého většího procesu.*“¹²⁴

Předvolání odpovědných redaktorů k soudnímu přelíčení byla tak častá, že v září roku 1930 se dokonce Krajský trestní soud v Praze rozhodl přesunout své Oddělení pro vyšetřování a vyhledávání ve věcech tiskových z pankrácké budovy do Spálené ulice, „*aby bylo vyhověno naléhavým žádostem novinářů i advokátů a došlo k odstranění obtíží a stížností vyvolaných vzdáleností dosavadního umístění*“¹²⁵.

Třicátá léta minulého století postavila tehdejší československá média do nepředvídatelné a ojedinělé situace. Z důvodu politického a ekonomického světového vývoje vyšly řady zákonů a novelizací, které propůjčovaly politickému aparátu větší možnost, jak ovlivnit mediální praxi. Výrazně do života prvorepublikových redakcí zasáhl zákon o ochraně cti vydaný v roce 1933¹²⁶, který zpříšňoval tresty za ublížení na cti pomocí tisku, blíže je charakterizoval, dokonce zavedl kumulaci trestů za jednotlivá ublížení. Tímto zákonem se všechny tiskové urážky zařadily mezi přečiny. Specifikoval také rozdíly mezi urážkou, pomluvou a utrhaním na cti. Zajímavé je, že zákon o ochraně cti z roku 1933 připouštěl důkaz pravdy, důkazní břemeno nesl ten, kdo byl žalován, takže musel dokázat, že zveřejněné informace byly pravdivé. Zákon nově zavedl takzvaný důkaz omluvitelného omylu, který nahrazoval důkaz pravděpodobnosti a znamenal pro redaktora osvobození¹²⁷. Od roku 1936 byla dokonce zavedena cenzura zákonem č. 131/1936 Sb., o obraně státu, jako zákonný prostředek k udržení veřejného pořádku a zaručení některých občanských svobod.

---

¹²³ Věstník československých novinářů, leden 1932, roč. 6, čís. 1: 13.

¹²⁴ J.L. Topol, O redaktorské bídě in Věstník československých novinářů, leden 1932, roč. 6, čís. 1: 3.

¹²⁵ Věstník československých novinářů, 15. prosince 1930, roč. 4, čís. 9-10: 212.

¹²⁶ Zákon č. 108/1933 Sb. z. a n., o ochraně cti.

¹²⁷ Jandová, 2011: 18.

3. Vnitřní rámec novinářské práce

3.1 Ženy v žurnalistice

Do vzniku Československé republiky byl novinářský svět téměř výlučně maskulinním prostředím. S tím, jak se po roce 1918 začalo měnit postavení žen ve společnosti, začaly se ženy vedle pozic tajemnic a administrativy objevovat také jako autorky textů uveřejněných v tisku. *„Ačkoliv už od poloviny 19. století pracovaly redaktorky v některých specializovaných ženských a módních časopisech a sporadicky publikovaly i v některých společenských periodikách a denících, jednalo se o jednotlivé případy. V prvních desetiletí 20. století už ženy zaměstnané v redakcích nebudily tak velkou pozornost, ale neznamená to, že se jejich kariéry odvíjely zcela bez zádrhelů“* (Penkalová in Jiráček, Köpplová, Wolák, 2011: 41).

Přesto platí, že ženy-redaktorky tvořily ve statistikách nepatrnou menšinu. Statistika Všeobecného pensijního ústavu z roku 1925 uvádí počet 25 žen-novinářek ve srovnání se 740 muži-novináři. O pět let později do Syndikátu československých novinářů vstoupilo 21 žen¹²⁸, celá řada dalších se však do oficiálních statistik nedostala¹²⁹. Drtivá většina z nich se novinářině věnovala méně než pět let, což odpovídá změně celospolečenských poměrů na začátku dvacátých let minulého století.

Ženy-novinářky spadaly do střední platové třídy (roční příjem se pohyboval v rozmezí devíti až dvaceti tisíc korun). Oproti mužům však byly finančně znevýhodněny – zatímco dvaatřicetiletý redaktor po šesti letech pracovního poměru dosáhl na roční příjem 28. 915 korun, stejně stará redaktorka po šestileté službě mohla

¹²⁸ Fastrová Olga (Národní politika), Foitová-Krausová Ada (Večer), Grimmichová Míla (Duch Času), Hackenschmiedová Božena (Pestrý Týden), Hainalová Josefa (Centropress), Hásková Zdenka (Československá republika), Jančová-Vojáčková Olga (toho času mimo redakci), Jelenová Růžena (Módní Revue), Jesenská-Krejcarová Milena (Lidové noviny), Kadlecová Růžena (Centropress), Majerová Marie (nakladatelství Sfinx), Neumannová Božena (Československá republika), Nováková Jarmila (České Slovo), Poláková Hana (Národní Listy), Dr. Přimdová-Kalinová Božena (Národní Listy), Rosenbergová Věra (ČTK), Russová Marta (Národní Listy), Severýnová Josefa (Právo Lidu), Síssová Miloslava (Národní Listy), Tilschová Anna-Maria (Právo Lidu), Urbanová-Mikanová Eva (toho času mimo redakci) – Věštník československých novinářů, 28. února 1930, roč. 4, čís. 1 – 2: 5 - 13.

¹²⁹ Novinařina nebyla pro část žen hlavní obživou, další část z nich byly navíc vedené jako ženy v domácnosti. Do oficiálních statistik se například nedostala ani Zdena Wattersonová (Tribuna), Stanislava Jílovská, Marie Fantová či Libuše Macháčková (Hospodyňské Listy) – Penkalová in Jiráček, Köpplová, Wolák, 2011: 41 – 43.

počítat s 15. 716 korunami ročně¹³⁰. Průměrný plat žen-novinářek a mužů-novinářů se v roce 1925 lišil o více než šest tisíc korun ročně¹³¹. Lišila se i výše maximálního výdělku, který byla redakce ochotna svým zaměstnancům vyplatit. Zatímco v roce 1925 si někteří novináři vydělali během roku až 45. 464 korun, čímž se zařadili do skupiny vyšší platové třídy, žádná novinářka si nevydělala více než 31. 077 korun¹³².

Do značné míry byly rozdíly ve finančním ohodnocení žen a mužů dány rozdílným postavením v rámci redakce. Zatímco muži byli nejen ve vedení, bez komplikací se mohli stát redaktory téměř kterékoliv rubriky v listu, ženy pracovaly spíše v módních a ženských rubrikách časopisů určených především čtenářkám. „*Ženy, pokud se v redakci vůbec vyskytly, měly na starosti jen ženské rubriky – výjimečně také kulturní – a nebylo vůbec myslitelné, že by jim byla svěřena práce v zahraničně politické, vnitropolitické nebo hospodářské části listu. Dokonce i redaktorem týdeníku Ženský obzor byl muž – Jan Ziegloser*“ (Dolejší, 1963: 268). Výjimku tvořila Miloslava Síssová, kterou Národní Listy zaměstnávaly jako diplomatickou korespondentku z Paříže, Věra Rosenbergová, která pracovala v Československé tiskové kanceláři, Míla Grimmichová, která byla kromě deníku Duch času aktivní také v Syndikátu československých novinářů. Dokonce i z dnešního pohledu ženské novinářské osobnosti jako Milena Jesenská musely o své místo v redakci bojovat.

Navíc většina textů psaných ženami připadala na volné novinářky, u nichž bylo finanční ohodnocení vždy nižší ve srovnání s redaktorkami na pevný pracovní úvazek. Volné novinářky čerpaly buď měsíční paušál, nebo řádkový honorář, některé z nich dostaly zdarma jen výtisk časopisu, ve kterém vyšel jejich článek. Řádkový honorář se pohyboval mezi 15 – 80 haléři, výjimečně se mohla cena za řádku vyšplhat až na 1, 50 Kč¹³³.

Podobnými slovy popsala situaci v redakcích na konci dvacátých let minulého století také novinářka Míla Grimmichová ve Věstníku československých novinářů: „*U nás bude procento žen žurnalistikou dnes částečně nebo značně se živících dosti značné. Ale většinou jsou to jen přispívatelky listů. Jako interní redaktorky uplatňují se u nás ženy ponejvíce jenom některé denní listy a to ještě nejvíce jednu. Proto ten boj o každé*

¹³⁰ Statistika Všeobecného pensijního ústavu z roku 1925, Národní archiv, Archiv Ministerstva sociální péče, fond 367.

¹³¹ Jak uvádí Statistika Všeobecného pensijního ústavu, průměrný roční plat novináře bez ohledu na jeho funkci počet odpracovaných let činil v roce 1925 29. 760 korun, průměrná novinářka si za stejný rok vydělala 22.967 korun (Národní archiv, Archiv Ministerstva sociální péče 1918 – 1937, fond 367).

¹³² Statistika Všeobecného pensijního ústavu z roku 1925 in Národní archiv, Archiv Ministerstva sociální péče 1918 – 1937, fond 367).

¹³³ Koudelka, 1932: 102.

slušnější místo, proto hlavně odstrkování žen od míst lépe honorovaných. I tak se stává, že i když si žena u nás vynutí jako externí přispívatelku listu jistou pozornost, jakmile by měla být pevně angažována v denním listě, nevědí si s ní rady. Pro Boha, jakou rubriku jí máme dát? Na trochu toho módního žvatlání stačí jediná síla externí a pustit ji do národního hospodáře nebo dokonce do politiky? To se zdá mnohým absurdní a to i těm, kteří neviděli nic absurdního v tom, že byly po převratu ženy u nás i jinde „vpuštěny“ do sněmoven.“¹³⁴

Ani odborné texty se ženské novinářské otázce příliš často nevěnují. Pokud se tak děje, jedná se spíše o osobní sympatie autora než o důkladnou analýzu novinářského stavu: *„S potěšením seznáváme, že se vedle našich kolegů uplatňují ženy, buď jako spisovatelky, anebo jako redaktorky a vydavatelky literárních publikací, a to buď samostatně nebo po boku svých manželů působící. ... Dnes však chci poukázat pouze stručně na jednu takovou literární pracovníci, spisovatelku, redaktorku a vydavatelku, pí Libuši Macháčkovou. Když před několika lety vydávat a redigovat svoje ‚Hospodyňské listy‘, domníval jsem se, že není možno, aby časopis tento prosperoval. ... Pilná a nadaná tvůrkyně nového listu ukázala se být v každém směru nezdolnou. List její vyznamenal se již při začátku pečlivou redakcí, vybranými články psanými redaktorkou, mající již několikaletou průpravnou spisovatelskou činnost, a pak brzy získaly ‚Hospodyňské listy‘ též hojnost drobných spolupracovníků“¹³⁵.*

Ženy nakonec své postavení v rámci novinářské a redakční hierarchie akceptovaly, i když celou svou kariéru pracovaly na tom, aby jejich rubriky vynikaly a nebyly vnímány jako „intelektuálně podřadné“ (Penkalová, in Jiráček, Köppllová, Wolák, 2011: 42).

3.2 Redakční struktura

„Značný technický pokrok zpravodajské služby způsobil, že vlivu v novinách nenabývá ten, kdo do nich umí nejlépe psát, nýbrž ten, kdo je umí uspořádat, udělat, že organisátor nabývá převahy nad publicistou, machr a reportér nad spisovatelem“ (Fuchs, 1931: 17).

¹³⁴ Věstník československých novinářů, 28. října 1928, roč. 2, čís. 5: 87.

¹³⁵ Noviny, 25. dubna 1934, roč. 9, čís. 3-4: 16.

Ačkoliv se prvorepublikové noviny a časopisy odlišovaly nejen svým zaměřením, názorovým proudem, který zastávaly, objemem finančních prostředků vyhrazených na její provoz, po personální a provozní stránce se téměř nelišily. Téměř ve všech významnějších novinách lze najít obdobný systém, který zajišťoval jejich každodenní fungování. Zčásti je to dáno tím, že kořeny velkých redakcí je možné nalézt ve struktuře rakousko-uherského tisku, kterou nově vzniklý československý stát v roce 1918 přejal¹³⁶.

Řada listů však vznikla až po roce 1918, kdy se jejich zakladatelé, ať z řad budoucích redaktorů či vydavatelů, nechali inspirovat zahraničními médii a jejich strukturou. Jak uvádí Fuchs, často českoslovenští novináři vzhlíželi k francouzským, německým a britským kolegům, kde zavedený mediální systém fungoval již delší dobu¹³⁷. Navíc novináři přecházeli z jedné redakce do druhé, čímž se rozšiřovaly zvyklosti a návyky jednotlivých kolektivů v rámci československého mediálního světa.

V důsledku zavedení inzerce, fotografií a nových technologií, které redakce začínaly ve dvacátých a třicátých letech využívat, vznikly nové redakční pozice, které před první světovou válkou neexistovaly. Nejednalo se pouze o novináře, kteří dokázali pracovat s technickými novinkami, jako například telegrafista či metér, ale díky proměně funkce novin získaly některé rubriky na významu, jiné se naopak ocitly na okraji zájmu.

V každé redakci vládla pevná hierarchie, která nejen rozdělovala pracovníky na společenském žebříčku, ale také přesně vymezovala jejich práva a povinnosti v jednotlivých funkcích. Výjimku tvořily redakce takzvaných krajinských listů, které vycházely mimo kulturní centra. Tyto redakce se totiž skládaly z menšího počtu lidí, v některých případech dokonce celé noviny obstarával jeden redaktor jen s pomocí externistů, dopisovatelů a volných novinářů¹³⁸.

Přestože po technologické stránce nelze současné a prvorepublikové redakce srovnávat, rozdělení většiny redakčních rolí se udrželo dodnes. V čele listu stál šéfredaktor, u stranických listů to obvykle býval některý z představitelů strany, který „*representuje list, řídí jeho věcný směr, organisuje vnitřní redakční službu a udržuje styky listu s jeho vydavatelstvem*“ (Koudelka, 1932: 50). Jeho zástupce býval obyčejně

¹³⁶ Beránková, 1988: 53.

¹³⁷ Fuchs, 1931: 17.

¹³⁸ Fuchs proto přirovnává novináře krajinského listu ke Karlu Havlíčku Borovskému, tedy k typu novináře v polovině 19. století. Tehdy totiž jedna výrazná osobnost stačila naplnit obsah novin svými články, soustředila se nejen na výdělek, ale zejména na podání informací a sdělení názorů (Fuchs, 1931: 173).

vedoucí redaktor národohospodářské rubriky nebo lokální části listu, jelikož novinář v této funkci měl zřejmě největší kontakt se čtenáři, zajímal se o efekt, který vyvolaly články mezi veřejností, dohlížel na to, jak na čtenáře list působil.

Dalším důležitým členem redakce byl vedoucí oddělení reportérů. „*U něho se scházejí všechny zprávy at' dodané tiskovými agenturami, korespondencemi nebo reportéry, které opatřuje titulkem, zařazuje do listu, upravuje typograficky, takže on vlastně obyčejně dělává list. Jemu také podléhá několik reportérů. Jeden z nich obyčejně dělá věci komunální, druhý shání novinky z úřadů, třetí dělává reportáž o architekturách, uměleckých a kulturních věcech po vnější stránce, pokud nepatří do kulturní rubriky*“ (Fuchs, 1931: 92).

Svého vedoucího měla přitom téměř každá rubrika. Šéf národohospodářské rubriky se staral „*o representaci listu vůči osobnostem a institucím hospodářského života, konfoval s bankovními řediteli, průmyslníky atd.*“ (Fuchs, 1931: 92). Pod jeho vedení spadali ekonomičtí reportéři, z nichž se minimálně jeden staral o burzovní svět, další sháněli informace, chodili na valné hromady bank a významných společností.

Za důležitou a váženou část redakce byli považováni parlamentní zpravodajové, kteří měli úzké styky s politickými představiteli a pro informace chodili do politických kuloárů. Velké redakce měli dokonce parlamentních zpravodajů několik. „*Kde jest parlamentním zpravodajem šéf rubriky, mívá obyčejně ještě jednoho mladšího kolegu přiděleného, který mu shání zprávy a obstarává telefonáty, kdežto šéf rubriky konferuje s politiky a jest ve spojení se šéfem listu. Redaktor, jež obstarává tuto vyšší politickou službu, bývá obyčejně článkařem svého oboru*“ (Fuchs, 1931: 92).

Podobný princip panoval i v zahraniční rubrice, kde měl stálý redaktor vedle sebe ještě kolegu, který obstarával pochůzky, byl ve styku se zahraničními úřady a Ministerstvem zahraničí. V listech, v jejichž rozpočtu našly finance pro zahraniční rubriku, využívaly také služeb zahraničních dopisovatelů.

Ostatní rubriky jako kultura či sport byly běžně obstarávány externími spolupracovníky redakce. Výjimku tvořili divadelní kritici, jelikož své články museli odevzdávat ihned po předpremiéře vystoupení, sportovní redaktoři zaměřeni na fotbal a redaktoři módní rubriky¹³⁹, která si časem získala zájem ženských čtenářek.

¹³⁹ Za průkopnici módní rubriky lze považovat Olgu Fastrovou. Jako vedoucí módní rubriky dbala na kvalitu článků a nakonec se z redakčně přehlížené části listu stala důležitá společensko-výchovná rubrika. Podle Fuchse lze Olgu Fastrovou považovat za průkopnici cesty, kterou se ženy dostaly do novinařiny (Fuchs, 1931: 168).

Od poloviny dvacátých let minulého století se navíc v každé redakci objevil redaktor obsluhující telefon a stenograf. Přestože ostatní členové redakčního kolektivu svými technickými kolegy často opovrhovali, řada autorů je uvedla jako plnohodnotné členy redakce. *„Zdálo by se, že jde již o úkony čistě technické, nikoli žurnalistické. Ale kdo by takto myslil, mýlil by se. Novinář, zvláště ovšem novinář zaměstnaný ve zpravodajské kanceláři nesmí být pouhým pasivním přijímačem a nanejvýš však také zručným překladatelem“* (Fuchs, 1931: 93). Stenograf totiž musel umět výborně obsluhovat nejen technologické novinky, ale také komunikovat v cizích jazycích, umět přijímat hovory s ciziny a orientovat se ve společenském dění, aby odhalil důležitost zpráv a mohl je včas předat příslušnému redaktorovi.

Časem se vyvinula také pozice takzvaného foukače, jehož úkolem bylo rychle, srozumitelně a bez chyb nadiktovat zprávu stenografovi. *„Věděl, které jméno je třeba dávat po písmenech, znal tempo, jakým je možno diktovat, poznal během doby jednotlivé stenografy a cítil podle jejich občasného zamručení, to je podle něčeho mezi „mhm“ a „ja“, může-li přidat na rychlosti, či je-li třeba zpomalit. Šramot, který by nikdo jiný nepostřehl, ho upozornil, že v telefonu nastala kratičká porucha, za níž zmizelo nepozorovaně jedno slovo, které stenograf ovšem nemohl zapsat a bez něhož pak nemohl rozluštit větu. Povinností foukačovou také bylo mít přehled o tom, co bylo do Brna¹⁴⁰ dáno a v kolik hodin, aby se nestalo, že by se táž zpráva telefonovala dvakrát“* (Golombek, 1941: 56).

Jak navíc upozorňuje Koudelka, *„v moderním a větším denním listě je důležitou osobou také tajemník redakce, jemuž připadá úkol vyřizování všech technických a běžných denních potřeb redakce a jejich jednotlivých členů (pošta, její třídění, evidence a vyřizování návštěv, evidence pořádku, péče o redakční knihovnu, archiv, administrativní redakční korespondence a j.)“*¹⁴¹. Například v brněnských Lidových novinách část povinností redakčního tajemníka vyřizoval takzvaný redakční sluha, který se staral o pohodlí redaktorů, vyřizoval osobní návštěvy a přijímal či odnášel poštu.

¹⁴⁰ Foukače zaměstnávaly zejména redakce, které měly kooperující pobočky ve více československých městech. Příkladem může jít redakce Lidových novin, které se tiskly a finální podobu získávaly v Brně, část zpráv však dostávaly od redaktorů sídlících v Praze (Moravský zemský archiv v Brně, Archiv Lidových novin, fond G 426).

¹⁴¹ Koudelka, 1932: 50.

3.2.1 Šéfredaktor

Funkce šéfredaktora plnila v prvorepublikových listech zásadní význam – šéfredaktor nejenom řídil chod redakce, pořádal porady, upozorňoval na nedostatky, propojoval jednotlivé části redakce, ale zejména reprezentoval list navenek. Tento aspekt šéfredaktorových povinností byl v porovnání se současností akcentován. Často se stávalo, že šéfredaktor nebyl celý den přítomen, protože měl schůzky s významnými osobnostmi československé politické a kulturní scény, debatoval s vydavatelem listu. Dokazuje to i vzpomínka Alfreda Fuchse: „*Když jsem kdysi jako velmi mladý žurnalistický zajíc vstoupil do redakce denního listu a když jsem se seznámil s jednotlivými obory práce, dosti dlouho mi nebylo jasno, co vlastně dělá šéfredaktor. Ptal jsem se na to kolegy, který mi dosti zlomyslně odpověděl: ‚Dávej na něho dobrý pozor a až to zjistíš, tak mi to přijď říci‘*“ (Fuchs, 1931: 96).

Šéfredaktor neměl být v samotném vydání příliš vidět, komentoval zejména události, které měly větší dopad a dalekosáhlé důsledky. „*U nás dělba práce není namnoze dostatečně provedena. Máme šéfredaktory, kteří jsou více redaktor, než šéfy. Starají se o poslední maličkost v listě, přepisují titulky na zprávách, div že je sami nelepí, a to nebývá na prospěch listu. Není nikdy dobře, když šéf dělá práci podřízených*“ (Fuchs, 1931:98).

Funkce šéfredaktora však byla důležitá i v rámci redakčních vztahů. Nejenže se snažil, aby mezi jednotlivými pracovníky nevznikaly rozepře, rozděloval práci, přijímal nové zaměstnance, ale také zásadním způsobem zasahoval do obsahu novin. Tento aspekt šéfredaktorovy činnosti byl akcentován zejména u takzvaných stranických listů, kde byla politická myšlenka a program stěžejní. „*Šéfredaktor především musí umět být důvěrníkem. Ví-li víc, než je právě aktuální, není to snad proto, aby to dal do novin nebo aby se ve společnosti nebo před svými podřízenými oháněl. Jeho vědomosti mají sloužit výhradně k tomu, aby podle nich řídil politickou linii svého listu. ... má vědět víc, než vědí ostatní lidé, aby nějakým nevhodným článkem nezkrátil politiku směru, kterému chce sloužit, aby mohl ponenáhlu připravit veřejnost na věci, které přijdou, ale které ještě není možno na plno říci, atd. atd.*“ (Fuchs, 1931: 94).

3.2.2 Redaktor

Základ každé redakce tvořili redaktori, kteří byli rozděleni podle svého zaměření na redaktory politické, parlamentární, národohospodářské, zahraničně politické, kulturně umělecké, lokální, soudní a sportovní. V obdobném pořadí se většinou těšili i redakční úctě a respektu. Jak upozorňuje Koudelka, rozdělování významu novinářů podle jejich odbornosti nebylo vždy přesné a působilo spory mezi kolegy. *„Prestyžní třídění redaktorů podle významu jejich věcných resortů není správné: každý redaktor ve svém oboru náležitě schopný a originální je důležitý a cenný jako schopný redaktor rubrik nejpřednější. Dobrý soudnickář nebo redaktor lokální a reportážní části má větší cenu nežli méně kvalitní úvodníkář“* (Koudelka, 1932: 51).

V redakční hierarchii se ještě za redaktory nacházeli externisté a redaktori, kteří nebyli u listu zaměstnaní na plný úvazek, ale odevzdávali své články v závislosti na domluvě. Externisté nejčastěji psali do kulturních rubrik jako kritikové filmu, hudby či divadelních představení, do rubrik pro ženy, do poraden či literárních koutků. V některých případech se stalo, že externí redaktor nakonec přešel do stálého zaměstnaneckého poměru a stal se plnohodnotným členem redakce. Do širšího okruhu spolupracovníků patřili také přispěvatelé, kteří byli placeni od řádku. Mezi paušalisty a řádkové přispěvatele se řadili regionální, krajeví a lokální zpravodajové, kteří byli s redakcí často v telefonickém styku¹⁴².

Rozdíly mezi redaktory se stíraly ve chvíli, kdy na ně přišla povinnost služby takzvaného nočního redaktora. V té se většinou členové redakce střídali a lze říci, že téměř každý redaktor se alespoň jednou za svou kariéru do této funkce dostal. V běžném denním rytmu se jen vzácně setkal autor článku se sazeči či zaměstnanci tiskárny. Tuto komunikaci zajišťoval právě takzvaný noční redaktor. *„Jeho úkol je jeden z nejnámáhavějších a nejdůležitějších. Odevzdává veškeré rukopisy do sazárny, má v přehledu veškeru látku, určenou k sazbě nebo přesazbě se nalézající – jistá zásoba přesazby je nezbytna pro případ, že by sazečí stroje byly postiženy poruchou – dbá, aby přesazba nezastarala a mohla býti upotřebována a upravuje posléze vysázený text novin do příslušně lomených stránek. Často tomuto redaktorovi připadá zpracování a zařazení posledních zpráv, hlavně při službě noční. Tu je třeba zvláštní bystrosti, správné intuice a nekolísajícího stanoviska k předmětu událostí, jež musí býti vyjádřeno výrazným titulem a musí čtenáři dáti zásadní orientaci. Službou nočního a vůbec*

technického redaktora by měl projít každý člen redakce denního listu. Měl by pak více porozumění pro včasné dodání rukopisu a dovedl by ocenit výkon této služby“ (Koudelka, 1932: 59).

Nad všemi redaktory dohlížel takzvaný odpovědný redaktor, „ *který snímá hříchy tohoto světa a odpovídá před zákonem za všechny přečiny svých redakčních kolegů a někdy i neznámých dopisovatelů, kterými byla redakce mystifikována*“ (Škvor, 1933: 16). Odpovědný redaktor nesl z pohledu trestního práva zodpovědnost za fungování redakce, podílel se na jejím chodu a jeho souhlas byl potřeba k uveřejnění dané zprávy. Pro přirovnání k dnešní struktuře v redakcích připomíná odpovědný redaktor funkci editora nebo vedoucího vydání.

Podle zákona č. 3/1863 ř. z. neboli zákona o tisku mohl být odpovědným redaktorem „*periodického spisu tištěného toliko občan československý, který jest v požívání práv svých a bydlí v tom místě, kde spis se vydává. Nezpůsobilí, vésti s odpovídáním redakci spisu periodického, jsou dle zákona ti, kteří podle zákona obecního nemohou do zastupitelstva obecního voleni býti, spáchavše nějaký čin trestuhodný*“.

Jméno odpovědného redaktora patřilo mezi povinné údaje, které se nacházely v tiráži periodického tisku. Pokud zde byla uvedena jiná osoba, hrozila za to podle paragrafu 9 zákona o tisku pokuta do výše dvou tisíc korun a až měsíc vězení¹⁴³. Na úskalí funkce odpovědného redaktora upozornil Adolf František Šturm v časopise *Noviny* v roce 1933: „*Ustanovení, že odpovědný redaktor musí mítí udanou adresu za svým jménem na časopise, je rovněž moderní vymožeností. Odpovědný redaktor velikých listů je ubožák, jenž má za den dvacateré peklo se stranami, s věcmi naprosto zbytečnými. Odpovědný redaktor si oddechne teprve , když skáče do tramwaye či autobusu. Ale nyní má být oloupen i o ten domácí klid. Jeho adresa bude na časopisu. U jeho bytu se s lidmi netrhnou dveře. A co té korespondence administraci, expedici či insertnímu oddělení, kterou mu budou omylem posílali lidé, kteří dodnes nevědí, že mezi redakcí a administrací je jakýsi rozdíl. Chytanou se jeho adresy, protože jim náhodou padla do oka.*“¹⁴⁴

¹⁴² Koudelka, 1932: 51.

¹⁴³ Beneda, 2009: 33.

¹⁴⁴ Adolf František Šturm, Kolportáž, odp. redaktoři a úřední oznámky v parlamentě aneb co se šije na ubohé odpovědné redaktory in *Noviny*, 14. září 1933, roč. 7, čís. 5: 30

3.2.3 Zahraniční dopisovatel

O prvorepublikové zahraniční redakci platilo, že vzbuzuje nejvíce úcty a nejméně se čte. Zahraniční korespondent měl blízko k evropským státníkům, byl s nimi v úzkém kontaktu a díky tomu stál na redakčním žebříčku velmi vysoko. V samotné redakci navíc seděl jeho kolega, který přijímal jeho zprávy a komentoval zahraniční politiku z pohledu daného listu¹⁴⁵. „*Zahraniční dopisovatel musel mít nejen přehled o zahraničním tisku, ale také se zúčastnil politických akcí a společenských večerů, musel být schopen informovat o volbě francouzského prezidenta i zápasu československé a anglické fotbalové reprezentace. A protože stál redakci značnou část finančních prostředků určených na chod redakce, netolerovalo vedení většinou žádné chyby, žádné zpoždění, byl na něho vynakládán velký tlak*“ (Fuchs, 1931: 127).

Zřejmě toto byla překážka, která zapříčinila, že jen velmi málo československých redakcí mělo své zahraniční zpravodaje. Jak uvádí Koudelka, jen pár pražských deníků mělo svého zahraničního dopisovatele na schůzích Rady nebo Shromáždění Společnosti národů v Ženevě, protože „*značná nákladnost takové přímé zahraniční služby je dosud nad síly většiny našich denních listů*“¹⁴⁶.

Klasická zahraniční redakce proto v československých redakcích fungovala spíše tím způsobem, že redaktor pracoval přímo od svého stolu se zprávami z tiskových agentur a se svou knihovnou¹⁴⁷. Pokud si to list mohl po finanční stránce dovolit, zaměstnával dva redaktory, z nichž každý zpracovával zprávy z půlky zeměkoule. „*Ale držme se příkladu jednoduchého případu typičtějšího. Redakce není tak bohatá, aby si mohla platit dva zahraniční redaktory, má jediného. Ten obstarává celý svět*“ (Cháb, 1932: 39).

Z tohoto důvodu nezbyvaly síly na zpracovávání poutavějšího zahraničního zpravodajství, což se stávalo terčem kritiky mediálních odborníků tehdejší doby. Ve Věstníku československých novinářů byla zveřejněna poznámka a úrovní zahraničního zpravodajství, ve které Emil Synek podotýkal, že z českého tisku téměř vymizela zahraniční reportáž. „*Žijeme obklopeni temperamentními sousedy, ale jakoby jich ani*

¹⁴⁵ Fuchs, 1931: 116.

¹⁴⁶ Koudelka, 1932: 57.

¹⁴⁷ V knihovně zahraničního reportéra se často objevovaly knihy o evropské politice 19. a 20. století, monografie o tehdejších politických problémech, o fašismu, socialismu, o vatikánské politice, o Společnosti národů, slovníky, ročníky zahraničních revue, knihy o československé zahraniční politice. Záleží zejména na rozpočtu, který mu šéfredaktor povolí na nákup knih a odborné literatury (Cháb, 1932: 39).

nebylo. Objeví-li se v Maďarsku velké skladiště zbraní nebo je-li spáchán ve Vídni na Dolffusse atentát, přijedou tam spíš novináři z Japonska než redaktor z Prahy, protože na reportážní cestu do ciziny nebývá téměř nikdy peněz“ (Koudelka, 1932: 52).

3.2.4 Reportér

Zejména v období první republiky získali na vážnosti a oblibě reportáže. Jejich autoři se stali velmi důležitou součástí redakce a přinášeli listu originalitu a exkluzivitu, jelikož „reportér má vždy styky s policií, s četnickými, s hasičskými, záchrannými a j. stanicemi, prvý bývá na místě neštěstí a popíše pouliční událost hned z první ruky“¹⁴⁸. Jak však uvádí Fuchs ve své knize *Zákulisí novin*, většina lidí si v roli reportéra představuje člověka typu Egona Ervína Kische, ale i on byl v rámci komunity reportérů ojedinělý.

Ve dvacátých letech se vyvinul v českém žurnalismu typ reportéra, pro kterého do té doby nebylo v mediálním světě místo. Čtenáře začali zajímat detailní informace ze života osob, o kterých tisk referoval, obsahy novin se poprvé v českém prostředí výrazně posunuly směrem k bulváru, což vedlo k vývoji nového reportérského typu, „jehož nejlepší vlastností jest, že dovede po hospodách vysedávati s detektivy a s jejich klienty, pokud možno s nimi tyká a jeho psychologický typ se tak ještě nejvíce podobá typu agenta na provisi. ... Je živ z indiskretnosti. Nestýká se s úředníky, nýbrž získává svoje informace, sólokapry a detaily výhradně od orgánů neodpovědných pokoutně. Je ochotný si s každým lotrem tykat, jen aby dostal zprávu“ (Fuchs, 1931: 164).

Jak podotýká Golombek, náročnost reportérského povolání spočívala v tom, že ve chvíli, kdy opouštěl redakci a vydával se do terénu, bylo nemyslitelné, aby se do vrátil bez nových a exkluzivních informací, nebo ve chvíli, kdy byly noviny zlomené a připravené k tisku¹⁴⁹.

3.3 Pracovní prostředí

Prvorepublikový československý mediální systém byl silně ovlivněn rakousko-uherskou praxí, což se projevovalo nejen na platné legislativní úpravě a redakčním systému, ale také na pracovním prostředí redaktorů. Řada listů totiž zůstala sídlem na

¹⁴⁸ Koudelka, 1932: 52.

stejně adrese, ve stejném domě, ve kterém fungovala i před první světovou válkou, jen u hrstky z nich došlo k rekonstrukcím či jiným změnám.

Tato praxe se týkala také významných prvorepublikových časopisů a deníků. Novinář Edvard Valenta vzpomínal na první návštěvu redakce Lidových novin v Brně slovy: *„Byl to ponurý třípatrový dům, prý kdysi klášter, stavěný do přesného čtverce, dlouhý průjezd vedl do dvora, nad kterým se vznášely na všech čtyřech stranách ve všech patrech pavlače. Na dvůr se vešel ještě přízemní přístavek, kde byla pod špinavou skleněnou střechou tiskárna – všechno působilo neutěšeně a odhadoval jsem hned při vstupu, že peněz tady je sotva nadbytek a že má gáže bude asi úměrná této zevní chudobě“* (Valenta, 1970: 120).

Tento stav se přitom nezlepšil ani ve třicátých letech, kdy redaktoři stále označovali redakci za nepraktickou a bez dobrého denního světla. *„Úzkými okny neprocházelo denní světlo do hloubky. Při tom se po redakci zvláště v noci stále procházeli švábi. Když k tomu přibýly také myši, sáhla redakce k svépomoci a opatřila si kotě“* (Golombek, 1944: 67).

Vhodnější podmínky neměli novináři ani mimo svou redakci. Deklaruje to noticka uveřejněná 25. března 1931 ve Věstníku československých novinářů, podle které navrhl předseda pražského Národně demokratického klubu J. Martinec, aby byla *„uvolněna jedna místnost, aby po dobu zasedání komisí i městské rady mohli novináři v klidu pracovati“*¹⁵⁰. Tento návrh byl zástupci novinářské obce uvítán jako významné pochopení potřeb k výkonu jejich práce.

O rok později se podobná debata o potřebách novinářského zázemí rozhořela na půdě Poslanecké sněmovny. Novináři sice měli vymezený prostor jedné galerie a několika místností, jejichž úroveň však neodpovídala tehdejšímu pracovnímu standardu. *„O významu tisku pro veřejný život byly už napsány nesmírné tlustopisy. Ale nepřáli by si novináři, aby se lid chodil dívat do místností, kde novináři pracují. V poslanecké sněmovně tři novinářské pokoje konkurují svou tmavostí a nevětraností velmi účinně vězeňským kobkám“* (Noviny, 20. ledna 1932, roč. 7, čís.1: 5).

¹⁴⁹ Golombek, 1944: 117 – 118.

¹⁵⁰ Věstník československých novinářů, 25. března 1931, roč. 5, čís. 3: 52.

Nejzásadnější změnu představovala stavba domu České tiskové kanceláře v Lützowově ulici, ve kterém vznikl také konferenční sál, kde se mohli novináři scházet, debatovat o stavovských záležitostech, a případně vyřizovat pracovní povinnosti¹⁵¹.

3.4 Pracovní doba

Délku pracovní doby upravovala v období první republiky zákon č. 91/1918 Sb., jehož důležitost podtrhuje naléhavost, se kterou byl schválen Národním shromážděním. Mezi jeho hlavní body patří uzákonění osmihodinové pracovní doby a povinných přestávek, zvláštní odměna za práci v nočních hodinách a přesčasy.

Podle § 1 tohoto zákona byla uzákoněna osmihodinová pracovní doba nebo limit 48 odpracovaných hodin týdně. Přesčas byl vnímán jako výjimečný stav a měl být podle § 6 náležitě honorován mimo domluvenou výplatní částku. Noční práce začínala 22. hodinou večerní a končila v pět hodin ráno.

Redaktorská služba však nekorespondovala s nově zavedeným pracovním týdnem a na práci redaktorů se vztahoval § 8 odst. 2 příslušného zákona, podle kterého byla noční služba povolena v případech, kdy „*toho vyžaduje veřejný zájem nebo pravidelná potřeb obecnostva*“¹⁵². Jak uvádí Golombek, v redakci panoval nejčilejší ruch a největší práce byla kolem 23. hodiny večerní a práce v redakci končila obvykle hodinu po půlnoci¹⁵³.

Příkladem může jít redakce Lidových novin v Brně, která v meziválečných dobách patřila k nejmodernějším mediálním podnikům na území Československa. „*O 17. hodině přišel metér*¹⁵⁴ *pro první rukopisy a zároveň se dověděl o některých předvídaných výjimkách od pravidla. Kolem 20. hodiny se uzavřela jako první strana osmá, kde byl sport a rubrika Dnes a zítřa*¹⁵⁵. *Rukopisy pro tuto stranu měly do té doby*

¹⁵¹ Noviny, 20. ledna 1932, roč. 7, čís. 1: 5.

¹⁵² § 8 odst. 2 zákona č. 91/1918 Sb., o 8 hodinové pracovní době.

¹⁵³ Golombek, 1944: 21.

¹⁵⁴ Metér má na starosti lámání listu a vtěsnání všech článků na papír. Podle Fuchse má na podobu novin daleko větší vliv než samotní redaktoři. V některých redakcích byl počítán mezi novináře, protože musel mít přehled o společenském a politickém dění, aby věděl, který text může nechat z listu vyndat, který může zkrátit a o kolik. Často s ním při lámání byl přítomen i noční redaktor, případně vedoucí rubriky, aby mu mohl poradit. Podle Fuchse je navíc metér pojítka mezi redakcí a tiskárnou (Fuchs, 1931: 94).

¹⁵⁵ Tuto rubriku měl například v Lidových novinách na starosti většinou nejmladší a nejméně zkušený člen redakce. Byly zde uveřejňovány repertoáry divadel, výstavy, koncerty a oznámení nejrůznějších spolků. Z tohoto důvodů přijímal tento redaktor nejvíce návštěv, protože za ním chodili představitelé divadel, spolků a kin, a domáhali se zveřejnění jejich zprávy. Řada z nich se vracela několikrát za den, své uveřejnění přepisovala a doplňovala. Ten, jehož zpráva se do novin nevešla, se přicházel s redakčním

přednost před všemi ostatními a redaktoři, kteří měli na starosti tyto rubriky, nastupovali svou službu první. ... Potom se uzavírala soudní síň. Byla-li zrovna někde větší pře a nebylo-li možno stranu podle rozvrhu uzavřít, ohlásil to redaktor soudní síně a v pořadí následovala strana jiná. Jako poslední se lámala strana čtvrtá, ale nejčastěji strana třetí, na kterou bylo možno i v poslední chvíli umístit alespoň krátkou zprávu z jakéhokoli oboru, přišla-li opožděně“ (Golombek, 1944: 109-110).

Podle vzpomínek redaktora a zakladatele listu Středočeské hlasy Jana Koudelky (1889 – 1942) bylo stanoveno pravidlo, že listy s velkým nákladem tiskly své raníky nejprve pro venkov v době mezi devátou a desátou hodinou večerní, deníky s menším nákladem bylo možné vytisknout ještě o půlnoci. Poté se zapracovaly ještě nově přichozí informace, bylo možné vyměnit některé zprávy, ale kolem jedné hodiny večerní musel být obsah novin připraven a vytištěn¹⁵⁶. „ ... *Ovšem odborová organizace na žádný způsob nepřipustila nedělní práci, takže na pondělíku začala tiskárna pracovat až od půlnoci. To znamenalo sázet hlavně sportovní zprávy, ostatek se vycpával články už předem vysazenými. Ve dvě muselo být všechno hotovo, aby noviny chytily důležité vlaky a čtenáři dostali i pondělní raník k snídani. Každé klopýtnutí mohlo znamenat ztrátu čtenářů“ (Valenta, 1970: 143).*

Z tohoto důvodu bylo pro výběr tématu důležité i načasování. Zpráva, které přišla v jedenáct hodin dopoledne měla větší šanci dostat se do novin než informace, která se do rukou redaktorů dostala v pět hodin odpoledne, kdy zbývaly do uzávěrky většiny tehdejších novin dvě hodiny¹⁵⁷.

Redaktoři se řádnými pracovními smlouvami proto dostávali za noční služby a práci přesčas příplatky. S platební kompenzací mohli počítat také redaktoři, kteří pracovali o víkendu. Marek Homolka uvádí, že v letech 1935 – 1938 dostávali redaktoři Lidových novin v Brně za sobotní službu 20 korun navíc, v neděli se sazba pohybovala kolem 50 korun za den¹⁵⁸.

Ne všichni redaktoři však trávili večery v redakci. Bylo běžné, že na večerní provoz dohlížely redaktoři ve vyšších funkcích a redaktor, který sloužil noční službu. Například novinář starající se o informace ze soudnictví začínal pracovat již v devět hodin ráno, kdy na začínala soudní přelíčení, ale mohl mít kolem jedné hodiny odpoledne hotový a odevzdaný rukopis. „*Nejčastěji se soudnickář posadil na místo*

---

nováčkem hádat, snažil se text do tisku protlačit. Jak uvádí Golombek, byla to nejlepší novinářská škola (Golombek, 1944: 9-10).

¹⁵⁶ Koudelka, 1932: 132.

¹⁵⁷ Cháb, 1932: 109.

vyhrazené zpravodajům a sledoval přelíčení jedno po druhém. Za dopoledne bylo probráno pět nebo šest případů, zpravodaji stačilo, když zpracoval pro noviny jeden nebo dva. Obvykle si psal referát při některém přelíčení, o němž neměl zájmu, takže, byl-li normální den, mohl někdy v jednu hodinu odpoledne odevzdat redakci rukopis byl volný. Ovšem bylo-li porotní období, měl takový zpravodaj plné ruce práce často od rána do noci po celých čtrnáct dní nebo i tři neděle.“ (Golombek, 1944: 182).

Z dobového odborného tisku vyplývá, že diskuze o pracovní době novinářů probíhala téměř celé meziválečné období. Ve Věstníku československých novinářů byla v březnu 1932 zveřejněna zpráva, která shrnovala výsledky snahy o zavedení čtyřiceti hodinového pracovního týdne pro umělce a novináře. Zároveň byla zástupci novinářské obce navrhnutá Ministerstvu sociální péče změna vymezení noční pracovní doby – noční směna měla podle návrhu Syndikátu československých novinářů začínat již v osmáct hodin večer a končit v šest hodin ráno¹⁵⁹.

Od roku 1929 se Syndikát československých novinářů spolu se Svazem knihtiskařů snažily zavést takzvanou anglickou sobotu, která by zaručovala redaktorům deníku tisku, že při sobotní službě zkrácenou pracovní dobu. Jak píše zástupci Syndikátu ve Věstníku československých novinářů, anglická sobota měla zaručovat „*konec redakční práce o sedmnácté hodině, dalších 30 minut ještě inspekce; v tiskárnách se sází do 18 hodin; potom bude u všech novin bezpodmínečně konec*“¹⁶⁰.

3.5 Technické vybavení redakce

Změna společenských a politických poměrů vedla v mediálním světě také k technologické revoluci. Zatímco před první světovou válkou fungovaly redakce po technické stránce stejným způsobem jako při svém zrodu v průběhu 19. století, ve dvacátých a třicátých letech je zasáhla řada změn. Ilustruje to vzpomínka Edvarda Valenty: „*Dnešní novinář si sotva dovede představit, za jakých okolností a v jakých poměrech se dělaly noviny v době, kdy telefon a psací stroj byly jedinou technickou vymožeností redakce. I všechno ostatní bylo chudičké, staré, oprýskané, veteš, která dávno patřila do haraburdí. Žádný redakční archiv, žádná knihovna, leda nějaký ten*

¹⁵⁸ Homolka, 2010: 45.

¹⁵⁹ Věstník československých novinářů, duben – květen 1932, roč. 6, čís. 4-5: 79.

¹⁶⁰ Věstník československých novinářů, 26. srpna 1929, roč. 3, čís. 6-7: 96-97.

naučný slovník s mnoha vytrhanými stranami, nebyl ovšem rozhlas, nebyl dálkopis¹⁶¹, nebylo redakční auto, dokonce i noviny vyběhlé z rotačky vozil na valníku nádražní kuň“ (Valenta, 1970: 132).

Zásadní změnu přinesl na začátku dvacátých let rozvoj radiotelegrafie a radiotelefonie, což rozšířilo přístup redakcí k agenturním informacím. Od dubna 1924 začala Československá tisková kancelář¹⁶² připravovat rozhlasové zpravodajství určené pro tisk, od 1. ledna 1925 bylo zahájeno vysílání politických zpráv, které připravovala taktéž Československá tisková kancelář. *„Bezdrátové zprávy vysílaly v určité hodiny zpravodajské kanceláře, u nichž byly Lidovky abonovány. By tyto zprávy nemohl nikdo brát zadarmo, byla občas do relace vsunuta zpráva mystifikační, na což byli platící abonenti předem upozorněni. Vyšel-li některý list ve světě s touto sensací, byl usvědčen z krádeže“ (Golombek, 1944: 228).*

Zároveň telegrafie umožňovala kontakt se zahraničními redakcemi. Podle dat odborného časopisu Duch novin, bylo roku 1925 pomocí radiotelegrafního styku dopraveno z ciziny do Československa 2, 353.313 slov, v roce 1926 celkem 2, 718.233 slov, naopak z Československa do okolních zemí bylo odesláno roku 1925 celkem 1, 176.950 slov, o rok později 1, 297.437 slov¹⁶³. Ve větších redakcích fungovala telegrafní služba, která přijímala depeše a odevzdávala je do rukou redaktorů. Ve svých vzpomínkách Golombek popisuje, jak telegrafisté *„sídli v malém kamrlíku a na dlouhém stole měli postaveny své přístroje, nad nimi visela rámová antena, prostinké to bylo, ale vždycky působilo na každého hosta s velkým dojmem, když jsme mu ukazovali náš podnik a jenom tak mimochodem jsme prohodili, že za těmito dveřmi je naše jiskrová stanice. Lidé tomu ještě tak mnoho nerozuměli, protože rozhlas byl teprve v začátcích“ (Golombek, 1944: 229).*

¹⁶¹ Golombek popisuje dálkopis v Lidových novinách takto: *„Po laicku a hodně zhruba řečeno, jsou to dva psací stroje spojené kabelem. Jeden je v pražské redakci a druhý v brněnské. Když se klepe na stroj v Praze, píše to v Brně a naopak. Aby bylo možno stroje v krátké době co nejvíce využít, to jest, aby nebyl závislý na písařově zručnosti, je možno přepisovat rukopisy na zvláštním psacím stroji, a to na pásku, která se pak vsune do vysílacího stroje a ten pak píše velmi rychle automaticky (Golombek, 1944: 230).*

¹⁶² Československá tisková kancelář vznikla 28. října 1918 jako tiskový orgán Národního výboru československého. Z tohoto důvodu byla po celé období 1918 - 1938 ve státním vlastnictví. Dne 14. listopadu 1918 se spojila s rakouskou tiskovou agenturou Korbyto, čímž se z ní stala zpravodajská agentura. Statistika uvádí, že v polovině 20. let zde pracovalo okolo 30 redaktorů, koncem 30. let byl jejich počet téměř dvojnásobný, jelikož vznikaly pobočky v Brně, Ostravě či Bratislavě a v dalších československých městech. Československá tisková kancelář na začátku 30. let tvořila z české a německé politické redakce, redakce rozhlasových zpráv, redakce sportovní, redakce pro informace z Národního shromáždění, z redakce Prageradía, která pokrývala burzovní zprávy, oddělení pro příjem telegrafických zpráv, obrázkového a fotografického oddělení a inzertního oddělení (Končelík, Večeřa, Orság, 2010: 31-32).

¹⁶³ Václav Gutwirth, Rozhlas a noviny in Duch novin, 25. února 1928, roč. 1, čís. 2: 50 – 51.

Telegrafie navíc umožnila novinám přijímat fotografie a obrázky, které v denících, a zejména v jejich večerních vydáních, našly uplatnění. V časopisu *Duch novin* je uvedeno, že telegrafický přenos obrázku velikosti 4x10 cm z Berlína do Vídně stál osm marek, tedy 65 Kč, což umožňovalo vydavatelům novin otiskovat fotografie ze vzdálených míst, i když tam neměli žádné zastoupení¹⁶⁴.

Na každodenní práci mělo zásadní dopad také rozšíření psacího stroje. Přestože se v redakcích objevovaly psací stroje již dřív, býval pouze jeden na celou redakci a pracovala na něm redakční sekretářka, která přepisovala vybrané zprávy a vyřizovala korespondenci. Psací stroje začaly pronikat k redaktorům na stůl zejména ve třicátých letech minulého století, do té doby byly rukopisy psány perem a v této podobě odevzdávány sazečům¹⁶⁵. „*Později, zvláště od té doby, co se ocitly v prodeji poměrně levné přenosné psací stroje, ubývalo rukopisů psaných rukou a přibývalo rukopisů psaných na stroji. Mohli jsme takřka sledovat, jak naši spisovatelé a básníci postupně opouštějí někdejší veliké psací stoly a uchylují se k nízkým stolečkům s psacími stroji*“ (Golombek, 1944: 52).

Podobným způsobem zjednodušily a zrychlily každodenní práci telefony. Redaktoři potřebovali být v kontaktu se svými kolegy – zahraničními dopisovateli, řada velkých deníků měla své pobočky v dalších československých městech. Příkladem mohou jít *Lidové noviny*, které měly hlavní centrálu a tiskárnu v Brně, významná však byla také pražská redakce, která dodávala denně novinky z celých Čech, a proto vedení investovalo do vybudování rozsáhlé telefonní sítě. „*Firma, která telefon instalovala, si dala záležet na tom, aby zařízení bylo dokonalé a aby se podobalo zařízením ve velkých podnicích toho druhu v cizině. Instalovala do redakčních místností transparenty s čísly a jmény měst, v nichž byly hlavní pobočky. Volala-li Praha, bylo možno o tom z ústředny zpravit celou redakci, a to tak, že se rozžaly transparenty a spustil se bručák. Mělo to také svůj význam, ačkoliv nijak veliký. Chtěl-li se některý redaktor osobně domluvit s redaktorem pražským o nějaké věci, dozvěděl se to takto, že je Praha na lince. Celkem tedy věc podřadného významu, vymoženost, která se předváděla hostům, aby ctili obchodního ředitele, ukazujícího takto svou činnost, svědčící o porozumění pro moderní redakci*“ (Golombek, 1944: 65).

¹⁶⁴ *Duch novin*, 25. dubna 1928, roč. 1, čís. 4: 51.

¹⁶⁵ Ke kvalifikaci sazeče i někdy také redaktora patřila schopnost přečíst téměř jakýkoliv rukopis. Z tohoto důvodu byl například redaktor deníku *Venkov* František Flanderka jmenován soudním znalcem písma a jeho posudek býval čten na soudních procesech (Dolejší, 1963: 158).

Změna v technickém vybavení redakcí měla přímý dopad i na obsah novin. Kromě toho, že se do deníků dostalo více fotografií ze zahraničí, zrychlilo se tempo práce a novinářova individualita ustoupila zpravodajskému přístupu. Na novináře byly kladeny vyšší nároky - musel umět ovládat stenograf a telefon, poslouchat radio, umět řídit automobil a fotografovat. Podle Koudelky se také výrazně zkrátil čas určený na tvorbu zpráv – některé informace byly nadiktovány přes telefon telegrafistovi, který je předal rovnou do tiskárny, takže nebyl čas o informaci přemýšlet a diskutovat¹⁶⁶. „*Zmizel takřka typ novinářů, který byl vůdcem veřejného mínění. Projev mínění byl zatlačen do pozadí zpravodajstvím. Telegraf, telefon, radio, způsobily, že by byl dnes takřka nemožný novinář typu Havlíčkova, který si list svůj psal takřka celý sám, a který měl neobyčejně živý kontakt se čtenářem, jenž uměl číst i mezi jeho řádky*“ (Noviny, 1. února 1935, roč. 10, čís. 1: 2).

Na základě těchto změn se zejména v odborné literatuře rozhořela debata nad úrovní tehdejšího tisku, nad způsobem tvorby a nad postavením novináře, kterému přibývala práce a neměl již tolik času na rozebírání nových zpráv a informací. Představitelé Syndikátu československých novinářů dokonce neváhali označit některé své kolegy za pouhé zpravodajské úředníky¹⁶⁷. Na druhou stranu Adolf Fuchs ve své přednášce na Svobodné škole politických věd poznamenal: „*A přes to, že noviny se ve svém provozu značně zmechanisovaly a pod vlivem radia, telegrafu a telefonu se asi ještě více zmechanisují, lze s bezpečností říci, že žurnalista se nikdy nestane pouhým redakčním úředníkem. Žijeme v době, kdy se zdá, že nejenom v novinách, ale ve všech oborech vůbec jest talent utlačován strojem. I v říši ducha jeví se krise způsobená racionalisací, ale jest to krise jenom přechodná.*“¹⁶⁸

3.6 Informační zdroje

Zásadní roli v novinářské každodenní práci hrají zdroje informací. Některým událostem a situacím může být novinář osobně přítomen, ale ve většině případů se musí spoléhat na výpovědi svědků a institucionálních zdrojů¹⁶⁹. Podstatnou část

¹⁶⁶ Koudelka, 1932: 132-133.

¹⁶⁷ Noviny, 1. února 1935, roč. 10, čís. 1: 3.

¹⁶⁸ Útržek z přednášky zveřejněné in Fuchs, 1931: 17.

¹⁶⁹ Praktická encyklopedie žurnalistiky uvádí pod pojmem zdroj původce informací. Novinář je odkázán především na přímé účastníky jako politiky, ekonomy a osobnosti politického či sportovního života, na

prvorepublikových novin a listů proto tvořily zprávy vydané tuzemskými a zahraničními tiskovými agenturami, které nesly označení příslušné tiskové kanceláře. Časopis Duch novin z 25. ledna 1928 uvádí, že většina zpráv pocházela z úředních nebo pod úřední kontrolou pracujících zpravodajských kancelářů, jen Česká tisková kancelář denně dodala 50 až 100 zpráv ze zahraničí a několik desítek archivních stránek s domácím zpravodajstvím¹⁷⁰. „*Kdyby to noviny chtěly tisknout všechno, musely by být ještě čtyřikrát tak velké a ještě by se jim tam všechen materiál nevešel. A tak už sama věčně bolavá otázka místa v novinách nutí redakce, aby prováděly neustále hodnocení všeho, co dostanou. Toto hodnocení se dělá obyčejně krátkou cestou. Redaktor, který dělá národohospodářskou rubriku, dostane do ruky všechen materiál a pročte si jej. Pak se dá do práce. Do rubriky zařadí především svoje původní zprávy a pak z materiálu došlého od zpravodajských kancelářů, ty, které pokládá za důležité. Ostatní hodí do koše*“ (Cháb, 1932: 18-19).

Jak uvádí Fuchs, tato spolupráce se zpravodajskými agenturami měnila také zásadním způsobem práci novináře, jelikož přesouvala jeho činnost z ulice k redakčnímu stolku. Podle tehdejších mediálních teoretiků tehdy skončila „*doba žurnalistické bursy, kdy se lovili sólokapři*“, úspěšnému novináři stačil k napsání původního textu jen notýsek s telefonními čísly (Fuchs, 1931: 162).

Vnitropolitické dění se redakce snažily pokrýt svými vlastními silami. Zejména ve dvacátých letech minulého století se však zpravodajská a redaktorská síť mnohých listů teprve tvořila, což významně ovlivňovalo práci novinářů. Golombek uvádí, že mnoho informací se do redakcí v té době dostávalo díky přátelům, kteří do redakce posílali dopisy popisující dění v různých částech Československa, velká část zpráv byla přejata z jiných českých listů. „*Redaktorské nůžky měly v těchto dobách skutečný význam. Mimo to dostávala redakce sem tam nějakou místní zprávu telefonicky a kromě toho měla svého redaktora ve Vídni, který každý večer telefonoval v krátkém tříminutovém nebo šestiminutovém hovoru nejdůležitější zprávy dne. Přirozeně musel být v redakci někdo, kdo tyto zprávy nabrala a vhodně zpracoval*“ (Golombek, 1944: 47).

Každá informace, která přišla od příznivců listu, se dostala do rukou rezortního redaktora, který rozhodoval, zda se jí bude nadále zabývat. Podle Koudelky sloužily

---

tiskové mluvčí, na odborníky z daného oboru, na řadové občany a na institucionální zdroje včetně veřejně přístupných dokumentů (Praktická encyklopedie žurnalistiky, 2002: 213).

zejména ve dvacátých letech minulého století rubriky s označením „listárna“ jako prostor pro oznámení odmítnutí rukopisů zaslaných redakci¹⁷¹.

Jak upozorňuje J. L. Topol ve Věstníku československých novinářů, přejímání zpráv od přátel listu a dopisovatelů působilo po legislativní stránce komplikace, kvůli kterým musel redaktor, který na pravdivost dodaných informací spoléhal, často k soudnímu přelíčení. *„Nechci o těchto dopisovatelích tvrditi, že by úmyslně přiváděli redaktory do neštěstí. Ve většině případů jednají v tom nejlepším úmyslu. ... V rozhořčením nad trestním činem pošle příležitostný dopisovatel svým novinám zprávu, jsa přesvědčen, že jedná v zájmu veřejné mravnosti. Také redaktor je o tom přesvědčen. Zloděj či podvodník je však přesvědčen o jiném“*¹⁷². Některé politické strany proto zavedly pro dopisovatele svých listů, vedle kurzů řečnických, kurzy dopisovatelské, ve kterých se studenti učili zpracovávat informace a ověřovat své zdroje.

Nadále po vybudování zpravodajského aparátu bylo náročné obsáhnout celé Československo – zejména z venkovských míst se informace do redakcí dostávaly se značným zpožděním: *„Sportovní redaktori velkých listů však potvrdí, že obyčejně dříve dostanou zprávu o výsledku zápasu mezi dvěma kluby v Austrálii než v Hrdlořezích. Když svého času vyhořelo divadlo v jednom z našich předních venkovských měst, zpozdily se pražské zprávy o tom o celé 24 hodiny. Kdyby toto divadlo vyhořelo někde v Anglii, měl by pražský tisk zprávu o tom druhý den, neboť Československá tisková kancelář nemůže míti v každém venkovském městě svoje expositury“* (Noviny, 20. března 1932, roč. 7, čís. 3: 19). Mnoho informací, zejména o různých zločinech, dodávali redakcím českoslovenští četníci a policisté, kteří si podle Dolejšího tímto způsobem přivydělávali na pivo a cigarety, a někdy se tak prozradily i skutečnosti, jež měly zůstat v zájmu dalšího vyšetřování utajeny¹⁷³.

Jelikož redakce toužila po dalších detailech, přišel čas reportéra, který se musel neprodleně dostat na udané místo a zjistit maximum možných informací. Škvor popisuje práci prvorepublikového reportéra slovy: *„Dozví se na př., že vinník byl dříve v jiném místě. Nemá-li list v dotyčném městě svého zpravodaje, vydá se tam reportér a hledá s neobyčejnou rychlostí první konečky nitek. Nalezne-li je, má zpola vyhráno. Promluví s lidmi v domě, kde vinník bydlil, jeho spolunájemníky, s místními lidmi, s jeho bytnou*

¹⁷⁰ Duch novin, 25. ledna 1928, roč. 1, čís. 1: 21.

¹⁷¹ Koudelka, 1932: 49.

¹⁷² J.L. Topol, O redaktorské bídě in Věstník československých novinářů, leden 1932, roč. 6, čís. 1: 2.

¹⁷³ Dolejší, 1963: 210.

neb ženou atd. Ale stopa vede zpět. Po návratu pokračuje v pátrání, naváže styk s různými individui, s policí, s lidmi, kteří vinníka znali atd. Ani byste nevěřili, kolik informací dá dohromady o člověku, kteří třeba řadu let je mimo svou zemi“ (Škvor, 1933: 20).

Jak podotýká Koudelka, nebylo možné se spolehnout, že veškeré informace jsou pravdivé, reportér je musel ověřit, protože řada lidí mu podávala zkreslující či dokonce nepravdivé informace. Navíc práce s úředníky, policisty a soudními lékaři byla náročná, protože ne všichni příslušníci záchranných a bezpečnostních sborů se chtěli reportérovi věnovat¹⁷⁴. Z tohoto důvodu se tehdejší novináři shodují, že nejlepším trikem každého zpravodaje a reportéra byly jeho známosti. Podle Golombka se dobrý zpravodaj poznal tím způsobem, že při očitém svědectví dopravní nehody nevytáhl tužku a blok a nezačal si zuřivě zapisovat podrobnosti, ale v klidu odešel k telefonní budce - druhý den v novinách vyšly detailní informace z místa nehody i z života případných obětí¹⁷⁵.

Vnitropolitické zpravodajství bylo založeno na informacích z Parlamentu a Senátu, což dokazuje skutečnost, že každý významnější list a deník platil svého parlamentního redaktora. Ten vycházel zejména ze stenografického záznamu zachycující záznam v plénu, který každý den vydával parlamentní kancléř. *„Redaktor, který dělá parlamentního zpravodaje, musí být v parlamentu sám osobně, musí práci parlamentní právě při nejdůležitějších chvílích vidět na vlastní oči a slyšet na vlastní uši, musí rozeznat, co který řečník mluví proto, poněvadž vyjadřuje skutečný názor směru, který představuje, a co mluví proto, aby jeho řeč, která zítra vyjde v novinách jeho strany, se hezky četla a dobře působila“ (Cháb, 1932: 47).* Podle Dolejšího pocházela řada informací z parlamentních kuloárů, což vyžadovalo, aby měl redaktor důkladnou znalost zákulisí a politických vztahů¹⁷⁶.

Zdroj, který představoval pro vnitropolitického redaktora Parlament a Senát, zastávala u národohospodářské rubriky burza a státní statistické úřady. Většinu ekonomických zpráv ze zahraničí přibíral vedoucí rubriky ze zpravodajských kanceláří, přičemž je opatroval vlastním titulkem a významnější informace doplňoval o souvislosti a tuzemský kontext¹⁷⁷.

¹⁷⁴ Škvor, 1933: 19.

¹⁷⁵ Golombek, 1944: 132 – 133.

¹⁷⁶ Dolejší, 1963: 194.

¹⁷⁷ Cháb, 1932: 50.

Podobnou cestou se k informacím dostával i redaktor zahraniční rubriky, který byl málokdy přímo na místě události, ale dozvěděl se o ní ze zpravodajských kancelářů a zahraničních deníků. Cháb jeho náplň práce označil za konceptní službu v redakci, která se nejvíce podobá práci na úřadě¹⁷⁸. Zahraniční redaktor pročítal noviny, vystříhoval důležité informace, k tomu nejzajímavějšímu napsal úvodníky, komentáře či glosy. Podrobný přehled zahraničních listů, se kterými českoslovenští redaktoři obvykle pracovali, podal Cháb v příručce *Jak se dělají noviny*: „*Kromě toho odbírá pro svého zahraničního redaktora deset nebo dvanáct hlavních deníků velkých států. Nechybí obyčejně Berliner Tageblatt. Doplněk německých novinách tvoří tradiční Neue Freie Presse z Vídně. Má-li list zájem o dělnictvo a socialismus, odebírá z německých ještě Vorwärts a z rakouských Arbeiter-Zeitung. Jeden nacionalistický deník má otvírat redaktorovi zahraniční politiky pohled do života pravice sousedního státu. To bývá tisk německý. Z Francie se odebírá Journal des Débats nebo Temps, Journal, Martin, málokde se vidí l'Humanité. Italské listy, které mívá redaktor našich novin na stole, jsou obyčejně Corriere della Serra, velký milánský deník liberalistické minulosti nebo římský Popolo d'Italia, velký fašistický deník, redigovaný donedávna bratrem diktátora Mussoliniho. Z Anglie se odbírá obyčejně deník jeden. V redakcích listů liberálních a vůbec konservativnějších je to buď Rothemerův list Daily Mail, nebo se tam, kde mají peníze, jsou to Times. Socialisté si k tomu dávají posílat do redakcí Daily Herald. K tomu? Raději na místo toho – abychom byli přesnější. Z ostatních novin si redaktor objednáva ty, kterým rozumí. Bývá to u nás nejčastěji z Jugoslávie záhřebský Obzor, bělehradská Politika, lublaňské Jutro. V této trojici mohou být malé změny – ze Záhřebu se odebírá Jutarnji List, katolíci na místo pokrokového Jutra odebírají z Lublaně klerikálního Slovence, bělehradská Politika za hranicemi celkem konkurence nemá. Z polských novin bývají v našich redakcích Kurjer Warszawski, polská obdoba naší Národní politiky. Někde mají krakovský Vzas, aby měli před očima neustále polsko-český boj, socialisté odbírají Robotnik. Ruské čtení obstarávají pro naše noviny většinou emigranti – pokrokové listy mají pařížský Miljukovův deník Poslednija Novosti, konservativnější si libují v pařížském deníku Vozrožděnije. Kde chtějí být informováni trochu o sovětském Rusku, mají moskevskou Pravdu, nebo moskevská Izvěstij, kde je méně peněz, stačí moskevský večerník Večernaja Moskva, kvalitou ostatně čím dál tím horší. Z rumunských listů bývá vidět Adeverul. A to ještě velmi zřídka. Rumunsky se v našich redakcích neumí. Ještě horší je to s tiskem maďarským, ten čteme obyčejně jen*

---

¹⁷⁸ Cháb, 1932: 41.

výtahů. *Maďarsky se u nás v novinách dovede jen velmi málo. Skoro nic. Tu a tam je ještě vidět nějaké exotické čtení. Někdo má propagační turecký list, tištěný francouzsky, jiný orgán nějaké emigrace, tištěný v jazyku země, ze kterého emigrace odešla – hrst týdeníků mezi nimiž nemůže chybět l'Europe Nouvelle, znamenitě dělaný politický týdeník francouzský“ (Cháb, 1932: 37 – 39).*

Finančně lépe zabezpečené redakce měly ve větších politických centrech svého zpravodaje, který každý den v určenou hodinu telefonoval do redakce novinky z daného státu a okolí. Jak je však uvedeno v kapitole věnované složení redakce, nebyla to častá praxe, jelikož platit svého zahraničního zpravodaje bylo zejména od třicátých let, kdy redakční aparát zasáhla ekonomická krize, téměř nemožné.

3.7 Rodinný život

Problematikou rodinného života se v českém prostředí zabývá historická demografie, která na tuto oblast nahlíží jako na společenský fenomén v širším měřítku. V českých zemích není podle Lenderové dlouhá tradice výzkumu rodinných poměrů a vazeb, i když některé analýzy umožnily sestavit alespoň obecné závěry a syntézy rodinného života¹⁷⁹.

Změny uspořádání rodinného života se dotýkaly také novinářů, i když ve dvacátých a třicátých letech minulého století docházelo ke změnám jen pozvolna. Jak dokládá analýza poměrů novinářů zmíněných ve Velkém biografickém slovníku XX. století, i když původ jednotlivých členů novinářské obce byl různorodý, většina aktivních redaktorů pocházela ze vzdělaného rodinného prostředí. Mezi novináři se objevovali děti politiků¹⁸⁰, bývalých novinářů, podnikatelů¹⁸¹, umělců¹⁸² či kněžích a bohoslovců¹⁸³. Po roce 1918 se mezi redaktory zařadili také některé příslušníci

¹⁷⁹ Lederová, 2011: 143.

¹⁸⁰ Například: Jiří Beneš jako synovec Edvarda Beneše, Jaroslav Císař byl švagr politika a novináře Jaroslava Stránského, Arno Hais byl syn sociálního demokrata Josefa Haise, Václav Křen byl syn dlouholeté funkcionářky sociální demokracie a KSČM Anny Křenové (Tomeš, 1999: 32, 39, 86, 132)..

¹⁸¹ Například: Eduard Bass pocházel z rodiny továrníka, jelikož jeho otec vlastnil kartáčnický závod; Karel Neubert pocházel z podnikatelské rodiny; Karel Scheinpflug se vzdal vedení rodinného průmyslového podniku ve prospěch novinářiny; Edvard Valenta ztratil rodiče, ale byl vychováván v rodině strýce průmyslníka Františka Kovaříka (Tomeš, 1999: 213, 46, 189).

¹⁸² Inka Bernášková byla dcera malíře Vojtěcha Preissiga, Vladimír Borin-Ležák byl bratr spisovatele Milana Jariše, Ivan Herben byl syn spisovatele Jana Herbena (Tomeš, 1999: 33, 36, 87).

¹⁸³ František Bauer byl syn kostelníka, Jan Blahoslav Čapek pocházel z rodiny českobratrského faráře.

dřívějších panských a šlechtických stavů (Zdeněk Bořek-Dohalský patřil ke starobylému šlechtickému rodu, Viktor Dyk byl syn ředitele lobkowitzkého panství), ale také z vrstev, které neměli k výrobě novin a časopisů přístup. Jednalo se zejména o novináře a redaktory, kteří byli od dvacátých let minulého století činní v komunistickém tisku. Deklaruje to Dolejší ve své vzpomínkové knize: „*Jak tito soudruzi přišli do novin, jak se stali novináři? Poznali pravdu vědeckého socialismus, stali se komunisty, funkcionáři své strany, a protože měli novinářské schopnosti, povolala je strana do redakcí svých časopisů, aby bojovali za její politiku. Šli do tisku bojovat za ideu socialismus, za pravdu marxismu-leninismu, o níž byli hluboce přesvědčeni.*“¹⁸⁴ Redaktoři komunistického tisku proto často pocházeli z chudších poměrů¹⁸⁵. Nebylo to však pravidlo, protože jak u komunistického tisku, tak ve středově i pravicově laděných redakcích se nacházeli lidé z různých společenských vrstev a rodinných poměrů¹⁸⁶.

Pracovní doba novináře byla náročná, redaktor musel být často v práci do pozdních večerních hodin, víkendové služby nebyly výjimkou. Zřejmě toto pracovní vytížení zapříčinilo, že novináři byli podle statistiky Ministerstva sociální péče z roku 1925 méně často ženatí v porovnání se státními úředníky. Nejčastěji zakládali rodiny kolem 35. roku život a druhý vrchol uzavírání sňatků nastal po 55. roku věku. Na jednoho novináře připadalo průměrně jedno dítě – oproti státním úředníkům měli novináři první dítě v mladším věku, obvykle do dvaceti pěti let.

Na svého otce-novináře vzpomíná Olga Scheinpflugová ve své vzpomínkové knize, čímž podává obraz toho, jak vypadala rodinný život redaktora ve dvacátých letech. „*Studoval kdedo soustředěně a přísně, nedopřál si nikdy pohodlí, psal dlouho do noci a nedovolil únavě, aby ho zbavila přívětivosti. Byl pesimista, věděl, že mnoho věcí dopadne špatně, hlavně život sám, někdy mi to nesouhlasilo s jeho laskavým úsměvem. ... Naše skromná a až k útrapám pořádná domácnost žila stále v nějakém kulturním rozrušení. Jednou to bylo divadlo, koncert nebo nová kniha, podruhé ohlásil svou*

¹⁸⁴ Dolejší, 1963: 58.

¹⁸⁵ Jožka Jabůrková byla původně vychovatelkou v mateřské školce, Filip Dobrovolný se vyučil tkalcem, František Křížek se před svou novinářskou drahou živil jako mlynář, Alois Muna byl původně krejčí, Karel Nový i Antonín Němec se v redakci prosadili díky své práci v typografické dílně, Marie Majerová pracovala jako služebná v Budapešti, Antonín Macek se kvůli vadě sluchu vyučil řezbářem (Tomeš, 1999, 41 – 192).

¹⁸⁶ Například novinář Michal Mareš, redaktor Tribuny či Prager Tagblattu, pocházel z dělnické rodiny, František Klátil z melantrišských listů vyrůstal v chudém vídeňském prostředí, kde se vyučil niřařem, Bedřich Golombek, jehož jméno je spojeno s brněnskými Lidovými novinami, pocházel z hornické rodiny (Tomeš, 1999: 75, 113, 158).

návštěvu Jan Herben, protože táta byl stejně jako on realista a psal do Času“ (Scheinpflugová, 1988: 13-14).

3.8 Běžný den

„Nelze si představit novináře, jenž by prohlašoval, že po skončení úředních hodin nezná svůj list, jenž by, dostane-li zprávu, odmítl ji oznámit své redakci protože už nemá službu. Žurnalista hodný toho jména je ve službě stále“ (Fuchs, 1931: 17).

Se změnou funkce novin a technického vybavení se zásadním způsobem změnilo i každodenní fungování redakce. Oproti době před první světovou válkou se redakční praxe stala více dynamickou a na novináře byl kvůli rozvíjejícímu se důrazu na zpravodajskou hodnotu informací vytvářen větší tlak. Jak podotýká Koudelka, tehdejší novinář se musel „smířit s tím, že ty tam jsou doby idylického pohodlí a klidu předválečné redakční práce“¹⁸⁷, jelikož musel být po myšlenkové stránce pořád ve službě. To vyžadovalo nejen většího množství redaktorů, ale také velké sítě reportérů, u nichž se předpokládala neustálá ochota zapojit se do práce. „Jejich jména znáte málokdo. Nevíte, že zatím co, vy spíte, drnčí v redakcích telefon, docházejí telegramy, zprávy tiskové, radia atd. Že deset lidí mluví na redaktora, který současně telefonuje, odpovídá jim a přijímá telegramy. Kdy vlastně redaktor spí, jí a pije, je záhadou, o které by mohli vyprávět redakční sluhové“ (Škvor, 1933: 24).

Z novináře nakloněnému bohémskému způsobu života, jehož druhou redakcí byla kavárna, se stal redaktor, který velkou část své práce zastal u redakčního stolu. Stále však byla pro jeho běžný den typická nepravidelná pracovní doba a nejistota denních povinností. „V životě redaktorů neexistuje pravidelnost a program. Vše se řídí událostmi. Když spadne nějaký barák, stane se záhadná vražda či vloupání, parlament zasedá, nebo se zasype šachta, spustí se v redakci telefon a už se bere tužka, blok, kabát, klobouk a utíká se na místo děje. Tam nastává tlačenice o přístup, burcování všech svědků a zaklínání, aby každý, kdo něco ví, mluvil, protože tiskárna čeká a jejich list musí zprávu přinést, kdyby šidla padala. Ihned se telefonuje a píše zpráva, nebo letí

---

¹⁸⁷ Koudelka, 1932: 128.

zpět do redakce. Pak zas něco přijde. Opět se musí něco psát. To je ten pravý redaktorský život“ (Škvor, 1932: 24).

I samotný obsah novin se tvořil spíš podle vývoje denních událostí, nikoliv podle předem promyšleného plánu – jen výjimečně se redakci podařilo shromáždit exkluzivní materiál, se kterým mohla počítat několik dní, a u kterého panovala jistota, že se další den v novinách objeví¹⁸⁸.

Jak vyplývá ze vzpomínek redaktora Národního osvobození Václava Chába (1895 – 1983), čilý ruch panoval v této redakci již dopoledne. Nejprve se redakční tajemník poradil se šéfredaktorem, které informace jsou důležité a měl by o nich list referovat, listonoši přinášeli poštu, ze které někdy vzešly podněty k napsání článku. Některé rukopisy bylo již dopoledne možné odeslat do tiskárny, ale *„dopoledne obyčejně tiskárna spíše upomíná redakci, aby ji svědomitěji krmila“ (Cháb, 1932: 32).*

Zvýšená aktivita se dostavila s přicházejícím odpolednem, kdy do redakce přicházelo nejvíce návštěv¹⁸⁹, listonoš přinášel zbylou korespondenci, většina redaktorů se vrátila ze schůzek a tiskových konferencí zpět ke svým stolům, tiskové kanceláře dodávaly svým předplatitelům nejvíce listů s informacemi. *„Ke čtvrté, páté hodině začnou volat dopisovatelé z venkova. Pokud mohli, poslali svůj materiál expresními dopisy, věci, které by nepřišly včas, telefonují. Stenograf píše a psací stroj nepřestává rachotit“ (Cháb, 1932: 33).* Vedení redakce v tuto chvíli přehodnocovalo obsah listu, některé zprávy byly nahrazeny důležitějšími či těmi s nečekaným vývojem v průběhu dne. Podle Chába začali redaktoři a komentátoři kolem páté hodiny odpolední psát úvodníky a politické glosy na nejaktuálnější téma, rozhodovalo se, která informace dostane prostor na první stránce listu, dokončovala se kulturní a sportovní rubrika, národohospodářská část redakce prosila o stránky navíc. *„K večeru si začne tiskárna stěžovat, že je toho moc a žádat, aby se těch rukopisů tolik neposílalo. To je mrzutá věc, je třeba se podle toho zařídit a je třeba každý den vést tento tradiční a nikdy nerozřešený spor“ (Cháb, 1932: 34).*

Až do půlnoci se do redakce vraceli jednotliví redaktoři, kteří měli na starost sledování večerních událostí, přinášeli kritiky premiér divadelních představení, sledovali vývoj schůzí a demonstrací. Zařadit tyto informace do ranního vydání listu

¹⁸⁸ Dolejší, 1963: 194 – 195.

¹⁸⁹ O návštěvy se staral redaktor, který má ten den pohotovostní službu. Kromě toho, že vyřizoval běžné potřeby redakce a listu, byl připraven kdykoliv odjet, kam ho redakce daný den vyslala. V této službě se redaktoři pravidelně střídali (Fuchs, 1931: 94).

musel redaktor, který měl noční službu, která trvala do jedné hodiny večerní, a musel také dohlédnout na to, že se list „zlomí“¹⁹⁰ podle představ šéfredaktora.

Výjimku představovala situace, kdy novináři museli referovat o důležité události, úmrtí slavné osobnosti či velké katastrofě. V tuto chvíli se reportér vydal na místo činu a informoval službu v redakci po celou dobu trvání události. *„Nabýt rychle přehled o tom, co se stalo, navyknout si na nárek raněných, nikde nepřekážet, ale naopak pomáhat, nikoho se na nic nevyptávat a přece všechno vědět, mít chladnou hlavu a dokonce i dobře poradit při záchranných pracích, to je úkol, po jehož vykonání je člověk polomrtvý únavou. Zpravidla se protáhne přes celou noc, jako by proto, aby se za bílého dne vidělo, že se při tom zničily také šaty a boty a vůbec, že novinářské povlní je to nejposlednější na světě“* (Golombek, 1944: 132).

Zejména v Lidových novinách panovala v touze po kvalitní zpravodajskou informaci pracovní nemilosrdnost. Vzpomíná na to dlouholetý redaktor Jan Golombek slovy: *„Je možné, že se ledaco mohlo zmírnit, že se leckde mohlo slevit na požadavcích, že se k leckterému muži mohlo přistoupit vládně, dát mu ruku na rameno a zeptat se ho: „Človče, co vám je?“ Ale naproti tomu je třeba uznat, že v redakci sedělo mnoho lidí s uměleckými sklony nebo uměleckými aspiracemi a že tito lidé byli až příliš sensitivní“* (Golombek, 1944: 113).

Klíčovou činností pro prvorepublikové redakce byla interní diskuze a debata o daných tématech. Podle Fuchse to dokonce na první pohled v některých redakcích vypadalo, *„že se tam vůbec nic nedělá, nýbrž jenom povídá“* (Fuchs, 1931: 68). Toto povídání však označuje za tvůrčí fluidum, při kterém krystalizovaly názory, utvářela se podoba listu a jednotný myšlenkový profil, posiloval se tímto způsobem kolektivní duch redakce. *„Jsou stálí pracovníci, kteří píšou své články doma, ale neopomenou přijít denně do redakce alespoň na kus toho povídání, bez něhož by jejich práce snadno vypadla z rámce listu. Že se v redakci jenom čtou noviny, kouří a povídá se jako v kavárně, bývá zejména často proti mysli šéfům administrací listů, kteří jsou zvyklí vidět personál skloněný nad psacími stoly. ... Jenom v listech, kde vymřel jakýkoli kolektivní cit pro list, sedí redaktori zadumaně nad svými kalamáři“* (Fuchs, 1931: 68).

¹⁹⁰ Praktická encyklopedie žurnalistiky vysvětluje pojem lámání jako označení pracovního postupu při zhotovení předlohy pro tisk. Tento postup zahrnuje výběr písma, úpravu textu, jeho zkrácení či uspořádání vlastních článků a obrazových materiálů do předlohy určené pro tiskárnu. Musí být při tomto postupu dodrženy základní typografická pravidla (Praktická encyklopedie žurnalistiky, 2002: 97).

Z tohoto důvodu lze označovat prvorepublikovou redakční praxi za pestrá a nejednotvárnou, což některým novinářům imponovalo natolik, že u svého povolání zůstali celý život: „A kdyby novinář v redakci nedělal nic jiného, než že lepší zprávy tiskové kanceláře a dělá k nim titulky, přece alespoň na okamžik splývá v duchu s kobyolkovou pohromou v Argentině, s parlamentní krizí ve Francii a s objevením severního pólu. Toto střídání dojmů, tato radost z dovídání se novinek není v žádném jiném povolání, protože at' noviny bojují za ideu jakoukoli, jejich první ideou jest idea novin, nových událostí, nebo alespoň starých věcí podávaných nově“ (Fuchs, 1931: 22).

3.8.1 Všední den očima šéfredaktora Arnošta Heinricha

Arnošt Heinrich se narodil 26. prosince 1880 v Betlémské uličce v Praze. Brzy mu zemřel otec, takže část dětství vyrůstal u své babičky a poté u své matky a otčima. Přes chudé poměry své rodiny vystudoval gymnázium v Křemencově ulici v Praze a začal studovat na právnické fakultě na Karlo-Ferdinandově univerzitě. Jelikož neměl dost finančních prostředků, pracoval zároveň na pražském magistrátu, kde psal texty a překládal z francouzštiny¹⁹¹.

Novinářský talent se u něj projevil již v této době, kdy se angažoval v řadě studentských časopisů a studentských hnutí. V letech 1902-1904 dokonce nastoupil do redakce Času. V této době se nejen sblížil s politikou T. G. Masaryka, ale zároveň navázal řadu přátelství s českými uměleckými osobnostmi (S. K. Neumann, Viktor Dyk, František Gellner).

V roce 1904 nastoupil do redakce Lidových novin jako řadový redaktor. Ani ne po roce se stal vedoucím ranního vydání, v roce 1909 – 1910 byl pražský dopisovatel listu, od roku 1910 byl vedoucí listu a od roku 1919 vystřídal na postu šéfredaktora Bohuslava Štěchovského¹⁹². Ve své funkci setrval až do roku 1927 a krátce se do ní vrátil ještě roku 1930. Po neshodách s majitelem listu Jaroslavem Stránským¹⁹³ se

¹⁹¹ Mašková, 1958: 18.

¹⁹² Bohuslav Štěchovský (17. května 1858 – 4. prosinec 1943) byl druhý šéfredaktor Lidových novin. Vystudoval reálku v Praze a obor chemie na Vysoké škole technické v Praze. Původně nastoupil jako pracovník cukrovaru, ale od roku 1888 se věnoval žurnalistice. Pracoval v časopisu Všehrd, Pozor a po založení Lidových novin se roku 1893 stal jejich redaktorem. V roce 1895 nahradil ve funkci šéfredaktora Emila Čermáka a zde setrval až do odchodu do penze v roce 1919. Byl autorem řady povídkových knih a divadelních her (Pernes, 1993: 139).

¹⁹³ Arnošt Heinrich budoval nestrannický list a považoval je za své dílo, i když jej financovala rodina Stránských. Vydavatel Jaroslav Stránský naopak chtěl list využít ke svým politickým ambicím a podporovat jemu politicky a názorově blízké strany. V Moravském zemském archivu v Brně jsou dopisy

v roce 1927 ujal šéfredaktorské funkce v pražském listu Tribuna. Celý svůj život byl činný v budování zpravodajské sítě na Moravě, po převratu byl vůdčí brněnskou osobností a v letech 1918 – 1920 byl činný v Národním shromáždění ČSR. Zejména v posledních letech se jeho zdravotní stav zhoršoval kvůli jeho náklonnosti k alkoholu. Vzpomíná na to Golombek: „*Vnitřně se změnil v lecčems jeho názory na lidi a na noviny, byl také trochu nedůvěřivější a ještě něco. Zapomínal na svou někdejší zásadu, že alkoholik není ten, kdo pije čisté věci, to jest víno a slivovici*“ (Golombek, 1944: 252). Zemřel na zápal plic 3. května 1933 v Brně.

Běžný den Arnošta Heinricha začínal a končil v redakci. Podle vzpomínek Jana Golombka chodil šéfredaktor do redakce jako jeden z prvních, přičemž se ještě ráno stihl zastavit v kavárně a přečíst si ranní vydání novin. V redakci ho již na stole čekala pošta, na nejdůležitější listiny ho upozornil redakční tajemník. „*Šéfredaktor sedí ve své světnici sám, ale je to samota velmi hlučná. Písařka mu na stroji přinese podepsat poštu, kterou včera večer dopsala, zástupce zpravodajské kanceláře se přijde zeptat, jak se panu šéfredaktorovi daří a připojí jen tak mimochodem otázku, nechtěl-li by list otiskovat více jejich zpráv, že by je prodávali laciněji, člověk, který má dojem, že mu ublížil redaktor soudní síně ... . Telefon zvoní každých deset minut, a jsou v něm hovory důležité i úplné lapálie. Tak utíká čas, ve dveřích se střídají děvčata, která nosí na prodej obrázky kancelářů, obchodující s ilustračním materiálem pro noviny, s pošty nosí listonoši dopisy obyčejné i spěšné, otvírá se to všechno a hledá se z toho, co je důležité, charakteristické, zvláštní anebo zase typické. Redaktoři scházejí se a s každým je třeba promluvit několik slov o tom, jak vyhlížela v dnešním čísle jeho rubrika u porovnání s konkurenčními listy a s tím, co v oboru redaktorově bylo v novinách nového. Začíná se hovořit o tom, co bude v zítřejším čísle*“ (Cháb, 1932: 32).

Jak uvádí Pernes, Heinrich měl vždy přehled o tom, co se děje, jaký z redaktorů událost sleduje, co důležitého se v daný den a následující dny bude dít. „*A když ho upozorňovali přátelé, známí a čtenáři na nějakou událost, mávl často jen rukou a řekl, že „to už se v Lidových novinách sází*“ (Pernes, 1993: 62). Heinrich se totiž snažil do redakce přinést smysl pro aktuálnost a neustálé nasazení pro redakční práci – pokud se

---

adresované Františku Šelepovi a Karlu Zdeňku Klímovi, ve kterých si Stránský stěžuje, že ho Heinrich neposlouchá a nechce podporovat v textech pro Národně demokratickou stranu. Navíc Heinrich zaměstnal svého dávného přítele Jana Herbena z redakce Času, který měl nadstandardní plat 5 000 Kč měsíčně a nemusel psát v redakci, netýkaly se ho redakční příkazy. Také kvůli tomu se v lednu 1927 Stránský s Heinrichem pohádali, což vedlo k jeho opuštění Lidových novin (Pernes, 1993: 81).

stala důležitá událost před uzávěrkou čísla, musela druhý den vyjít v novinách¹⁹⁴. „Šéfredaktor listu myslí na všechny tyto věci a v duchu už určuje, která je asi nejdůležitější a nejčasovější a o čem bude asi třeba napsat na zítřek článek a zařadit na úvodní místo listu, o čem by měla být politická poznámka, která ozdobuje počátek denní kroniky českých novin, je-li třeba ty národohospodářské věci dělat stále ještě vzadu v rubrice, nebo jsou-li už tak veliké, že se musí stěhovat na přední stranu listu - na to na všechno myslí šéfredaktor, děláje si poznámky do bloku, aby pohovořil s jednotlivými redaktory o tom, co by bylo třeba tam či jinde“ (Cháb, 1932: 29 – 30).

V brněnské redakci měl Arnošt Heinrich svou kancelář vzadu a jak vzpomíná Edvard Valenta, opouštěl ji jen zřídka. „Někdy, kdy ovšem v redakci nebyl, jsem do šéfredakterny nakoukl – byla zařízena ovšem honosněji než ostatní kanceláře. Kromě psacího stolu tu byl stejně důležitý kulatý stůl pro hosty, kteří se sem scházeli již na zmíněný kousek slivovice. Být sem pozván, to přesahovalo všechny představy, a ostatně jsem po tom ani netoužil, protože popíjení nebylo mou silnou stránkou a koneckonců by se mě před Heinrichem roztrásla kolena i bez pití. Hosté sem snášeli poklady, o kterých věděli, že si jich Heinrich cení, od moravských klobás, moravského uzeného nebo luhačovských trdelníků až po pražské taliány – Heinrich nebyl moravský patriot, vždyť byl rodilý Pražan. Ale hlavně tu musela být pravá slovácká slivovice a dobře vybraná jihomoravská nebo slovenská vína. Vypilo se tam toho některý večer jistě požehnaně, ale nikoho opilého, ba i jen podnapilého, jsem ti nikdy neviděl“ (Valenta, 1970: 140).

Arnošt Heinrich odcházel z redakce při uzávěrci prvního vydání. Místo domů se však vydával účastnit se společenských akcí, koncertů, divadelních představení či plesů. Často se poté ještě vracel do redakce, aby zkontroloval, jak byla práce dokončena, případně se doptal na tisk telefonem, protože „jeho povinnosti končí vlastně teprve tehdy, když je i toto vydání hotovo“ (Cháb, 1932: 35).

3.8.2 Všední den očima redaktora Františka Šelepy

František Šelepa se narodil 15. února 1887 do chudé rodiny v Kroměříži. Přestože jeho otec byl alkoholik¹⁹⁵, vystudoval kroměřížské gymnázium a Filozofickou fakultu na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze, kde se zaměřil na klasickou filologii, pedagogiku a filozofii. Kvůli finančním neshodám s rodiči byl nucen si při studiu

¹⁹⁴ Váša, Učíme se psát noviny in Lidové noviny, 8. února 1942, roč. 50, čís. 70: 6.

¹⁹⁵ Mrázová, 2011: 28.

vydělávat na své výdaje i poplatky za studium. Celý život přitom finančně podporoval svou matku a tchýni, jelikož obě byly bez finančních prostředků¹⁹⁶.

Pravidelně přispíval do místních kroměřížských listů, v roce 1903 do Moravských rozhledů¹⁹⁷, v letech 1906 – 1907 přispíval do Almanachu Slavie, v roce 1909 – 1910 psal texty pro revue Přehled, o rok později nastoupil do redakce Národních listů¹⁹⁸. Zde se seznámil s Arnoštem Heinrichem, za kterým dne 1. července 1919 přišel do brněnské redakce Lidových novin, kde působil jako dlouholetý odpovědný redaktor¹⁹⁹ a spolupracovník Arnošta Heinricha při budování nové podoby Lidových novin. Dokazuje to četná korespondence mezi Šelepou a Heinrichem, ve které často diskutují personální, technické problémy redakce včetně názorového směru listu. „ ... *já je s Heinrichem udělal, a dobrá polovice popřevratových Lidovek, jejich úpravy vnější, vnitřního rozdělení 100 procent a práce dobrých 80 procent jsou moje zásluha, moje nápady a moje práce, ne Heinrichova*“ (Moravský zemský archiv v Brně, Archiv Lidových novin z let 1918 – 1937, fond G 426, karton 101, korespondence ze dne 26.8. 1935).

V brněnské redakci působil až do 1. dubna 1937, kdy odešel do pražské redakce (zejména na přání své druhé ženy²⁰⁰). Přestože roku 1938 dostal výpověď, setrval v redakci na pozici redaktora až do 30. dubna 1940. Během okupace dostal nabídku vést Lidové noviny, ale jelikož nechtěl sloužit okupantům, odmítl. Z Prahy se k 1. květnu 1940 vrátil do brněnské redakce, kde působil jako občasný redaktor a kvůli špatnému zdravotnímu stavu dostal výpověď ke 31. březnu 1943 s doporučením, aby již odešel do důchodové penze.

V penzi se živil překlady, mimo jiné přeložil Rousseauvovou Smlouvu společenskou. Celý život se zajímal o pedagogiku, přispíval do České myslí a Pedagogických rozhledů, psal lyrické básně²⁰¹. Poslední roky svého života žil ve fyzickém a psychickém vyčerpání, velmi ho poznamenalo úmrtí jeho jediné dcery, která

¹⁹⁶ Mrázová, 2011: 29.

¹⁹⁷ Kubíček, 1989: 118.

¹⁹⁸ Podle vlastnoručně zapsaných údajů v matričním listu z roku 1936 zde působil v soudní a sportovní rubrice, psal jako reportér, dokázal zlomit noviny, působil v kulturní redakci, vedl nedělní zábavnou přílohu a nakonec pracoval jako vrchní redaktor Večerního listu (Mrázová, 2011: 39).

¹⁹⁹ Funkci odpovědného redaktora zastával František Šlepa od 1. října 1919 do 1. října 1927 a poté od 16. července 1929 do 31. března 1937. Téměř dvouletý výpadek byl zapříčiněn změnou šéfredaktora, kdy na post Arnošta Heinricha přišel Karel Zdeněk Klíma, se kterým měl Šlepa pracovní neshody ohledně fungování a směřování redakce. Od 1. srpna 1919 do 26. června 1929 byl šéfem celé brněnské redakce (Pernes, 1993: 139).

²⁰⁰ První manželka Marie Šelepová, se kterou měl svou jedinou dceru Milevu, zemřela roku 29. srpna 1924 ve 30 letech na otravu svítiplynem ve svém bytě. Roku 1928 si vzal za manželku tanečnici Polku Sadowskou, která vystupovala pod uměleckým jménem Mara Rhani (Mrázová, 2011: 32).

byla umučena v koncentračním táboře. František Šelepa zemřel bez práce a bez prostředků v brněnské nemocnici 4. dubna 1945.

Běžný den Františka Šelepa na pozici odpovědného redaktora Lidových novin lze vysledovat zejména z korespondence mezi ním a kolegy Arne Novákem, Eduardem Bassem a Karlem Zdeňkem Klímou. František Šelepa si v ní často stěžuje na velké množství práce, na špatné mezilidské vztahy v redakci, nedokonalé technické zázemí a líné či neschopné spolupracovníky.

Na začátku dvacátých let měl jasně dané povinnosti, kdy zodpovídal za uspořádání ranního listu, zařazování a úpravy zpráv. Časem mu však zřejmě v důsledku restrukturalizace redakce přibyly povinnosti. Při svém odchodu do pražské redakce sepsal roku 1936 Šelepa memorandum povinností pro svého nástupce v brněnské redakci, ve kterém zároveň popsal svůj běžný den: *„Je potřeba, aby někdo z redakce sedával v brněnské redakci dopoledne, protože je nutno po skončení sazby pro odpoledník, tj. po deváté hodině ráno vybrati z pošty aktuální věci, přečíst je a upravit je a dát sazárně, aby do konce ranní šichty vysázela všechno, co je pro příští raník nutné. Proto jsem chodil každý den k deváté hodině do redakce a pak vyřídil celou první poštu, pak jsem si šel v klidu přečíst do kavárny noviny, pak jsem se vrátil ke druhému expresu a poště a vyřídil tu a dal sazárně, nebo rozdělil příslušným redaktorům (Moravský zemský archiv v Brně, Archiv Lidových novin z let 1918 – 1937, fond G 426, korespondence Františka Šelepy ze dne 16.9.1936). Dále Šelepa skladoval materiál ze zahraničí a z celé Moravy, aby zbytečně neputoval přes pražskou redakci, což by mohlo způsobit zdržení, staral se o archiv Lidových novin, vybíral zprávy, rozdělval práci redaktorům, editoval texty, dohlížel na lámání a grafickou úpravu deníku, uháněl redaktory a sbíral texty dohromady. Nezřídka psal vlastní texty a od roku 1929 plnil a vedl celou kulturní redakci. Edvard Valenta na Šelepu vzpomíná jako krále redakce, který *„měl daleko nejvíc práce, byl to člověk neumořitelný, v redakci byl jistě dvanáct až šestnáct hodin denně, vedoucí technický redaktor, jeho rukama procházelo prostě všechno. Taky byl pánem stenografické kanceláře, redakční chlouby; právě jí jsme se docela podstatně lišili od ostatních deníků“* (Valenta, 1970: 134).*

Nakonec jeho pracovní vyčerpání došlo tak daleko, že se podepisovalo na jeho zdravotním stavu, jak dokládá jeho korespondence. Arne Laurinovi napsal v dopise

---

²⁰¹ Tomeš, 1999: 213.

datovaném dne 25. října 1930, že je „uštván tou dřinou“ a že by udělal lépe, kdyby se raději stal váženým brněnským profesorem, jak býval jeho sen.

Svou pracovní náplň popsal také v dopisu Karlu Zdeňkovi Klímovi, který vedl v roce 1929 brněnskou redakci lidových novin: „*Prosím, napiš mi docela jasně, co tu mám dělat. Mam-li tu dělat všechno, číst všechny rukopisy, všechny telefonogramy, všechny rubriky, všechny přílohy, rozdělovat přitom postup na lámání dole, rozdělovat strany a materiál. Být denně tři až čtyři hodiny v sazárně, být celý den k dispozici sazárně i redakci, tož to za dosavadní plat dělat nebudu. Kromě toho mám redigovat kulturní přílohu, mám dělat moravské politické věci nebo se o ně starat – ale koum je mám dát psát? – mám vésti evidenci o všech věcech i lidech atd., mám redigovat literární svět atd.. To všechno mi zabere deset až dvanáct hodin denně, to tedy nemohu dělat věčně, tu je dvojí možnost: buď zblbnu, nemoha ani pět minut souvislo něco číst nebo psát, aniž jsem vyrušován tak, že musím vyřizovat věci i lidi, běhat do sazárny atd., nebo se jednou nervově zhroutím“ (Moravský zemský archiv v Brně, Archiv Lidových novin, fond G 426, korespondence Karla Zdeňka Klímy ze dne 11.5. 1929).*

Jeho vytíženost dokazují i obavy, když se roku 1933 stěhoval z Radnické ulice čp. 1 do ulice Dobrovského čp. 28 v Brně, která však byla od redakce mnohem dál, takže se obával, že nebude stíhat večere a bude v redakci skutečně celý den.

4. Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl s použitím archivních materiálů a osobních vzpomínek tehdejších novinářů nastínit strukturu, poměry a běžný chod prvorepublikové redakce listu s denní periodicitou. S použitím metody sondy a historické analýzy byly zároveň zmapovány stěžejní oblasti novinářské práce, které ovlivňovaly nejen každodenní povinnosti redaktorů, ale také jejich postavení ve společenské hierarchii.

Ze zkoumaných pamětí, korespondence a archivních materiálů vyplynulo, že s rokem 1918 začala nová éra novinářského povolání. V porovnání s dobou před první světovou válkou se změnilo technické vybavení redakcí, zejména zavedení telefonních a telegrafních linek, psacích strojů a rychlejších tiskárenských strojů, což bezpochyby vedlo také k alternaci povinností a práce redaktorů v deníků. Vedení redakcí začalo klást důraz na aktuálnost a rychlost přinášovaných informací, což podstatně zkrátilo dobu, za kterou redaktor musel svůj text zpracovat a odevzdat. To mělo za následek pozměněný redakční rytmus, ve kterém již neplatilo, že novinové články se tvoří zejména v podvečer, ale část textů se připravovala již od ranních hodin.

Se zavedením ranních, odpoledních a večerních vydání začaly redakce fungovat na směnný provoz. To výrazně omezilo možnost novinářů sbírat informace od svých zdrojů osobně mimo redakci, takže redakční činnost se k nelibosti některých redaktorů přesunula z kaváren do redakčních místností.

S tím, jak do praxe vešly nové technologické možnosti, včetně zavedení fotografického materiálu do každého vydání novin, vznikla nová specializovaná pracovní místa, což změnilo redakční strukturu. Již neplatilo, že novinář mohl po vzoru Karla Havlíčka Borovského psát noviny téměř svépomocí. Prvorepublikové deníky je již možné označit za redakční výtvar sestavující se z činnosti více specializovaných redaktorů.

Mezi to málo, co prvorepublikové redakce zachovaly z předchozího monarchistického mediálního systému, patřila úzká návaznost na politické strany. Většina listů i po svém zlegalizování zůstala tiskovým orgánem strany, jejíž zájmy hájila před rokem 1918.

Spolu s těmito změnami došlo k posunu také v oblasti legislativy a profesionalizace. Téměř ihned po vzniku Československé republiky v roce 1918 nastal rozkvět tuzemské mediální činnosti. Přestože řada původních novinářů odešla do politických funkcí a diplomatických služeb, rozrostla se redaktorská obec a vznikla potřeba legislativního ukotvení její činnosti. Z tohoto důvodu se akcentovalo fungování a vliv odborových a profesních organizací hájící zájmy novinářů, a to nejen z pracovně-právního pohledu, ale také při tvorbě nových legislativních návrhů.

Zvyšující se míra profesionalizace novinářské obce vedla k pozvolné změně společenského postavení redaktorů a jejich vnímání laickou veřejností. Z novináře se stal běžný pracovník, z jehož díla se vytrácela kreativita a osobní přínos – nepochybně nejen pod vlivem akcelerujícího důrazu na rychlost sdělení, ale také kvůli sílícímu vlivu bulvárních listů a časopisů.

Jak vyplývá zejména z pamětí a osobní korespondence, nový pracovní rytmus a požadavky, které vydavatelé a vedoucí novin kladli na píšící redaktory, zasahovaly do jejich soukromého života. Zejména s rozvojem komunistického a dělnického tisku přestávalo platit, že novinář pochází ze vzdělaného rodinného zázemí, podmínky vstupu do novinářské obce se značně rozšířily. Lze spekulovat o tom, do jaké míry se na tomto jevu podepsala chybějící možnost vysokoškolského specializovaného vzdělávání. Jak vyplývá ze zpracované statistiky, polovina redaktorů přitom vystudovala vysokoškolské obory zaměřené na právo či filozofii.

Tato diplomová práce podává nejen historický obraz tehdejší novinářské praxe, ale zároveň zachycuje základy současného mediálního systému, z nichž současní novináři stále čerpají a neméně často je vyzdvihují nad aktuálně platné normy a způsoby práce. Z uvedeného přitom vyplývá, že i přes technologický posun, ke kterému za posledních 80 let došlo, zůstaly některé vzorce, chování a postupy včetně redakčních hierarchií nezměněny. Z tohoto pohledu by téma každodennosti novináře v období 1918 - 1938 nemělo zůstat pouze historickým tématem, ale zdrojem paralel a možných inspirací pro postavení a fungování moderní žurnalistické profese.

5. Summary

This essay deals with historical analysis of dailiness of journalists during the period of the First Republic, which takes from October 1918 to September 1938. The focus is not only concentrated on their everyday duties, problems and work-habits, but also on describe legal and social frame of journalistic work.

After analysing memoirs, correspondence and archive files can be concluded that new era of Czechoslovakian journalism started from 1918. In comparison with the period before the World War I., improvement of technical equipment in newsrooms resulted to speeding up of work-habits of journalists, thus the whole system of working changed. The articles were not prepared mainly during the evening, as was usual before, but were also written in the morning and during the day. These changes resulted in new profession in the journalism and also caused work specialization in the newsrooms.

This reality resulted in massive evolution of journalistic profession, also caused rapid increase of people working in this field. Another important influence on social status of journalists had new acts and statutes that were brought up. The aim of this essay was to describe changes that occurred in this period and which can now be seen as foundations of Czech modern journalism. This conclusion can be supported by the fact that Czech specialized literature often refers to the era of the First Republic as a paradigm.

6. Použitá literatura

BEDNAŘÍK, P. – JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B. (2011): *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada

BERÁNKOVÁ, M. (1988): *Dějiny československé žurnalistiky. III. díl: Český a slovenský tisk v letech 1918 - 1944*. Praha: Novinář

BRAUDEL, F. (1981): *The Structures of Everyday Life: The Limits of the Possible*. Berkeley: University of California Press

DOLEJŠÍ, V. (1963): *Noviny a novináři: z poznámek a vzpomínek*. Praha: Nakladatelství politické literatury

FUCHS, A. (1931): *Zákulisí novin: psychologie novinářského povolání*. Praha: Petr

GOLOMBEK, B. (1944): *Dnes a zítra: k padesátce Lidových novin*. Brno: Lidová tiskárna

HALLIN, D. – MANCINI, P. (2008): *Systémy médií v postmoderním světě: tři modely médií a politiky*. Praha: Portál

HØYER, S. – LAUK, E. (2003): *The Paradoxes of the Journalistic Profession: An Historical Perspective*. In: *Nordicom Review*, 2, Göteborgs universitet, 3-19

HRABÁNEK, J. (1928): *Československé právo tiskové*. Praha: Vladimír Orel v edici *Československé právo*

HRABÁNEK, J. (1931): *Volný (svobodný) novinář*. In: *Věstník československých novinářů*, roč. 5, čís. 7, 152-153

HROCH, M. (1985): *Úvod do studia dějepisu*. Praha: SPN

HUDEC, V. (1987): *Z historie naší novinářské organizace (1877-1987)*. Praha: Novinář

CHÁB, V. (1932): *Jak se dělají noviny: samozřejmé pravdy a praktické rady*. Praha: Svaz národního osvobození

IGGERS, G. G. – KOLÁŘ, P. (2002): *Dějepisectví ve 20. století: od vědecké objektivitu k postmoderní výzvě*. Praha: NLN

JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B. (2006): *K vývoji novinářského povolání*. In: Sborník Národního muzea v Praze, Řada C, 19-27

JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B. (2008): *Počátky spolkového života českých novinářů*. In: Sborník Národního muzea v Praze, Řada C, sv. 53, čís. 1-4, 27-33

JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B. – WOLÁK, R. (2011): *Česká novinářka: k postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. Praha: Portál

KÁRNÍK, Z. (2000 – 2003): *České země v éře První republiky, 1918-1938*. Praha: Libri

KISCH, E. E. (1951): *Tržiště senzací*. Praha: Svoboda

Kolektiv autorů (1925): *Ročenka Československé republiky*. roč. 4. Praha: ČSU

Kolektiv autorů (2003): *Dějiny českých médií v datech : rozhlas, televize, mediální právo*. Praha: Karolinum

Kolektiv autorů (1996): *Velký sociologický slovník: I. svazek A-O*. Praha: Karolinum

KONČELÍK, J. – VEČEŘA, P. – ORSÁG, P. (2010): *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál

KÖPPLOVÁ, B. (2003): *Dějiny českých médií v datech: rozhlas, televize, mediální právo*. Praha: Karolinum

KOSÍK, K. (1963): *Dialektika konkrétního: studie o problematice člověka a světa*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd

KOUDELKA, J. (1932): *Noviny, co jsou a jak se dělají*. Praha: Státní nakladatelství

KOVÁŘÍK, V. (1982): *Proměny rozhlasové publicistiky: Od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923 - 1938)*. Praha: SPN

KUBÍČEK, J. (1989): *Bibliografie novin a časopisů na Moravě a ve Slezsku v letech 1918-1945*. Brno: Státní vědecká knihovna

KUNTA, A. (1927): *Dvacetpět let Jednoty československých novinářů: 1902-1927*. Praha: Jednota československých novinářů

LAŠŤOVKA, M. (1998): *Pražské spolky: soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1990*. Praha: Scriptorium

LENDEROVÁ, M. – JIRÁNEK, T. - MACKOVÁ, M. (2010): *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Nakladatelství Karolinum

MALÍŘ, J. – MAREK, P. (2005): *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*. Brno: Doplněk

MALÝ, K. (1999): *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde

PERNES, J. (1993): *Svět Lidových novin, 1893-1993: stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*. Praha: Lidové noviny

PINZ, J. (1995): *Stručná geneze tiskového práva na území České republiky*. In: Svoboda projevu a tisku. Sborník vybraných příspěvků z mezinárodních konferencí konaných ve dnech 5. – 9. září 1994 Právnickou fakultou Masarykovy univerzity. Brno: MU Brno

SCHEINPFLUGOVÁ, O. (1988): *Byla jsem na světě*. Praha: Mladá Fronta

SOKOL, T. (2001): *Tisk a právo. Tiskový zákon s komentářem*. Praha: Orac

SOUKUP, L. (1975): *Pokusy o reformu tiskového práva v prvních letech ČSR*. In: *Collectanea opusculorum ad iuris historiam spectantium septuagenario ab amicis discipulisque oblata*. Praha: Univerzita Karlova, 243-255

STEJSKAL, J. (2008): *Četka slaví devadesátiny*. Praha: Česká tisková kancelář

ŠALDA, J. (2001): *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Praha: Eva

ŠKVOR, V. (1933): *Jak se dělají noviny*. Praha: [s.n.]

TOMEŠ, J. (1999): *Český biografický slovník XX. století. I. díl. A-J*. Praha, Litomyšl: Paseka

TOMEŠ, J. (1999): *Český biografický slovník XX. století. II. díl. K-P*. Praha, Litomyšl: Paseka

TOMEŠ, J. (1999): *Český biografický slovník XX. století. II. díl. K-P*. Praha, Litomyšl: Paseka

VALENTA, E. (1970): *Život samé psaní*. Praha: Symposium

VEJVARA, J. (1927): *Historie spolku českých žurnalistů v Praze 1877-1927*. Praha: Spolek českých žurnalistů

6.1 Zákony

Zákon č. 91/1918 Sb., o 8 hodinové pracovní době

Zákon č. 124/1924 Sb., o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utržení a urážek na cti

Zákon č. 26/1929 Sb., o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách

Zákon č. 131/1936 Sb. o obraně státu

Zákon č. 189/1936 Sb., o pracovním poměru redaktorů

6.2 Archivní prameny

Archiv hlavního města Prahy, fond – Svobodná škola politických nauk, NAD 137, D41, spis 0401-0403

Moravský zemský archiv v Brně, Archiv Lidových novin z let 1912 – 1952, fond G 426

Národní archiv Praha, Archiv Ministerstva sociální péče 1918 – 1937, fond 367

Památník národního písemnictví v Praze, pozůstalost Arne Laurin, fond 412

6.3 Periodický tisk

Časopis Svobodné školy politických nauk v Praze. Praha: Svobodná škola politických nauk v Praze, 1928 - 1935, Roč. 1, čís. 1 (1928) - roč. 7, čís. 9 (1935).

Duch novin: studium novin, péče o novinářství, umění čísti noviny. Praha: O. Butter, 1928 - 1931, roč. 1, čís. 1 (1928) - roč. 4, čís. 9/10 (1931).

Tisk, noviny a novináři: věstník československých novinářů. Praha: Syndikát čsl novinářů, 1935, Roč. 9, čís. 1-7 (1935).

Venkov: orgán České strany agrární. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, 1930, roč. 1, čís. VIII.

Věstník československých novinářů. Praha: Syndikát čsl novinářů, 1927 - 1934, Roč. 1, čís. 1 (1927) - roč. 8, čís. 10 (1934).

6.4 Vysokoškolské absolventské práce

HOMOLKA, Marek. *Příspěvatelé Lidových novin ze Žďárska v období První republiky.* Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Pavel Večeřa.

JANDOVÁ, Hana. *Analýza tiskových soudů v období 1. republiky na vybraných příkladech.* Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

KABÁTOVÁ, Veronika. *Jiří Pichl: novinář a politik (1872 - 1952).* Praha, 2011. Diplomová práce. Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

KUTEK, Lukáš. *Žurnalistika a novinář pohledem Svobodné školy politických nauk v Praze.* Praha, 2008. Diplomová práce. Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

MARTINKOVÁ, Renata. *Pracovní doba.* Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra pracovního práva a sociálního zabezpečení. Vedoucí práce JUDr. Irena Píchová, Dr.

MAŠKOVÁ, Blanka. *Arnošt Heinrich: Jeho šéfredaktorství v Lidových novinách.* Brno, 1958. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.

MRÁZOVÁ, Anna. *Korespondence redaktorů Lidových novin Františka Šelepy s Eduardem Bassem v polovině 30. let 20. století*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Pavel Večeřa, Ph.D.

TESAŘOVÁ, Zina. *Spolek českých žurnalistů a Jednota českých novinářů - první české stavovské organizace novinářů*. Praha, 2003. 292 listů. Vedoucí práce Barbara Köpplová.

6.5 Internetové zdroje

KÖPPLOVÁ, Barbara a Jan JIRÁK. *Historie FSV UK: Institucionalizace sociálně vědních oborů na Karlově Univerzitě: předchůdci Fakulty sociálních věd, její vznik a vývoj*. In: Fakulta sociálních věd Univerzita Karlova v Praze [online]. Praha, 2012, 1.3.2012 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: <http://fsv.cuni.cz/FSVTEMP-121.html>.

KUBEŠ, Jiří. *Dějiny každodennosti II: Díl 1* [online]. Pardubice, 2007-2012 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: <http://uhv.upce.cz/upload/skripta2012.pdf>

Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1936. IV. Volební období. 4. zasedání. 710. Návrh poslanců Fr. Uhlíře, inž. dr. Tumlířové, Václava Jaši, Oldřicha Otáhala, Karla Chalupy a Ireny Kirpalové na vydání zákona, kterým se zřizuje samostatná československá státní Vysoká škola politická a novinářská v Praze.

7. Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam aktivních novinářů z let 1918 – 1938 dle Českého biografického slovníku XX. století (tabulka)

8. Přílohy

Příloha č. 1: Seznam aktivních novinářů z let 1918 – 1938 dle Českého biografického slovníku XX. století (tabulka)

Seznam aktivních novinářů z období 1918 – 1938	
1.	Andrejs Jaroslav (1908 – 2002)
2.	Balthasar Vladimír (1897 – 1978)
3.	Bareš Gustav (1910 – 1978)
4.	Bass Eduard (1888 – 1946)
5.	Bauer František (1897 – 1967)
6.	Beneš Bohuš (1901 – 1977)
7.	Beneš Jiří (1898 – 1966)
8.	Beneš-Šumavský Václav (1850 – 1934)
9.	Bernášková Inka (1904 – 1942)
10.	Bertl Jiří (1901 – 1991)
11.	Bolen Václav (1887 – 1963)
12.	Borek Vlastimil (1886 – 1952)
13.	Borin-Ležák Vladimír (1902 – 1970)
14.	Borský Lev (1883 – 1944)
15.	Bort Rudolf (1863 – 1926)
16.	Bořek-Dohalský Zdeněk (1900 – 1945)
17.	Bouček Antonín (1880 – 1947)
18.	Brod Max (1884 – 1968)
19.	Bruncík Stanislav (1910 – 1944)
20.	Budín Stanislav (1903 – 1979)
21.	Bulánek František (1906 – 1979)
22.	Butter Oskar (1886 – 1943)
23.	Cincibus Josef (1906 – 1980)
24.	Císař Jaroslav (1894 – 1983)
25.	Čapek Emil (1880 – 1960)

26.	Čapek Jan Blahoslav (1903 – 1992)
27.	Čapek Karel (1890 – 1938)
28.	Čapek-Chod Karel Matěj (1860 – 1927)
29.	Čaplovič Ján (1904 – 1976)
30.	Čecháček Jaroslav (1901 – 1945)
31.	Čermák Emil (1864 – 1949)
32.	Červinka Vincenc (1877 – 1942)
33.	Dadák Arnošt (1858 – 1937)
34.	Dobrovolný Filip (1880 – 1930)
35.	Dolejší Vojtěch (1903 – 1972)
36.	Doležal Josef (1893 – 1965)
37.	Ducháček Ivo (1913 – 1965)
38.	Dundr Vojtěch (1879 – 1957)
39.	Dyk Viktor (1877 – 1931)
40.	Eisner Pavel (1889 – 1958)
41.	Erban Karel (1896 – 1969)
42.	Fastrová Olga (1876 – 1965)
43.	Firt Julius (1897 – 1979)
44.	Foustka Radim (1907 – 1960)
45.	Fučík Julius (1903 – 1943)
46.	Fuchs Alfred (1892 – 1941)
47.	Fuchs Rudolf (1890 – 1942)
48.	Gel František (1901 – 1972)
49.	Golombek Bedřich (1901 – 1961)
50.	Görner Vladimír (1904 – 1972)
51.	Guttman Josef (1902 – 1956)
52.	Hais Arno (1893 – 1971)
53.	Hájek Jan (1883 – 1969)
54.	Hajn Alois (1870 – 1953)
55.	Hajšman Jan (1882 – 1962)
56.	Halík Rudolf (1881 – 1967)
57.	Hásková Zdeňka (1878 – 1946)
58.	Hašek Jaroslav (1883 – 1923)

59.	Havelka Jiří (1903 – 1982)
60.	Heinrich Arnošt (1880 – 1933)
61.	Hejda Jiří (1895 – 1985)
62.	Hejret Jan (1868 – 1947)
63.	Hejret Josef (1897 – 1951)
64.	Herben Ivan (1900 – 1968)
65.	Herben Jan (1857 – 1936)
66.	Hermann Ignát (1854 – 1935)
67.	Hilbert Jaroslav (1871 – 1936)
68.	Hlaváč Bedřich (1868 – 1936)
69.	Hodža Milan (1878 – 1944)
70.	Hoffmann Camill (1878 – 1944)
71.	Karel Hoch (1884 – 1962)
72.	Holeček Josef (1853 – 1929)
73.	Holeček Vojtěch (1891 – 1969)
74.	Hora Josef (1891 – 1945)
75.	Horký Karel (1879 – 1965)
76.	Hronek Jiří (1905 – 1987)
77.	Hruban Mořic (1862 – 1945)
78.	Hudec Josef (1873 – 1957)
79.	Hušek Karol (1891 – 1972)
80.	Cháb Václav (1895 – 1983)
81.	Charvát Václav (1889 – 1947)
82.	Choc Václav (1860 – 1942)
83.	Illový Rudolf (1881 – 1943)
84.	Jabůrková Jožka (1896 – 1942)
85.	Janda Josef (1886 – 1985)
86.	Janoušek Antonín (1877 – 1941)
87.	Jariš Milan (1913 – 1986)
88.	Jelínek Ivan (1909 – 2002)
89.	Jesenská Milena (1896 – 1944)
90.	Jilemnický Petr (1901 – 1949)
91.	Jirušek Tomáš Josef (1858 – 1940)

92.	Jist Adam (1907 – 1995)
93.	John Jaromír (1882 – 1952)
94.	Josten Josef (1913 – 1985)
95.	Kahánek Ferdinand (1896 – 1940)
96.	Kácha Michael (1874 – 1940)
97.	Kalandra Závěš (1902 – 1950)
98.	Kalina Antonín Pravoslav (1873 – 1955)
99.	Káňa Vašek (1905 – 1985)
100.	Kautský Oldřich (1906 – 1980)
101.	Khás Ladislav (1905 – 1976)
102.	Kisch Egon Erwin (1885 – 1948)
103.	Kladiva Jaroslav (1902 – 1943)
104.	Klátíl František (1905 – 1972)
105.	Klíma Karel Zdeněk (1883 – 1942)
106.	Klimecký Vladimír (1901 – 1968)
107.	Klimeš Vladimír (1910 – 1983)
108.	Knirsch Hans (1877 – 1933)
109.	Kocourek František (1901 – 1942)
110.	Kohák Miloslav (1903 – 1996)
111.	Kolařík Jaroslav (1895 – 1961)
112.	Kolowrat-Krakovský Jindřich (1897 – 1996)
113.	König Václav (1897 – 1944)
114.	Konrad Kurt (1908 – 1941)
115.	Kopecný Jaromír (1899 – 1977)
116.	Kopecný Rudolf (1893 – 1981)
117.	Kopecný Václav (1897 – 1961)
118.	Korb Robert (1900 – 1972)
119.	Korčák Rostislav (1894 – 1984)
120.	Kosina Josef (1905 – 1977)
121.	Krofta Václav Karel (1896 – 1974)
122.	Kreibich Karel (1883 – 1966)
123.	Krychtálek Vladimír (1903 – 1947)
124.	Křen Václav (1898 – 1941)

125.	Křížek František (1901 – 1941)
126.	Kubka František (1894 – 1969)
127.	Kunte Ladislav (1874 - 1945)
128.	Laufer Josef (1891 – 1966)
129.	Laurin Arne (1889 – 1945)
130.	Lažnovský Karel (1906 – 1941)
131.	Logaj Josef (1887 – 1922)
132.	Macek Antonín (1872 – 1923)
133.	Mach Alexander (1902 – 1980)
134.	Majerová Marie (1882 – 1967)
135.	Malý Jaromír (1885 – 1955)
136.	Mareš Michal (1893 – 1971)
137.	Marcha Jaroslav (1880 – 1961)
138.	Markovič Ivan (1888 – 1944)
139.	Martínek Josef (1889 – 1980)
140.	Meloun František (1907 – 1994)
141.	Mikulášek Oldřich (1910 – 1985)
142.	Mlčoch Rudolf (1880 – 1948)
143.	Modráček František (1871 – 1960)
144.	Morávek Jan (1888 – 1958)
145.	Muna Alois (1886 – 1943)
146.	Najmar Josef Václav (1882 – 1937)
147.	Němec Antonín (1858 – 1926)
148.	Němec František (1902 – 1963)
149.	Neubert Karel (1894 – 1973)
150.	Nikolau Stanislav (1878 – 1950)
151.	Nový Karel (1890 – 1980)
152.	Nový Vilém (1904 – 1987)
153.	Očadlík Mirko (1904 – 1964)
154.	Olbracht Ivan (1882 – 1952)
155.	Palouš Jan Arnold (1888 – 1971)
156.	Papoušek Jaroslav (1890 – 1945)
157.	Pavlu Bohdan (1883 – 1938)

158.	Pelant Karel (1874 – 1925)
159.	Penížek Josef (1858 – 1932)
160.	Peroutka Ferdinand (1895 – 1978)
161.	Pešl Antonín (1891 – 1942)
162.	Pichl Jiří (1872 – 1952)
163.	Pimper Antonín (1884 – 1959)
164.	Píša Antonín Matěj (1902 – 1966)
165.	Plamínková Františka (1875 – 1942)
166.	Poláček Karel (1892 – 1945)
167.	Polavský Arnošt (1890 – 1958)
168.	Procházka Rudolf (1889 – 1945)
169.	Procházka Theodor st. (1904 – 2003)
170.	Prunar Václav (1875 – 1939)
171.	Přeučil František (1907 – 1996)
172.	Rádl Otto (1902 – 1965)
173.	Reiman Pavel (1902 – 1976)
174.	Ripka Hubert (1895 – 1958)
175.	Rychnovský Ernst (1879 – 1934)
176.	Sauer František (1882 – 1947)
177.	Sekanina František (1875 – 1958)
178.	Sekora Ondřej (1899 – 1967)
179.	Scheinflug Karel (1869 – 1948)
180.	Schieszl Josef (1876 – 1970)
181.	Schulz Karel (1899 – 1943)
182.	Schwarz František (1891 – 1947)
183.	Sidor Karol (1901 – 1953)
184.	Sinkule Václav (1905 – 1942)
185.	Sís František (1878 – 1938)
186.	Sís Vladimír (1889 – 1958)
187.	Skalák Josef (1874 – 1968)
188.	Skorkovský Jiří (1873 – 1931)
189.	Skýpala Otakar (1877 – 1943)
190.	Smetáček Zdeněk (1901 – 1969)

191.	Sokol Karel Stanislav (1867 – 1922)
192.	Stránský Jan (1913 – 1998)
193.	Stránský Jaroslav (1884 – 1973)
194.	Stránský Luděk (1900 – 1950)
195.	Stříbrný Jiří (1880 – 1955)
196.	Sychrava Lev (1887 – 1958)
197.	Synek Viktor (1903 – 1942)
198.	Šantroch Vratislav (1910 – 1941)
199.	Šelepa František (1887 – 1945)
200.	Štunc Václav (1858 – 1939)
201.	Šverma Jan (1901 – 1944)
202.	Švihovský Věnceslav (1875 – 1957)
203.	Těsnohlídek Rudolf (1882 – 1928)
204.	Urx Eduard (1903 – 1942)
205.	Vacek Václav (1877 – 1960)
206.	Vajtauer Emanuel (1892 – není známo)
207.	Valenta Edvard (1901 – 1978)
208.	Vaněk Jan (1895 – 1968)
209.	Vaněk Miloš (1897 – 1967)
210.	Váša Pavel (1874 – 1954)
211.	Včelička Géza (1901 – 1966)
212.	Vetterová-Bečvářová Anna (1884 – 1968)
213.	Vozka Jaroslav (1904 – 1954)
214.	Vraný Josef (1874 – 1937)
215.	Weiner Richard (1884 – 1937)
216.	Winter Gustav (1889 – 1943)
217.	Wünsch Otakar (1893 – 1947)
218.	Zeman František Kamil (1904 – 1979)